

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1935.

Första kammaren.

Nr 14.

Onsdagen den 6 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 141, angående statsverkets övertagande av staden Grännas förpliktelser beträffande en icke lagfaren rådman, vilken vid rådhusrättens i staden upphörande kommer att indragas.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 2.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 4, i anledning av väckt motion angående vissa ändringar i lagen om val till riksdagen och kommunala vallagen.

*Om vissa
ändringar i
vallagarna.*

I en inom första kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 224, hade herr *Johan Larsson* hemställt, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t med beaktande av de synpunkter, som framförts i motionen, anhålla om utredning och framläggande av förslag till ändring av dels § 69 i lagen om val till riksdagen, dels av § 34 i kommunal vallag av den 6 juni 1930.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr *Larsson, Johan*: Herr talman! Med denna motion har jag avsett att på en punkt bereda lättnad för valnämnderna vid förrättande av val till riksdagen och kommunala val.

Under många år har jag deltagit i en valnämnds arbete och kan intyga, att valnämnden har ett ansvarsfullt och maktpåliggande arbete. En till synes oväsentlig underlåtenhet, glömska eller felaktighet kan leda till att alla eller viss grupp av röster bliva kasserade. Det är upprörande, att medborgare, som i god tro och kanske med stort besvär avlämnat sina röster, genom en valnämnds försummelse i en oväsentlig detalj få dem kasserade. Föreskrifterna för valnämnderna böra vara så enkla som möjligt.

I nuvarande bestämmelser för valnämnden vid avslutande av ett val finnes föreskrivet en åtgärd, som förefaller onödig och som redan föranlett och säkert kommer att föranleda, att än den ena än den andra gruppens röster kasseras. Det är nämligen föreskrivet, att valnämnden skall sortera röstsedlarna i olika grupper efter de olika partibeteckningarna och i valprotokollet anteckna, hur många röstsedlar finnas av varje partigrupp. Härefter skola varje grupps sedlar inläggas i var sitt konvolut eller omslag, och varje konvolut förses med två olika sigill. När det, såsom ofta sker, förekommer många beteckningar, blir det en hel mängd dylika konvolut.

Om vissa ändringar i vallagarna. (Forts.)

Därest nu ett dylikt konvolut i hastigheten förses med samma sigill, bli denna grupps röster kasserade vid den slutliga hopräkningen inför länsstyrelsen. De medborgare, som i god tro avlämnat sina röster, äro därmed berövade allt värde av sin röstning, änskönt röstsedlarna uppräknats inför valnämnden och av den blivit protokollförda.

Vill man vara litet praktisk, bör denna procedur kunna förenklas, utan att säkerheten på minsta sätt rubbas. Det bör vara tillräckligt, att — sedan alla sedlar äro grupperade och varje grupp noga räknad samt till antal och partibeteckning protokollförts av valnämnden, vilket sker öppet inför allmänheten — dessa sedlar läggas buntade i ett gemensamt omslag, som förseglas. Kasserande av viss partigrupps valsedlar på grund av felaktig sigillering skulle härigenom förebyggas.

Såsom skäl för ändring ber jag att få anföra ett färskt exempel. Vid ett landstingsmannaval förra hösten fick ett parti, såvitt jag är rätt underrättad, icke mindre än 98 röster kasserade på grund av felaktig sigillering.

Därest ingen ändring vidtages i lagen, är det av mycket stor vikt att, såsom utskottet påpekat, vederbörande myndighet med hänsyn till inhämtade upplysningar godkänner valsedlar, inlagda i felaktigt sigillerade omslag.

Jag ber dock, herr talman, få yrka bifall till motionen.

Herr Björkman: Herr talman! Konstitutionsutskottet har noga övervägt det förslag, som framställdes av herr Larsson på Upplandsbänken. Utskottet har emellertid funnit, att denna detalj, mot vilken han vänder sig, är, såsom han säger, av den beskaffenhet att hans förslag är omöjligt att genomföra, utan att man börjar att rasera alla de bestämmelser, som finnas för att bevara valhemligheten och säkerställa valresultatet.

Det kan ju tyckas, som om alla dessa sigilleringar, dessa omslag och sådant vore onödiga; men den, som i likhet med mig och säkert många andra i kammaren varit med om mångfaldiga val och därvid fått underkasta sig dessa särskilda bestämmelser, finner nog, att det är nödvändigt att ha dem kvar, och att det är svårt att veta, huru långt man skall gå, om man ändrar en bestämmelse.

Vi hava varit förvissade om att ju längre man har kommit till rätta med alla dessa olika bestämmelser, desto lättare går det att undvika de misstag, som tyvärr ha förelegat i avseende å fullföljandet av hela valproceduren. Särskilt numera — sedan ganska länge förresten — har det utkommit detaljerade promemorior för valförrättarna, och då har det visat sig, att misstag i endast högst obetydlig omfattning ägt rum. Jag tror inte, att om man läser de fullföljda klagomålen över valen, man behöver gripas av någon psykos, rädsla, för att det skall vara någonting till ohägn för valmännen.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till konstitutionsutskottets utlåtande.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

*Ang. statsråds
riksdags-
mannaarvode.*

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 5, i anledning av väckt motion om viss ändring i § 12 riksdagsordningen.

I en inom andra kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 108, av herr *Ström* m. fl., hade hemställts, att riksdagen måtte besluta

Ang. statsråds riksdagsmannaarvode. (Forts.)

sådan ändring i § 12 riksdagsordningen, att till sådan riksdagsman, som tillika vore statsråd, riksdagsarvode ej skulle utgå.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på återopade grunder hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade anmälts av herrar *Bergman, Källman, Borg, Andersson* i Igelboda och *Lundqvist*, vilka likväl ej antytt sin åsikt.

Herr Bergman: Då jag står som förste reservant i detta ärende, borde jag kanske — och jag har även uppmanats därtill — motivera den blanka reservation, som avgivits av några utskottsledamöter. Och under vanliga förhållanden skulle jag gjort detta, dock utan att framställa något yrkande, då saken knappast syntes mig i dag kunna bringas till något resultat i positiv riktning. Men jag skall över huvud icke gå in på frågan, då jag förstår, att även ett sådant yttrande, hur kort som helst, skulle göra en ärad yngre representant på Göteborgsbänken ledsen, en man vilken jag för min del alltid hade betraktat och behandlat såsom gentleman och gärna ville anse som sådan även i fortsättningen. Genom att tåga torde jag dels bereda honom glädje, dels möjligen också ett tillfälle att verkligen visa sig som gentleman gent emot en orättvist angripen.

Herr Källman: Herr talman! Då herr Bergman tydligen under motivering, att han har för många gråa hår, inte velat utveckla den reservation, vi hava gemensamt med några andra utskottsledamöter, anser jag mig pliktig att säga några ord för att framhålla, vad vi reserverar vilja i saken.

Genom en i andra kammaren väckt motion har fråga ånyo uppkommit i riksdagen, huruvida 12 § i riksdagsordningen skulle ändras, så att till sådan riksdagsman, som tillika är statsråd, riksdagsarvode ej skall utgå. Konstitutionsutskottet har i år efter min uppfattning visat ett mycket ringa intresse för denna fråga, och utskottet har icke behandlat det väsentliga av vad motionärerna anfört, vilket för övrigt sammanfaller med utskottsmaJORITETENS uppfattning vid 1932 års riksdag. I stället har utskottet vänt sig mot en passus i motionen, som talar om dubbelanställningar. Detta är naturligtvis mycket oväsentligt. Man kan uppenbarligen icke tala om att ett statsråd, som tillika är riksdagsman, innehar en dubbelanställning. Efter min mening hör det till det parlamentariska styrelsesättet, att statsråd i regel också tillhöra riksdagen. Det vanliga är ju till och med att statsråd tagas ur riksdagsmännens krets. Det verkligt betydelsefulla, som utskottet emellertid icke behandlat är, att de riksdagsmän, som äro statsråd, icke äro i tillfälle att utföra annan verksamhet i riksdagen, än vad de i sin egenskap av statsråd äro pliktiga att fullgöra. Det kan ifrågasättas, sade 1932 års konstitutionsutskott, om de då böra uppbära sina riksdagsarvoden under den tid, de tillhöra statsrådet.

Det är sakligt starkt att kräva den grundlagsändring, som motionärerna begära. Därmed skapar man likställighet emellan de statsråd, som äro ledamöter av riksdagen, och dem, som icke äro det. Med likställighet menar jag då ekonomisk likställighet i fråga om ersättning av staten för sitt arbete. Det heter i 34 § regeringsformen: »Ledamot av statsrådet må icke tillika annat ämbete utöva ej heller några inkomster därav uppbära.» Detta innebär, att arvudet för statsrådets ledamöter skall vara så avvägt, att några andra inkomster icke erfordras. Statsråden anses väl göra skäl för det arvode, som de uppbära i egenskap av medlemmar av regeringen, men det betraktas som ute-

Ang. statsråds riksdagsmannaarvode. (Forts.)

slutet, att de skola ha några andra inkomster av tjänst eller uppdrag. I varje fall böra de inte ha några andra inkomster från staten. Om man frågar, vad detta innebär ur besparingssynpunkt, har jag roat mig med att se efter, vad det skulle hava betytt 1932, när herr Hamrin mycket ivrigt talade för avslag på den vid samma riksdag väckta motionen. Av de tolv statsråden tillhörde då fem riksdagen, och sju voro icke riksdagsmän. Det skulle då ha betytt en besparing på 19,000 kronor under ett år med nuvarande riksdagsarvoden. För närvarande äro inte mindre än elva statsråd ledamöter av riksdagens båda kamrar, under det att blott ett står utanför riksdagen. Besparingen skulle nu innebära 38,000 kronor, om jag tager hänsyn till att sex statsråd äro boende i Stockholm och fem *anses* vara boende i landsorten.

I konstitutionsutskottet har en och annan sagt, att det är futtigt att ifrågasätta denna besparing. Nej, det är det inte! 38,000 kronor äro mycket pengar, och riksdagen bleve då i tillfälle att anvisa dem till andra ändamål, och sannolikt komme dessa pengar mera i omlopp och gjorde mera nytta. Det har sagts, att statsråden behöva spara; de behöva ha bra arvoden för att kunna spara något under sin statsrådstid, då deras uppdrag kan vara mycket kortvarigt. Knappast! Det finns ju något, som heter reträttplatser. Mig veterligt har det inte förekommit, att förutvarande statsråd blivit alldeles arbetslösa. Det har alltid funnits någon sysselsättning åt dem; det veta vi. En del kan ju bli både landshövdingar och generaldirektörer, och andra, som inte nå så högt, kunna ändock få avlönade uppdrag.

Det finns alltså starka skäl för motionen, även om den väckts av herr Albin Ström. Jag säger detta sista, därför att det i utskottet har påpekats, att den grupp han tillhör ofta väcker motioner, som knappast äro allvarligt menade. Det är fullkomligt riktigt, men det gäller inte denna motion, utan den måste anses vara allvarligt menad, särskilt som konstitutionsutskottet 1932 föreslagit en utredning i saken och eftersom andra kammaren det året bifallit konstitutionsutskottets då framlagda förslag. Kamrarna stannade emellertid på olika beslut, varav följde, att frågan förföll.

Vi hava inte reserverat oss för att till denna riksdag framställa något yrkande. För att göra detta, skulle man ju hava lagtext förslagsvis framlagd. Därtill kommer, att det i år har förefunnits så ringa intresse för saken i konstitutionsutskottet, att vi bara velat tydligt tillkännage en annan mening dels genom vår blanka reservation och dels genom att på detta sätt kort motivera densamma.

Herr Lindström: Herr talman! Jag föranleddes att begära ordet med anledning av herr Bergmans något konstifika anförande.

Jag tycks nu hastigt ha blivit en sådan där terrorist, som jag efter måttet av min blygsamma förmåga velat rädda kammaren ifrån. Därför att jag sagt några ord i en tidning i en offentlig debatt, bli vissa herrar synbarligen så skräckslagna, att de vägra att utveckla sin talan i kammaren, något som de på grund av sin ställning såsom reservanter naturligtvis inte bara ha rätt, utan även plikt att göra. Visserligen står ju även herr Källman såsom reservant, men herr Bergman är ju i alla fall den förste reservanten till utskottets utlåtande. Jag tycker inte, att det är lämpligt att taga upp denna debatt på denna punkt; det kommer ju ytterligare en punkt — och herr Lindhagen har ju redan visat sin iver att få tala vid denna punkt — på vilken det är lämpligt att diskutera den frågan.

För övrigt anser jag inte, att man skall i onödan fortsätta pressdebatterna i riksdagens kamrar. Det, som hör hemma i pressen, bör göras upp där, och inte här. Om det nu kan lända herr Bergman till någon tröst, är jag beredd

Ang. statsråds riksdagsmannaarvode. (Forts.)

att från den plattform, där jag nästan dagligen talar till allmänheten, nämligen i min tidnings spalter, klara upp mitt förhållande, i vad det rör honom personligen. Jag hoppas, att mina anmärkningar hädanefter icke måtte lägga en så oerhörd sordin på herr Bergmans lust att berika kammarens överläggningar, att han alldeles avstår från att yttra sig!

Herr Reuterskiöld: Reservanternas synpunkter hava framförts, utan att någon motivering har beledsagat dessa synpunkter. Jag skulle därför kunna inskränka mig till att yrka bifall till vad utskottet hemställt, men med anledning av den motivering, som här lämnades för reservationen, ber jag att få framhålla, att utskottet ingalunda har såsom en huvudpunkt tagit upp denna motivering i motionen angående kampen mot dubbelanställningar, utan utskottet har sagt, att de skäl, som i motionen anförts, *alla förut hava varit beaktade utom detta*; vilket värde detta har, har utskottet också därmed antytt. Detta är således det enda nya, som tillkommit, och att på grund av detta enda nya vidtagna någon åtgärd har utskottet funnit överflödigt och oriktigt.

År 1932 var situationen den, att utskottet då hade att behandla en sådan motion. Den kom samtidigt med frågan om ändringar i riksdagsmannaarvodena. Det var nog inte bara en tillfällighet utan ett orsakssammanhang, som många gånger påpekats. Utskottet föreslog då en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om framläggande av förslag till viss reduktion av riksdagsmannaarvodena. Jämsides därmed ansåg då utskottet, att man även kunde göra frågan om statsrådets rätt till riksdagsmannaarvoden till föremål för en utredning. Det var nämligen ifrågasatt, att vissa reduktioner skulle kunna ske i riksdagsmannaarvodena utan att nedsätta beloppen, och att man i det sammanhanget skulle taga upp även bestämmelsen om fullgörande av ett ämbete såsom grund för att riksdagsmannaarvode inte skulle utgå. Det var en ganska naturlig sak.

Riksdagen såsom sådan gick inte med på denna utredning. Andra kammaren gick visserligen med, men inte den första, och de skäl, som därvid voro framförda kunde regeringen i allt fall beakta, när den till nästa riksdag kom med sitt förslag angående riksdagsmannaarvodena. Likaså kunde naturligtvis dessa punkter beaktas, när riksdagen gick att pröva frågan om riksdagsmannaarvodena. Då frågan i det sammanhanget inte kom till vidare behandling, har det syntts utskottet, som om den nu är både för sent väckt och avförd från dagordningen.

Ur dessa synpunkter har utskottet avstyrkt motionen, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lindhagen: Det ligger nog något beaktansvärt under motionen och reservanternas hemställan. Jag har emellertid begärt ordet för att erinra om, att det finns en rationellare lösning, varom jag tillåtit mig att en gång väcka motion, som då inte bifölls.

Det är väl i alla fall på det sättet, att statsråden komma ur funktion såsom representanter för de landsändar, för vilka de äro valda. Dessa trakter ha ingen effektiv representation i riksdagen så länge deras representant är statsråd. Då kan han ju inte fylla sina uppgifter såsom riksdagsman. En verkligt rationell ordning vanns genom att ändra riksdagsordningen så, att en riksdagsman, som utses till ledamot av statsrådet, får för tillfället frånträda sitt riksdagsmannaskap, och i hans ställe inkallas hans uppleant. Därigenom blir arvodesfrågan klar, och då blir också den bygd, som har valt en sådan riksdagsman, effektivt representerad. Även statsrådet vinner själv den förmånen att inte stå utpekad såsom en partiman i ministären. Han får större rörel-

Ang. statsråds riksdagsmannaarvode. (Forts.)

sefrihet att där även uppträda såsom en landsfaderlig person utan hänsyn till partierna, en uppgift som den nuvarande statsministern enligt min uppfattning berömligt söker eftersträva. Denna ändring i grundlagen är således den, om vilken man enligt min mening egentligen borde väckt motion.

Herr **Hamrin**: Det må tillåtas mig, herr talman, att bara komplettera den uppgift, som herr Källman lämnade, med en upplysning, för den händelse man i framtiden kommer tillbaka till denna fråga och endast läser herr Källmans anförande och tror att jag verkligen sagt, vad herr Källman gjorde gällande.

Jag har framför mig, herr talman, protokollet från den 21 maj 1932. Mitt anförande slutade — tvärtemot vad herr Källman antydde — sålunda, att man skulle bortse från de små beloppen och endast skära ned, när det gällde de stora. Det var alltså den slutsats, som jag kom till, när jag talade om denna sak från statsrådsbanken i andra kammaren.

Herr **Källman**: Jag ber att få säga, att jag endast refererade den allmänna uppfattning, som man får, när man läser herr Hamrins anförande från år 1932.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Om begränsning av yttranderätten i riksdagens kamrar.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 6, i anledning av väckt motion om viss begränsning av yttranderätten vid sammanträden med riksdagens kamrar.

I en inom andra kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 12, av herr *De Geer*, hade hemställts, att riksdagen ville besluta införande av sådana bestämmelser, att riksdagens talmän bemyndigades att till undvikande av onödigt långa kammardebatter vid behov föreskriva viss tidsbegränsning för talare, som begärde ordet vid kamrarnas sammanträden.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet yttrat:

»Det kan ingalunda förnekas, att kammardebatterna stundom kunna uttänjas på ett sätt, som kan verka förryckande på förhandlingarna. Talmännen äro dock givetvis oförhindrade att till kammaren eller någon dess ledamot rikta en maning att icke i onödan förlänga debatterna. Skulle det oaktat de påtalade förhållandena göra sig starkare gällande torde det böra tagas i övervägande om åtgärder i motionens syfte böra tillrådas. Att förorda grundlagsstadgade begränsningar av yttranderätten, då de parlamentariska föreskrifterna för riksdagen så nyligen underkastats revision, finner utskottet icke lämpligt. Utskottet hemställer därför, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.»

Reservation hade avgivits av herrar *Rahmn*, *Lindskog* och *Björck* i Kristianstad, som anförde:

»Att befogenhet för talmännen att begränsa tiden för anförandena i kamrarna i syfte att förkorta onödigt långa debatter visat sig behöflig, lär icke kunna bestridas. Den omständigheten, att vi nu måste räkna med partier, som ha klart antiparlamentariska program, ger anledning till farhågor, att rätten till obegränsad yttrandefrihet kan i än större omfattning komma att missbrukas till skada för riksdagens anseende och till men för dess arbetsduglighet. Då vi sålunda anse, att synnerligen vägande skäl föreligga för den

Om begränsning av yttranderätten i riksdagens kamrar. (Forts.)
ifrågasatta förstärkningen av talmännens befogenheter, ha vi inom utskottet hemställt om en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning i motionens syfte.»

Herr **Rahmn**: Herr talman! Det kan synas i hög grad förmätet av mig, som endast ett par månader tillhört riksdagen, att komma med ett så pass bestämt uttalande i frågan om riksdagens arbetsformer, som den föreliggande reservationen innebär.

Till mitt försvar må lända, att jag på grund av omständigheternas makt kom att »sitta» på detta ärende, när det behandlades i utskottet, och att det sålunda blev nödvändigt för mig att taga ställning till den de geerska motionen. För övrigt vågar jag göra gällande, att också en utomstående, som ej deltagit i eller så ofta åhört riksdagsdebatter, kan genom tidningspressen och riksdagens protokoll bilda sig en föreställning om ifrågavarande spörsmål.

Särskilt vid ett studium av protokollen vid s. k. stora debatter skall man finna, att motionären har fog för sina erinringar. — Det faktum, att motionären tillhör andra kammaren, har givetvis underlättat hans studier. I denna kammare skulle han säkert ej ha funnit ett lika givande experimentfält. — Det är ju framför allt de ständigt återkommande upprepningarna av samma sak med smärre ordvariationer, som komma debatterna att svälla ut i det oändliga. Man behöver visst icke anlägga språkligt estetiska synpunkter, ej heller ekonomiska med tanke på det dyrbara riksdagsstrycket, ty dessa äro oväsentliga ting, jämförda med den allvarliga olägenheten, att debatterna kunna förryckas därhän, att skiftande meningar ej kunna komma till sin rätt, att debatten ger en alltför ensidig bild av den föreliggande frågan.

1930 års kommitté för reformering av riksdagens arbetsformer inser också faran härav, då den säger, »att det icke torde kunna bestridas, att debatterna stundom uttänjas utöver vad som påkallas för en ingående och allsidig belysning av föreliggande frågor samt att onödigt vidlyftighet och upprepningar förekomma».

Även utskottet medger, »att kammardebatterna stundom kunna uttänjas på ett sätt, som kan verka förryckande på förhandlingarna».

Av professor Tingstens utredning, som åtföljer 1930 års sakkunnigutlåtande, framgår, att flertalet utländska parlament på olika sätt vidtagit åtgärder för debatternas begränsning. Man har anledning spörja, varför vår riksdag ej gått samma väg. Det förefaller åtminstone, som om tillkomsten av klart antiparlamentariska partier borde ha riktat uppmärksamheten på behovet av dylika föreskrifter även hos oss. Det är särskilt detta förhållande, reservanterna tagit fasta på i sin uppriktiga strävan att trygga riksdagens auktoritet. Särskilt de kommunistiska debatterna i andra kammaren ge redan nu anledning till allvarliga farhågor, att rätten till obegränsad yttrandefrihet missbrukats till skada för riksdagens anseende och till men för dess arbetsduglighet.

I Dagens Nyheter stod i går att läsa följande, som jag tager mig friheten att återge: »Det utrymme som tilldelas kommunisterna i andrakammardebatterna står inte i rimlig proportion till deras betydelse. De äro nu uppdelade i två riktningar. Deras ansträngningar ha fördubblats, om inte mera. När så socialdemokraterna rusa till för att delta i inbördesgrälet blir det lätt en uppvisning på några timmar. Alla veta att dessa tillställningar äro meningslösa. Det är förspild möda, bortkastad tid. Men ändå fortsätter det i den stilen år efter år, sammanträde efter sammanträde. Här är utan tvivel en av

Om begränsning av yttranderätten i riksdagens kamrar. (Forts.)
de viktigaste anledningarna till allmänhetens missaktning för folkrepresentationsförhandlingar.» Denna uppfattning delas nog ganska allmänt.

Då det låter så nu, hur mycket värre blir det inte, om de antiparlamentariska ytterlighetspartierna, som många tro, skola bli allt starkare i vårt land. Varför dröjer man då med lämpliga åtgärder? Vore det inte bättre att stämma i bäcken än i ån? Reservanterna tro, att en utredning skulle leda till framkomliga vägar: talmännens rätt att föreskriva tidsbegränsning, utsträckande av repliktiden från 2 till 4 eller 5 minuter, exempelvis.

Herr talman! Då jag väl vet, att ett bifall till reservationen i dag är utsiktslöst, skall jag ej framställa något yrkande, därmed understrykande förhoppningen om att åtminstone denna debatt ej måtte taga för stor plats i protokollet!

Herr Lindhagen: Den förevarande motionen är ett uttryck för tidens väsende, en av milstolparna på parlamentarismens vandring mot förgängelsen. Det kan inte hjälpas, att varje institution någon gång också uppnår sin höst och vinter, ty alla människoverk följa naturlagarna, solvarvslagarna.

Men vi vilja ju i det längsta i alla fall försöka behålla ett ideal — åtminstone vill jag göra det. Därför kommer jag inte att underkasta mig något kommando, från vilket håll det må komma, att underlåta bevaka livsintressen, stora eller små, som icke bevakas av makten för dagen eller partierna. Sker detta senare gör jag ingenting åt saken, ty då behövs det inte.

Nu tycker jag, att om man vill göra någonting i riktning av det nu väckta förslaget, bör man väl åt kammaren överlämna avgörandet och inte lägga det i talmannens hand. Ty då ha vi redan diktaturen på väg. Det skulle kanske mindre göra något med vår nuvarande talman, men man vet ju aldrig, hur det kan bli.

Det får väl gå till här som i andra församlingar, att med handuppräckning avgöres, om förkortning av tiden skall föreskrivas eller icke. Men vidare måste också ses till, att utvägen inte blir sådan — vilket man mest kan befara — att ledande personer inom de olika partierna eller de, som utbilda sig till ledare, på det sättet försöka att komma menige mans yttrandefrihet till livs. Det är åt dess ledare och ledaranskultanter, som jag inte för min del under några förhållanden kan ge ensamplats för en sådan uppgift. Det är väl det meniga folkets kunskaper om sina livsfrågor, som skola fram här i parlamenten, och icke företrädesvis konjunkturkompromisser mellan partier. De göra sig alltid tillräckligt gällande i alla fall. Men menige man skall ha yttranderätt här, lika väl som potentaten. Om det lär, enligt vad från en socialdemokratisk ledamot av riksdagen nyss för mig påpekats, i dagarna stått en utmärkt artikel i en tidning. Där stod det att ledarna böra också hålla sig något tillbaka och låta folket framträda. Auskultanterna böra också hållas tillbaka från anlopp mot andras yttrandefrihet, även om de själva icke ha så mycket att tala om.

Vad i tid bör förebyggas är däremot obstruktion. Det finns väl ingenting, som gör förtroendet för en riksdag så ruinerat som ett sådant spektakel, som ägde rum i Finland under den urtima riksdagen. Det står i betänkandet, att någon sådan inte har förekommit hos oss. Jo, jag har upplevat obstruktion en gång. Det var i andra kammaren, där åtskilliga ledamöter ville uppehålla en debatt, för att få första kammaren att hinna besluta före andra kammaren. Så finurligt var det uttänkt. Jag förvånade mig över den talman, som då fungerade. Jag tyckte upptåget var otrevligt, nästan brottsligt och stridande mot grundlagarna. En talare läste till och med upp främmande saker ur en bok, som inte alls hörde till frågan.

Om begränsning av yttranderätten i riksdagens kamrar. (Forts.)

Jag har intet yrkande att göra nu, ty motionen är ju avfattad på ett sådant sätt, att jag inte kan för närvarande göra ett yrkande på bifall. Blir det votering, röstar jag »avstår».

Herr Pauli: Herr talman! Den fråga, som beröres i den här föreliggande motionen, kan betraktas som ett moment i ett större sammanhang av spörsmål, som under senare tiden varit föremål för ganska mycket meningsutbyte, särskilt i dagspressen, nämligen frågan om riksdagens arbetsformer överhuvud taget. Det sades nyss av en ärad talare, att vi här i kammaren borde syssla med våra egna angelägenheter och låta pressen syssla med sina. Men som denne ärade talare själv är samtidigt verksam i riksdagen och i pressen, har han säkert kännedom om att det finns saker, som kunna behöva belysas från båda hållen och som i själva verket ha beröringspunkter åt båda hållen.

Man har från allmänhetens sida — om vi nu betrakta pressopinionen såsom representativ för allmänheten — i detta fall beklagat sig över olika förhållanden, bland annat det, som beröres i motionen, nämligen den alltför stora talträngdheten i riksdagens kamrar. Men det är anmärkningsvärt, att man också fått höra alldeles motsatta klagomål, nämligen över torftigheten och färglösheten, en viss brist på dramatisk spänning, på intressant färgläggning över en del av riksdagens debatter. Det har framhållits, att detta senare ofta torde bero på att riksdagsdebatterna i kamrarna i många fall kunna anses som rena spegelfäkterier, därför att de frågor, som där behandlas, i själva verket redan ha avgjorts i utskotten och man således inte bryr sig om att i kamrarna nedlägga så mycken möda på att förfäktat ståndpunkter, som antingen redan segert tack vare utskottens ståndpunktstagande eller som äro hopplöst slagna redan i förväg. Det har framställts anspråk på att man, för att förekomma den ofta omtalade parlamentsledan, skulle anordna ett slags regi för riksdagsdebatterna, så att de bleve dels lagom långa, dels bättre proportionerade och dramatiskt uppställda. För att så skulle kunna ske, erfordrades, såvitt jag förstår, att den svenska riksdagen lade i talmannens händer en maktbefogenhet av ungefär samma omfång och art, som den det engelska underhusets *speaker* har. Han kan ju faktiskt i stort sett dela ut ordet, såsom han behagar. Han kan, när en viktig fråga är på tal, fördela replikerna så, att de motsatta sidorna komma lika mycket till tals, och se till att det är huvudsynpunkterna, som därvidlag komma fram.

Ett sådant tillvägagångssätt har naturligtvis sina fördelar, och framför allt har det sina fördelar för dem, som utifrån vilja betrakta riksdagens förhandlingar såsom ett skådespel. Jag vill också medge, att det har sina fördelar för riksdagen själv ur den synpunkten, att det höjer allmänhetens intresse för dess arbete. Men här i Sverige tror jag att vi i allmänhet inte äro så tillgängliga för dessa, om jag så får kalla dem, parlamentariskt-estetiska synpunkter. Vi hålla nog mest på att det blir en ur *saklig* synpunkt tillfredsställande behandling av frågorna. Och skulle så vara, att denna sakligt tillfredsställande lösning har nåtts redan i utskotten, ha vi här i riksdagen, tror jag, i allmänhet inte sorjt så mycket över att kammardebatterna om frågan antingen alls inte blivit av eller inte blivit så omväxlande. Det är den sidan av saken.

Den andra sidan är den, som beröres i den nu föreliggande motionen, nämligen att somliga debatter bli mindre intressanta på ett annat sätt: därigenom att de bli alltför uttänjda. Även i det fallet har det klagats på oss ute i pressen. Det har sagts i detta som i andra fall, att riksdagen är mycket livad för att reformera på olika områden, men den vill inte reformera sig själv. Jag tror, att det där nog är litet orättvist, och i utskottsutlåtandet påpekas ju, att nyligen vissa ändringar företagits — visserligen inte så vittgående, men dock på

Om begränsning av yttranderätten i riksdagens kamrar. (Forts.)
 sitt sätt banbrytande — i riksdagens arbetsformer. Jag åsyftar t. ex. den begränsade replikrätten, som, om den användes på ett förnuftigt sätt, kan åstadkomma ganska mycket i åsyftad riktning. Men överhuvud taget skulle jag vilja uppställa den frågan, huruvida detta krav på att riksdagen skall reformera sig själv nödvändigtvis skall anses behöva utmynna i att vi företaga ändringar i vår arbetsstadga och pålägga oss själva någon munkorg i form av vissa paragrafer, eller huruvida inte denna riksdagens självreformerings lämpligen bör taga sig uttryck i att de enskilda ledamöterna förstå, vad som fordras av dem, och ålägga sig tillbörlig självdisciplin. För min del är jag övertygad om att i själva det demokratiska och parlamentariska arbetssättets princip ligger något, som går i samma riktning som det jag nu utvecklat, nämligen att man så långt möjligt inte bör åstadkomma ett tvång genom nya paragrafer, utan i det dagliga arbetet visa, att vi behärta de behov och iakttaga de lämplighetsregler, som motionen här har pekat på.

Jag är inte så förskräckt som motionärerna och särskilt herr Rahmn inför de antiparlamentariska krafter, som den ärade talaren tydligen fruktar skulle kunna alldeles sönderbryta riksdagsarbetet genom någon sorts obstruktion, såvida man inte stadgade någon sådan tidsbegränsning, som nu begärts. Ännu så länge, herr Rahmn, ha vi inte haft någon så skräckinjagande erfarenhet av dessa antiparlamentariska krafter underminerande verksamhet i våra kamrar, att vi behöva, för att använda ett vardagligt uttryck, falla i farstun för dem. Jag tror, att vi utan räddhåga skulle kunna bibehålla våra gamla arbetsformer, men — om jag får ännu en gång understryka det — under iakttagande av en självdisciplin, som gör ytterligare paragrafmakeri onödigt.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Reuterskiöld: Det är egentligen två frågor, herr talman, som här blivit berörda. Den ena är den, som motionen avser, nämligen att debatterna bli för uttänjda och långa och därför tråkiga, och den andra är den, som reserverna snudda vid, nämligen möjligheten av obstruktion.

Att vissa ansatser till obstruktion, ja, till och med reglerad obstruktion, såsom en talare här erinrat om, förekommit inom svensk riksdag är alldeles otvivelaktigt. Den kan förekomma i olika former, om man nu använder obstruktionsbegreppet i mycket vidsträckt mening. Bland annat har erinrats om att andra kammaren vid ett tillfälle förlängt debatten, för att första kammaren skulle hinna fatta beslut först. Det har nog förekommit även inom första kammaren, även om det kanske skett under litet mindre iögonenfallande former. Men jag kan inte inse, att detta är något särskilt oriktigt. Om obstruktionen går ut på att förhindra beslut, är det en helt annan sak än om man så att säga vill laga så, att man kan invänta det lägligare ögonblicket. I varje fall måste man ändå medge, att de ansatser till obstruktion i den ena eller andra meningen, som förekommit, icke äro annat än rena undantag och att dessa undantag icke torde böra föranleda någon lagstiftning, förrän det är fullkomligt klarlagt, att något annat medel icke finns.

Den andra frågan, den som motionen egentligen avser, är spørsmålet om de uttänjda debatterna. Det kan finnas olika grunder för en önskan att förkorta debatterna. Den ena är att man vill erhålla koncentration, dramatisk spänning, livfullhet o. s. v., alltsammans mycket vackra ord, men föga realiserbart med det svenska kynnet i våra kamrar. Den andra är, att man vill så att säga utåt hävda riksdagens anseende genom att icke debatterna dragas ned.

Nu har utskottet i sin avslagsmotivering varit mycket välvilligt. Jag skulle för min personliga del vilja säga, att det har varit alltför välvilligt. Men det må nu vara hänt! Utskottet erkänner, att det kan förekomma sådana före-

Om begränsning av yttranderätten i riksdagens kamrar. (Forts.) teelser, som här berörts, debatter, som dragas ut onödigtvis och som ingenting ge, men som nedsätta så att säga anseendet utåt. Men utskottet är också övertygat om att våra talmän, *inte bara från talmansplatsen utan genom hela sin auktoritativa personlighet*, kunna påverka riksdagens och kamrarnas ledamöter till att reformera sig själva. Och jag tror, att det är den enda möjliga och framkomliga vägen. Vi ha, herr talman, här i vårt land en otrolig benägenhet att skriva lagar och stadgar och författningar och sedan tro, att allt är väl beställt. Men vi ha också, herr talman, en otrolig benägenhet att — jag kanske icke skulle använda det uttryck jag avsåg, men — sätta åsido det, som man har skrivit. Tillämpningen och upprätthållandet av det, som skrivits, anses inte alls så viktigt som att skriva det, och resultatet blir, att vi i vårt land och vår historia ha en massa författningar, som varit mer eller mindre livlösa och mycket snart råkat i glömska. Jag tror icke, att det är någon särskild fördel att t. ex. reglera fotgängares gång över en gata med särskilda bestämmelser, och lika litet tycker jag det vara anledning att reglera i paragrafer, hur och när man skall yttra sig, hur länge eller hur kort och om man får upprepa vad andra sagt o. s. v.

Det ligger i sakens natur, att våra svenska debatter i kamrarna icke kunna bli lika intresseväckande som motsvarande förhandlingar i utlandet. Detta av ett mycket enkelt skäl. Och det är det, att i utlandet kamrarnas förhandlingar äro successiva i varje fråga. Den ena kammaren behandlar ärendet först och sedan kommer den kammarens beslut till medkammaren, varigenom frågan absolut icke kan vara avgjord i utskottet. Här ha vi en samtidig behandling av varje ärende i båda kamrarna och gemensamma utskott, *vilkas syfte är att åstadkomma ett likformigt resultat i båda kamrarna*. Det ligger, såvitt jag förstår, självklart för ögonen, att kammardebatterna under sådana omständigheter icke kunna få samma möjlighet att påverka utgången, som de ha i utlandet. Och detta faktum böra vi hålla fast vid, när det gäller att bedöma de svenska riksdagsdebatternas betydelse, anordning och form.

Det gör, herr talman, att jag tillhör dem, som inte alls skulle vilja förorda några som helst överväganden angående regleringsbestämmelser i motionens syfte. Jag tror i stället, att det räcker med att saken då och då påpekas och att riksdagens ledamöter ville inom vardera kammaren med hänsyn till det personliga, auktoritativa inflytandet från talmännen reglera sig själva.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Rahmn: Herr talman! Endast en kort replik till herr Pauli. Han talade om, att huvudsaken för oss borde vara, att de sakliga synpunkterna bleve tillgodosedda. Men jag tror just, att de former, debatterna här ofta antaga, hindra de sakliga synpunkterna att göra sig gällande. I detta sammanhang får man inte glömma, att det viktigaste för riksdagen är, att den blir opinionsbildande för hela landet, och då är det oerhört viktigt, att just de sakliga synpunkterna få största möjliga utrymme i debatterna. Detta förhindras alltför ofta genom dessa påtalade onödigt långa debattinlägg.

Så säger herr Pauli, att man inte skall hysa så stor rädsla för de antiparlamentariska krafterna, som jag skulle göra, och att man kanske rent av gäve uttryck åt skuggrädsla, då man kommer fram med sådana yrkanden som reservanterna. Jag vill tala om att det kan bli en ganska levande verklighet när som helst, att man slår sönder de parlamentariska debatterna även här. Vi göteborgare ha en viss erfarenhet därav, när det gäller en annan representativ institution, nämligen Göteborgs stadsfullmäktige. Där sutto åren 1927 t. o. m. 1930 sju kommunister. Under de fyra åren kan jag säga, att det knappast var möjligt att föra en enda saklig debatt. Det blev obstruktion efter

Om begränsning av yttranderätten i riksdagens kamrar. (Forts.)

obstruktion. Jag vill säga, och det kanske är bekant, att dessa sju kommunister ställde till ett sådant ohägn, att man döpte den där sammanslutningen till »Cirkus sju man». Det roade göteborgarna, ty det var ju en ordlek! Men jag skall tala om, att det hela var en mycket allvarlig historia. Läser man protokollen från stadsfullmäktiges förhandlingar under den perioden, skall man se, hur rent av förödande deras uppträdande var för den sakliga behandlingen av frågorna. Vem vet, om inte något sådant kan inträffa även i riksdagen!

Herr Lindhagen: Herr talman! När det nu säges, att man inte får förlänga debatterna, är det en fråga, som jag vill bringa på tal. Man har nämligen på vissa håll den uppfattningen — Mauritz Hellberg från Karlstad skrev en gång en artikel om den saken i sin tidning — att när klockan lider emot tolv under nattplena böra de, som bevaka motioner, avstå ifrån att hålla några tal för dem överhuvud taget. Det kan tolereras, att de göra ett enkelt yrkande, men de få inte motivera detsamma och böra i varje fall undvika utförlighet.

Så tala de, som äro ointresserade för frågan. Jag tror, herr talman, att det är illa beställt med parlamentarismen, om vi på detta sätt behandla en för åtskilliga människor angelägen sak. Den är dock väckt i laga ordning och rör ej för, att det parlamentariska maskineriet ej förstått bättre än att förlägga den till en tidpunkt på dygnet, då de parlamentariska andarna äro särskilt sömninga och likgiltiga för andras väl.

Jag väcker i regel motioner endast om dagspolitiskt sakliga frågor. — De äro realpolitiska till minst 95 procent, men om då någon hittar på, att det finns högst 5 procent, som beröra något, som stöter på filosofi eller s. k. andliga värden, då tycker mängden i denna materialistiska tid med sin ensidigt materialistiska historieuppfattning: »Kors i alla dagar, hur kan man påtvingas intresse för en nu så obekvämlig och för oss obehaglig framtidsmusik!»

Nu stod jag vid det tillfället jag här tänker på och hade nöjet — om man skall kalla det så — att vid midnattstid den 30 maj 1934 föra talan för två försummade jordbrukarklasser. Det gällde nämligen arrendatorernas i landet — de utgöra 25 procent av jordbrukarna — försummade angelägenheter. Ingen egen representation ha de i riksdagen att tala om. De äro verkligen *en tredje man*, som behöver göra sig hörd. Den andra gruppen det gällde var de, som inneha ofullständiga jordbruk och som äro i behov av s. k. tilläggsjord samt de helt jordlösa, som längta till jorden. Även denna *tredje man* har varit undanskjuten de sista tiderna.

Det är främst dessa jordmänniskor, som valt mig till riksdagsman. Då tyckte jag, att jag naturligtvis måste vara dem trogen såsom deras målsman i riksdagen och tala för den saken likaväl då som om den blivit uppropad klockan elva mitt på dagen. Och det gjorde jag. Vad var det för skada skedd med det? Ärendet stod, vill jag minnas, sist på dagordningen. En handfull riksdagsmän klädde väggen bakom kammarens ende bänkade representant, utskottets ordförande, herr Westman. De förra sågo med en viss dolsk tjustring ned på de tomma bänkarna — horror vacui, som det heter — och på den ensamme talaren vid pulpeten, som måste och önskade företräda dessa två stora och nyttiga samhällsklasser. Andra lagutskottets totala likgiltighet numera för saken, utskottets till ytterlighet utmagrade yttrande, allt sporrade mig att föredraga min omfattande sakkunniga reservation, icke minst såsom en protest mot världsordning och ett försök att få en erinran även offentligt om frågornas existens, vilket också lyckades. Herr Westman fick visserligen hålla sig vaken en stund, men det tyckte jag var rätt och lagom åt utskottet.

Nu i år börja vi i alla fall att åter nalkas dessa åsidosatta angelägenheter,

Om begränsning av yttranderätten i riksdagens kamrar. (Forts.)

som förr stodo högt i kurs. Vi komma under denna riksdag att taga ytterligare steg åt det hållet. Jag menar, herr talman, att det gör ingen människa någon skada, att man för deras talan och lägger fram alla skälen för deras rättskrav. Och det kommer jag att göra, herr talman, även om det blir klockan två eller tre på natten. Det tilläts för alla ledamöter i andra kammaren förr i tiden, där det hände, att vi slutade först klockan fyra eller fem på morgonen.

Herr Lindström: Denna fråga kan, i det läge vari den har kommit, vara en mycket viktig fråga. Den berör nämligen inte bara vår egen bekvämlighet, utan kan också beröra riksdagens anseende inför svenska folket. Den ärade talaren på Västernorrlands-Jämtlandsbänken sade i ett föregående anförande, att de ansatser, som här göras, för att tygla — om jag får uttrycka mig på det sättet — den parlamentariska pratsamheten, vore ett uttryck för parlamentarismens vandring mot undergången. Jag ser, herr talman, frågan ifrån en helt annan synpunkt. Jag ser den så, att det är fråga om en ansträngning från parlamentarismens sida att rädda sig från undergången. Det finns intet parlament, som har dött, därför att det har pratat för litet och handlat för mycket, utan jag tror, att det är motsatsen, som i de flesta fall varit orsaken.

Herr Lindhagen lever nog en lycklig andlig tillvaro i tider, som för länge sedan försvunnit, då det svenska parlamentet i de mindre förhållandena och den trängre ramen hade möjligheter att utan att inkräkta på effektiviteten av sitt arbete tala vitt och brett även om små saker. Vi ha kommit ifrån den tiden nu. Vi ha kommit in i en tid, då de parlamentariska uppgifterna äro många flera och mycket svårare än tidigare, och det gäller för oss att anpassa vårt arbete efter den nya tiden, om vi inte skola bli så på efterkälken, att andra krafter än de, som vi helst önska se dominera, komma att träda i vårt ställe.

Det har talats här om att man vill stävja de långa debattinläggen. Jag tror, att man inte skall stirra sig blind på om ett inlägg i en debatt är långt eller kort. Det viktigaste för mig är, att ett debattinlägg har någonting att säga om den sak, som det rör. Det finns korta diskussionsinlägg, som kunna bidra mera till att draga ner nivån än långa sakliga diskussionsinlägg. Jag vill erinra kammarens ledamöter om två diskussioner, som förekommit här tidigare i år: diskussionen om anordningarna med anledning av riksdagens femhundraårsjubileum och i synnerhet diskussionen om fredsanslaget. Det var inga långa diskussioner och inga långrandiga inlägg, som där gjordes, men jag tror att de flesta av herrarna instämma med mig i att båda dessa överläggningar gjorde ett ytterst beklämmande intryck och att de icke hedrade riksdagens första kammare. Om man begär, att det skall bli slut på detta, om man begär, att de krafter, som spela med i dylika missrekommenderande komedier, skola tygla sig en liten smula, så tror jag, herr talman, att man inte begär för mycket utan uttalar något som hela kammaren kan instämma i.

Herr Westman: Herr talman! Det förefaller mig, som om denna debatt om åtgärder för att förkorta riksdagsdebatterna för herr Lindhagen blivit en möjlighet att förlänga debatten här i kammaren. Herr Lindhagen har uppkallat mig genom sitt yttrande, och jag skall be att få bemöta herr Lindhagen även med risk att detta föranleder herr Lindhagen att ytterligare en gång begära ordet och ytterligare förlänga debatten.

Jag fäste mig vid att herr Lindhagen talade om sitt uppförande här i kammaren vid en föregående riksdag och framställde saken, som om kammaren burit sig illa åt, medan herr Lindhagen uppträtt på ett förträffligt sätt och

Om begränsning av yttranderätten i riksdagens kamrar. (Forts.) nästan framstod som martyr för kammarens likgiltighet. Förhållandet var — jag kommer mycket väl ihåg det — att vi 20 minuter i tolv på natten kommo fram till ett komplex av motioner, som väckts av herr Lindhagen. Det ämne, som behandlades i dessa motioner, var, som herr Lindhagen sade, mycket viktigt. Det rörde de båda samhällsklasser, som herr Lindhagen nyss angav. Jag behöver inte fritaga kammaren från den beskyllning, som herr Lindhagen riktade mot kammaren, nämligen att kammaren inte skulle vara intresserad av dessa samhällsklassers välfärd. Denna kammare har, genom att deltaga i ett stort antal riksdagsbeslut, som varit till dessa samhällsklassers förmån, visat, hur varmt deras välfärd ligger kammaren om hjärtat. Men vad som inte låg kammaren om hjärtat, det var att höra det debattinlägg, herr Lindhagen gjorde rörande de förslag, herr Lindhagen framställt i sina motioner. Herr Lindhagens debattinlägg bestod däri, att herr Lindhagen läste upp sin tryckta reservation och läste upp den ord för ord, med icke större frihet än en gammal prost tar sig, då han läser upp en gammal skriven predikan i kyrkan. Och herr Lindhagens reservation var ett ytterst omfattande verk, som det krävde lång tid att uppläsa. Nu hade naturligtvis en hel del av kammarens ledamöter själva tagit kännedom om herr Lindhagens reservation förut innanläsningsvägen, och de kunde med skäl tycka, att det var meningslöst av herr Lindhagen att läsa upp denna långa reservation. Men där stod herr Lindhagen och gjorde detta och slutade inte förr än en kvart i tre på natten. Kammarens ledamöter gingo ut, och jag var här ensam i kammaren, tidvis i sällskap med herr Branting. När herr Lindhagen såg detta, borde väl herr Lindhagen ändå anställt en psykologisk betraktelse rörande sitt eget handlingssätt. En talare, som riktar sig till en församling, avser ju att med det fritt talade ordets övertygande makt göra intryck på församlingen. Om han då bär sig åt på sådant sätt, att församlingen undandrar sig hans påverkan, borde han väl komma underfund med att han missbrukar den parlamentariska överläggningsformen.

Jag vill sluta detta anförande med den allmänna reflexionen, att för närvarande tror jag inte att man behöver några nya lagstiftningsåtgärder för att reglera våra debatter. Det är väl tillräckligt, om kammarens ledamöter ha en känsla av självdisciplin och en känsla av det ansvar, som åligger oss alla, dels ansvaret att verkligen taga till orda och säga vår mening, när så erfordras, och dels också ansvaret, att vi icke missbruka vår fria yttranderätt genom att använda den så, att den blir en ineffektiv handling från vår sida, som orsakar kammarens ledamöter lidanden, vilka de, såsom i det fall, jag nyss nämnde, kunna undandraga sig endast genom att gå ut.

Jag är övertygad om att därest kammarens ledamöter verkligen vilja som fria män handla i den känsla av ansvar, som jag nu antytt, behöver man för närvarande icke några ytterligare åtgärder, men skulle det komma in element, som målmedvetet göra våra överläggningar ineffektiva, då blir det naturligtvis en nödvändig sak för oss att ingripa. När vi nu emellertid endast ha mera enstaka företeelser i debattförstörande riktning, så kanske vi kunna tills vidare draga oss fram med nuvarande former.

Herr Lindhagen: Herr talman! Här se vi nu ett exempel på hur partiledare eller auskultanter till partiledare försöka använda sin pondus och myndighet för att med förakt se ned på andras göranden och låtanden och våra valmäns realiteter, som ofta göra ett beklämmande intryck på de mäktige på jorden. Det göra de inte precis alltid på herr Westman, men han var i alla fall nu beklämd. Och det bli vi alltid, när det är någonting, som vi inte intressera oss för och därför tycka att man kan låta bli att prata om.

Om begränsning av yttranderätten i riksdagens kamrar. (Forts.)

Det är också typiskt för herr Lindström, att han fann debatten om fredsanslaget nyligen beklämande. Har Lindström ett så dåligt samvete, att han blir beklämd för att man ger skäl för att fredsanslaget skall höjas till 35,000 kronor från 15,000 kronor? Jag vet ju, att herr Lindström är en ganska fullflätad militärvän, men inte behöver han därför beröva oss pacifister yttranderätten och låta oss schavottera i kammaren för att han blir beklämd. Det kan Lindström gå ut och vara i korridoren.

Vidare, tänk att jag tillät mig att begagna tillfället, då anslaget till folkförbundet behandlades, att göra en fråga: hur ställer sig folkförbundet till den abessinska frågan! Det är många, som vilja veta det, herr Lindström, och icke minst, förmodar jag, abessinierna. Men här får man inte syssla med större frågor.

Herr Lindström sade, att man bör icke heller syssla med så små frågor, som man gjorde förr. Då ber jag få rekommendera Lindström till eftertanke ett ord, som är tre tusen år gammalt och som stått som en ledning sedan dess. Det rådde människorna att »betrakta det lilla som stort». Och de representanter, som valts till riksdagsmän, måste ju först komma med sina små bekymmer för dagen, som äro stora för deras valmän. Lindström vill kanske avskaffa alla dessa småbekymmer, åtminstone landsbygdens, från våra förhandlingar, men det vill i alla fall inte statsverkspropositionerna, ty de flesta frågor, som vi besluta om där, äro sådana små frågor, som äro stora för dem det gäller. Så mycket borde åtminstone en uppåtsträvande parlamentariker förstå.

Vad beträffar herr Westmans anförande, så har jag inte något klockslag antecknat, men jag betvivlar, att jag orkade hålla på så länge, som han sade. Men då Westman satt här också i sin ensamhet, tyckte jag vi kunde samtala litet med varandra, Westman med sin ordknapphet i den behandlade frågan och jag med reservationens fyllighet vi kompletterade varandra.

Herr Westman sade, att kammarledamöterna hade läst reservationen förut. Nej, herr Westman, det är just vad kammarledamöterna i regel inte hade gjort, kanske knappast Westman heller. Ty vi hinna ej med allt, och ingen begär, att kammarens ledamöter skola göra det. Men det förelåg i alla fall en stor fråga för en stor del av den jordbrukande befolkningen.

Westman har alltid i sitt lagutskott varit permanent motståndare emot överhuvud taget alla expropriationsbestämmelser, vilket gör, att dessa frågor fortfarande ligga hjälplösa och illa till. Den gången, som det talats om här, rörde det sig inte alls om något som var gjort förut, utan endast om vad som ännu inte var gjort, men förslaget hade omfattats av både myndigheter och enskilda, som ansågo, att något borde göras, och när utskottet som vanligt avfärdade det på några rader och sade, att det där sköter nog Kungl. Maj:t — således också ett lönnmord av parlamentarismens idé, att man skall skriva till Kungl. Maj:t och begära åtgärder — var det som en protest mot denna fåordighet och denna ständiga motsättning från ett socialt utskott mot de hjälpmedel, som här behövas, som jag tog till orda. I år ha vi som sagt att motse ett lika kortfattat utskottsutlåtande, med framryckning igen reservationsvis med stöd av myndigheter och regeringen.

Herr Källman: Herr talman! Jag kan inte underlåta att nämna några ord i anslutning till ett uttalande nyss i en tidning, att det inte är bara gråhårs-männen, som förlänga debatterna, utan att det också kan hända, att en del yngre mer eller mindre omotiverat upptaga tiden. När jag läst detta, gick jag hem och tittade igenom ett första kammarens protokoll från den 12 juni förlidet år. Det var nämligen då ett alldeles odrägligt kvällsplenum, och jag konstaterade, att en och samma person den dagen hade ordet femton gånger, av

Om begränsning av yttranderätten i riksdagens kamrar. (Forts.)
vilka anföranden fjorton höllos vid kvällsplenum. När jag vidare tittade på vad saken gällde, fann jag, att flertalet av dessa anföranden gingo ut på att yrka bifall till ett stort antal reservationer. Ingen av dessa hade utsikt att gå igenom, men talaren, som väl bort veta detta, framställde icke förty motivering för varje yrkande. Vad jag och många med mig härigenom genomled den kvällen, var ytterst obehagligt. Jag har velat begagna tillfället att säga detta, därför att det möjligen kan tjäna till ledning vid kommande debatter av samma slag.

I övrigt vill jag nämna, att konstitutionsutskottet har ägnat denna fråga ett mycket stort intresse och övervägt alla tänkbara åtgärder, framför allt för att åstadkomma självdisciplin för att hjälpa talmännen att begränsa debatterna, då de hota att bli mer eller mindre odrägliga. Att jag nu vågar yttra mig som jag gör, beror på att jag inte brukar plåga kammaren med så många, i varje fall inte så långa anföranden, och då jag haft tillfälle att i konstitutionsutskottet vara med om ärendet och vidare i många år varit medlem av andra kammaren och där erfarit oerhört och ofta onödigt långa debatter, har jag på detta sätt velat draga ett litet strå till stacken i motionens syfte.

Jag tror emellertid inte på någon lagstiftning, utan jag tror, att om ledamöterna bemöda sig om mera självdisciplin i förekommande fall, skola vi nog kunna få ett slut på debatterna.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt.

Herr statsrådet *Ekman* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 143, med förslag till förordning angående skatt å vissa för drivande av automobil använda brännolja;

nr 145, angående ökade lokaler för länsstyrelsen i Hallands län;

nr 146, angående rätt för adjunkten vid navigationsskolan i Göteborg A. Skoglund att för erhållande av ålderstillägg tillgodoräkna viss tjänstgöring;

nr 147, med förslag till förordning om utsträckt tillämpning av de i kungörelsen den 3 februari 1888 (nr 1 sid. 3) samt 4 § lagen den 2 december 1892 (nr 106) meddelade bestämmelser angående ersättning av statsmedel för gulden frälseränta;

nr 151, med förslag till förordning angående grunder för förvaltningen av vissa kronoskogar; samt

nr 152, angående kronojägaren J. P. Turtolas befriande från viss ersättningsskyldighet till domänverket.

Föredrogos ånyo första lagutskottets utlåtanden:

nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om emeritlöner för vissa prästmän i ledande ställning i missionens och diakoniens tjänst; samt

nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående biträden åt ärkebiskopen.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid förnyad, punktvis skedd föredragning av statsutskottets utlåtande nr 29, i anledning av vissa av Kungl. Maj:t gjorda framställningar om anslag till byggnadsarbeten, avseende kommunikationsdepartementets verksamhetsområde, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under utgifter för kapitalökning gjorda framställning om anslag till studielånefonden jämte två i ämnet väckta motioner.

*Anslag till
studielåne-
fonden.*

I den till riksdagen avlätna, den 4 januari 1935 dagtecknade propositionen, nr 1, angående statsverkets tillstånd och behov under budgetåret 1935/1936 hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att såsom kapitalökning för studielånefonden för budgetåret 1935/1936 anvisa ett reservationsanslag av 50,000 kronor.

I sammanhang med Kungl. Maj:ts förevarande förslag hade utskottet behandlat två likalydande motioner, väckta den ena, nr 35, inom första kammaren av herr *J. Sandén* och den andra, nr 66, inom andra kammaren av fru *Sigröd Gillner-Ringenson*, i vilka hemställts, att riksdagen måtte såsom kapitalökning för studielånefonden för budgetåret 1935/1936 anvisa ett reservationsanslag av 100,000 kronor.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å de av herr Sandén och fru Gillner-Ringenson i ämnet väckta motionerna I: 35 och II: 66, måtte såsom kapitalökning för studielånefonden för budgetåret 1935/1936 anvisa ett reservationsanslag av 50,000 kronor, att utgå av andra statsinkomster än lånemedel.

Enligt en vid utlåtandet avgiven reservation hade herrar *Oscar Olsson*, *Sandén* och *Eriksson* i Stockholm ansett, att utskottet bort hemställa om bifall till de i ämnet väckta motionerna.

Herr Olsson, Oscar: Herr talman! Jag tror mig kunna försäkra, att kammaren inte i denna fråga skall behöva genomlida någon större debatt. Men fastän det inte är stora förhoppningar, att kammaren skall vilja lyssna till motionärernas hemställan, tycker jag ändå, att det är motiverat att försöka fästa kammarens uppmärksamhet på hur pass viktig denna fråga är. Att det inte kan bli tal om någon större och häftigare opposition emot utskottet, det beror på att både Kungl. Maj:t och utskottet ha i rätt stor utsträckning behjärtat de krav, som av motionärerna här framställts.

När kammaren 1918 vid den gemensamma voteringen fick sin ståndpunkt tillbakavisad i fråga om upprättandet av de räntefria studielånen, var kammaren väl inte så värst välvillig gent emot tanken och motionären, men resultatet av detta initiativ från riksdagens sida har ju dock varit sådant, att jag tror, att kammaren hela tiden efter beslutets fattande har varit välvilligt inställd i fråga om möjligheten att bereda räntefria studielån åt synnerligen väl begåvade fattiga unga män och kvinnor här i Sverige.

Det har under den tid, som gått, varit ungefär trehundra unga män och kvinnor varje år, som kommit i åtnjutande av dessa studielån, och jag får säga, att det är ett bättre resultat, än jag själv väntade, när motionen väcktes här i kammaren. Men det är också otvivelaktigt, att den fond, som upprättats, är för liten. Den nämnd, som har handhaft fonden, kan vittna om att det är en alldeles för liten bråkdel av dessa sökande, som kan komma i åtnjutande av statens räntefria studielån för synnerligen väl begåvat folk på de teoretiska och praktiska områdena. Det var i följd över ettusen synnerligen väl meriterade sökande anmälda för erhållande av dessa lån, och det var 126 nya lån, som kunde beviljas. Det är inte mycket mer än 10 procent av väl motiverade ansökningar, som kunna bifallas av nämnden under nuvarande förhållanden. Det har också under de senare åren blivit allt svårare för fattigt, begåvat folk att erhålla borgensförbindelser för sina studier och lån på enskild väg för sin ut-

Anslag till studielånefonden. (Forts.)

bildning, och det är därför, som motionärerna påpeka, av synnerligen stor betydelse, att dessa begåvade människors utbildningsmöjligheter icke ytterligare försvåras gent emot vad förhållandena varit förr.

Utskottet säger i sin annars synnerligen välvilliga motivering, att det är väl, att denna starka tävlan om lånen finns såsom en nödvändig garanti för att endast de mest begåvade föras in på studiebanor, där tillströmningen redan för närvarande är betänkligt stor. Jag vill fästa uppmärksamheten på att en ökning i någon mån av möjligheterna till flera studielån inte alls skulle föra fler människor in på dessa studiebanor, än som redan finnas, vilket visas av det förhållandet, att nio tiondelar av väl befogade ansökningar, som det nu är, måste avslås. Jag anser, att det kan vara befogat, när det gäller vår ungdom i en kritisk tid, sådan som denna, och vår kanske mest begåvade ungdom ibland de fattiga samhällslagren, att fästa uppmärksamheten vid vikten och betydelsen av en livsfråga för denna del av vårt folk under dessa tider.

Det är en sak till, som jag här vill fästa uppmärksamheten på. När denna fond inrättades, så var meningen, att man också skulle lägga särskild vikt på de *praktiska* begåvningarna ibland vårt folk. Det var inte alls på det sättet, att man strävade efter att speciellt gynna de teoretiska begåvningarna. Det sades uttryckligen ifrån, och det ligger i riksdagsbeslutet, att man på de praktiska levnadsbanorna i lika hög grad som då det gäller de teoretiska skall se till, att begåvningarna tillvaratas. Jag vet, att nämnden i rätt stor utsträckning försökt och i viss mån lyckats i det fallet, men det är helt naturligt, att i den mån det blir allt svårare och besvärligare för fattiga studerande att komma fram på olika levnadsbanor, de som ha betyg att visa och på det sättet kunna ådagalägga en utmärkt begåvning, i stor utsträckning finnas just på de teoretiska levnadsbanorna och att det därför under dessa svåra förhållanden för närvarande blir allt ogynnsammare för den praktiskt lagda ungdomen, när det gäller att få den utbildning, som det här är fråga om. Meningen var ju också från början, att man skulle se till, om man inte kunde leta upp begåvningar utöver det vanliga mått, som anses tillfredsställande, när det gäller en högre utbildning. Det var fråga om att söka pressa fram eliten av de stora begåvningarna bland obemedlat folk här i Sverige till bättre möjlighet för sin utbildning. Det är ju ganska naturligt, att detta endast kan lyckas i viss begränsad omfattning, men det faller väl också av sig självt, att under hårdare tider blir detta svårare, än det kanske hittills varit, trots alla goda föresatser och all erfarenhet och skicklighet, som samlats i denna nämnd.

Det är således, herr talman, enligt min mening ett verkligt folkintresse att man försöker förbättra utbildningsmöjligheterna för de ovanligt stora begåvningar, som kunna finnas i vårt land på olika områden.

Jag är mycket glad över departementschefens välvilliga inställning, då han i propositionen har föreslagit en utökning av fondkapitalet med 50,000 kronor för att åtminstone lika många i år som i fjol och i förfjol skola kunna få dylika studielån. Motionärerna ha emellertid ansett, att detta anslag inte räcker till, utan att man borde försöka få ett så stort anslag, att ytterligare ett 40-tal av det stora antalet sökande skulle kunna få dylika lån. Jag förstår ju, att det statsfinansiella läget är sådant, att departementschefen anser sig ha gått så långt han kunnat i välvillig inställning i denna fråga, och när nu statsutskottet lämnat en så välvillig avslagsmotivering till motionen, som den, som finnes i utskottets utlåtande, kan naturligtvis departementschefen däri för framtiden finna en uppmuntran att gå fram på den väg motionärerna ha föreslagit, så fort det därtill finnes möjlighet.

Emellertid, herr talman, anser jag verkligen inte, att det av motionärerna föreslagna beloppet, 50,000 kronor utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit — vil-

Anslag till studielånefonden. (Forts.)

ket jag dock inte anser vara något litet belopp — är större, än att man bör kunna anvisa det för att därigenom kunna ytterligare bereda möjlighet för det lilla antal unga, begåvade män och kvinnor här i landet, som det är fråga om, att erhålla räntefria studielån. Därför ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Walles: Jag respekterar min partiväns stora intresse för denna fråga, och jag finner, att han själv anser, att statsutskottet har samma intresse för frågan. Så är det ock i verkligheten. Det belopp, som nu står till förfogande för fortsatt utdelning av studielån, är ungefär detsamma som under tidigare år, eller cirka 300,000 kronor. Summan av de belopp, som under åren kommit denna fond till del genom anslag från riksdagen, uppgår till i runt tal 3,500,000 kronor. Jag nämner endast dessa siffror för att belysa, att vi faktiskt ha visat stort intresse för saken.

Nu är det emellertid så, och det vet herr Oscar Olsson också, att även om det gäller små anslag, blir det därav summor, om anslagen äro många. Och det är detta, som varit bestämmande för departementschefen såväl som för utskottet. Vi hava i utskottet ansett oss icke kunna gå utöver den anslagssumma, som lämnades i fjol till utökning av fonden.

Herr Oscar Olsson underströk i sitt anförande starkt, att det just nu skulle vara särskilt ömmande omständigheter, som gjorde, att vederbörande borde få dylika lån i större utsträckning än hittills. Jag ber då att få erinra om att det nu är lättare än vad det var tidigare att kunna få låna pengar till de låga räntor, som bankerna nu fordra, samt att bankerna gärna vilja låna ut pengar. Jag säger ju icke, att den lånevägen kan fylla behovet på samma sätt som de räntefria studielånen, men läget är dock icke värre än tidigare. Den ledsamma disproportionen mellan det stora antalet lånesökande och de små medel, som stå till förfogande, har funnits förut i lika hög grad som nu. Jag anser det inte vara lämpligt att nu utöka detta anslag, utan vi få nog lugna oss därmed, tills det blir bättre tider.

Jag ber att få yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter jämlikt de därunder förekomna yrkandena gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt för löjtnanterna E. V. Ekman och G. O. Friberg samt furiren H. A. Schollin att tillgodoräkna sig viss tjänstetid för placering i lönehänseende;

nr 32, i anledning av väckt motion om rätt för fanjunkaren C. J. Lindholm att i lönehänseende tillgodoräkna viss tjänstetid;

nr 33, i anledning av väckt motion angående beredande av fria resor till hemorten för viss vid flottan anställd personal;

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående tillfälliga lönetillägg åt vissa vaktmästare och med dem jämförliga befattningshavare; samt

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse av rätt till bearbetande av icke inmutningsbara mineralfyndigheter å kronojord.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Ang. använd-
ningen av
medel, in-
flutna vid
försäljning av
sparmärken.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avsättning till en fond av medel, som influtit vid försäljning av sparmärken.

I enlighet med Kungl. Maj:ts i proposition nr 78 därom gjorda framställning hade utskottet i förevarande utlåtande hemställt, att riksdagen måtte medgiva, att de medel, som till postsparbanken influtit för avyttrade och ännu utelöpande sparmärken, finge, räknat från och med den 1 juli 1935, avsättas till en under generalpoststyrelsens förvaltning ställd fond, varav avkastningen skulle enligt av Kungl. Maj:t meddelade bestämmelser användas för att till skolor, varest skolsparrörelse funnes anordnad, lämna bidrag till ändamål, som avsåge lärjungarnas fostran eller utbildning och som icke kunde i annan ordning tillgodoses; med skyldighet dock för generalpoststyrelsen att av fondens medel gottgöra postsparbanken beloppet av de sparmärken, som efter nämnda tidpunkt kunde komma att av postsparbanken inlösas.

Reservation hade anförts av herrar *Johansson* i Fredrikslund, *Borell* och *Holmgren*, som ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att Kungl. Maj:ts förevarande proposition ej måtte av riksdagen bifallas.

Herr Johansson, Johan Bernhard: Herr talman! Det är ingen stor fråga det här gäller, men då jag deltagit i granskningen av detta ärende på vederbörande avdelning inom utskottet, kan jag inte underlåta att här framställa några erinringar.

Det gäller ju generalpoststyrelsens förslag att ifrågakarande, genom förkomna sparmärken uppkomna medel, i stället för att ingå i postsparbankens vinstmedel, skulle avsättas till en fond, vars storlek rör sig om ett belopp av cirka 89,000 kronor. Jag vill emellertid förutskicka, att när jag nu framställer såväl några principiella erinringar beträffande lämpligheten härav ur förvaltningssynpunkt som några praktiska erinringar, gör jag det inte därför att jag vill motarbeta den sparsamhet bland ungdomen, som propositionsförslaget avser att främja — statsutskottet har ju nämligen genom sin nyligen gjorda, enhälliga hemställan till riksdagen om ett anslag av 60,000 kronor för dylik verksamhet, i vilket beslut jag också deltagit, tydligt visat sig behjerta den saken — utan här gäller det, huruvida det ur förvaltningssynpunkt kan anses lämpligt, att postsparbanken lägger upp en fond att användas enligt ett, som det synes, ganska stort program.

Förslaget innehåller, att den årliga avkastningen av fonden skall användas till utdelning av bidrag — man talar om ett belopp av 200 kronor, men det nämnes bara som ett exempel — och dessa bidrag skola avse exempelvis skolresor, anskaffande eller utökning av skolbibliotek, förvärvande av radioapparat eller skioptikonutrustning och skolornas prydande med konstverk. Det är således ett ganska stort upplagt program, som det här gäller.

Ser man då efter, vilka resurser som stå till buds, finner man, att det i det avseendet rör sig om mellan 3,000 och 4,000 kronor i ränteavkastning från fonden. Då frågar man sig också: blir det verkligen möjligt att åstadkomma något nämnvärt genom upplägget av en särskild fond? Kommer det inte att bli så, när fonden blivit upplagd och blivit mera känd, att man kommer att inlämna ansökningar om bidrag och att man på sina håll rent av kan komma att betrakta dessa bidrag — såsom nu ofta sker, då det gäller understödsanslag av annan natur — så, att man rent av känner sig förpliktad att inlämna ansökan för erhållande av dylikt bidrag. Skolorna i landet äro många, och skolklasserna äro ännu flera. Det torde därför bli ett mycket ringa antal av de inlämnade ansökningarna, som kunna bifallas, och då ligger det nära till

Ang. användningen av medel, inflyttna vid försäljning av sparmärken.

(Forts.)

hands för mig att tänka, att man här inrättar en fond, som man sedermera om ett eller annat år finner anledning att, antingen på förslag av generalpoststyrelsen själv eller på grund av motion i riksdagen, försöka öka, antingen genom tillskott direkt till fonden eller genom ett tillägg till fondens avkastning, och så har man skapat ett nytt område, på vilket man kan väcka motioner och framställa önsknigar.

Nu har genom riksdagens medverkan ordnats en skolsparverksamhet bland skolungdom på mera fast grund genom det anslag på 60,000 kronor, som riksdagen beslutat för insättning på postsparbanksböcker m. m. Vidare utgå av postsparbanksmedel 36,000 kronor för abonnemang å tidskriften »Lyckoslanten» och dessutom drives sparverksamhet genom inköp av s. k. skolsparböcker, för vilket ändamål det årligen utgår av bankens medel 6,000 kronor. Det är således tillhoppa 102,000 kronor, som årligen under mera fasta former och med riksdagens medverkan utgå till skolsparverksamhet. Det synes mig då icke vara fullt lämpligt att nu vid sidan av denna ordnade verksamhet upplägga en fond, vars avkastning blir av så ringa betydelse.

Jag har gjort mig den frågan, om det är lämpligt, att ett statens affärsdrivande verk lägger sig till med en fondbildning för en understödsverksamhet av detta slag, och jag frågar mig också, om icke arbetet med att fördela och använda ifrågavarande årliga belopp, mellan 3,000 och 4,000 kronor, och pröva alla ansökningar, som kunna inflyta, kommer att belasta verkets tjänstemän för mycket med tanke på vad som med dessa bidrag kan uträttas. Det praktiska resultatet av denna verksamhet synes mig vara för ringa, för att man skulle gå den föreslagna vägen, och ur förvaltningssynpunkt finner jag det icke lämpligt, att postsparbanken lägger sig till med denna fondbildning.

Riksräkenskapsverket har ansett detsamma, då det i sitt yttrande avstyrkt generalpoststyrelsens framställning, och verket har i stället ansett, att ifrågavarande medel borde ingå i postsparbankens vinstmedel.

Nu säger man från utskottsmajoritetens sida, att det inte kostar staten något, det gäller ju förkomna sparmärken, och därför kan man ju gå med på förslaget. Ja, man kan ju säga, att det inte kostar någonting, men detsamma kan man också säga om förkomna riksbankssedlar. Vill man taga den konsekvensen, att man också där kan få slå in på samma väg? Här gäller det enligt min mening en ren lämplighetsfråga, huruvida ur förvaltningssynpunkt man skall gå in för denna anordning eller icke. Jag vill tillägga, att genom den fast ordnade sparverksamheten bland skolbarnen, genom utlämning av postsparbanksböcker, synes man ha slagit in på en riktig väg. Detta erkänner också postsparbanksstyrelsen. Man kan inte heller, såsom någon yttrat vid en tidigare behandling av ärendet inom utskottet, säga, att man lägger beslag på medel, som rätteligen äro andras, ty ingen vet ju, vem som har tappat dessa sparmärken, och ingen vet, om inte den, som tappat ett tioöresssparmärke, i stället fått en sparbanksbok på en krona enligt den under senare år använda formen för sparverksamheten.

Jag sade, att detta inte var någon stor fråga, men jag har velat ange de principiella och praktiska synpunkter, som man kan lägga på densamma, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Carlsson, Carl: Jag kan gärna instämma med den föregående ärade talaren i att detta inte är någon stor fråga. Det är också alldeles riktigt vad som sagts tidigare, att det här gäller sparmärken, som förr i tiden såldes av postverket. Den verksamheten upphörde år 1922, men det finnes alltjämt sparmärken ute, vilka icke tagits i anspråk av köparen och inlämnats till post-

Ang. användningen av medel, influtna vid försäljning av sparmärken.
(Forts.)

stationerna, till ett sammanlagt belopp av bortåt 90,000 kronor. Därför anser jag, att det förslag, som här föreligger från generalpoststyrelsen, vilket Kungl. Maj:t har upptagit i sin proposition, att detta belopp på något sätt skulle komma andra sparare till godo, är ett mycket klokt förslag. Det är endast om det problemet frågan rör sig, och jag kan inte förstå reservanternas principiella inställning i det här fallet och deras rädsla för blivande konsekvenser. För min del tror jag inte, att det kommer att medföra några obehagliga konsekvenser. Ty vad innebär förslaget? Jo, att det skall beredas möjlighet för vissa skolklasser att kunna få företaga skolresor, eller att det skall beredas dem möjlighet att på annat sätt erhålla någon förströelse.

Generalpoststyrelsen har också uttalat det önskemålet — vilket jag hoppas, om förslaget vinner riksdagens bifall, skall komma att bli förverkligat — att bidragen i främsta rummet skola komma de platser, som i ekonomiskt avseende äro sämst ställda, till godo.

Man lär inte kunna säga, att det på något som helst sätt sker orättvisa mot de gamla spararna, om beloppet överföres till gagn för nya. Samtidigt bör detta också kunna bli till reklam för postsparbanken, vilken, enligt min mening och i förbigående sagt, har gjort sig förtjänt därav genom den sparverksamhet den utövat synnerligast i Norrland men för övrigt också i övriga delar av vårt land.

Jag kan inte, herr talman, finna, att detta förslag kan komma att medföra några som helst konsekvenser. Det kommer säkerligen inte heller att bli någon svårighet för generalpoststyrelsen att sköta om fördelningen av bidragen, utan den skall nog med litet god vilja kunna utföra det arbetet.

Allt detta gör, att jag för min del varmt vill tillstyrka utskottets förslag, som jag tror skall visa sig bliva till gagn och nytta för skolklasserna, även om beloppen ej bliva så stora.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt samt vidare på godkännande av den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 8 e. m.

*Om reglering
av införseln
av minder-
värdig konst.*

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 11, i anledning av väckt motion om reglering av införseln i riket av mindervärdig konst.

I en inom första kammaren av herr *Johan Nilsson* i Malmö väckt, till bevillningsutskottet hänvisad motion, nr 89, hade hemställts, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning för åstadkommande av sådana bestämmelser, som kunde reglera och försvåra införseln i riket av mindervärdig konst, och framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Utskottet hade i det nu föredragna betänkandet på anförda skäl hemställt, att motionen I: 89 av herr *Johan Nilsson* i Malmö, om reglering av införseln i riket av mindervärdig konst, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr *Nilsson, Johan*, i Malmö: Herr talman! I samband med det förevarande ärendet föreligger en motion, som är väckt i avsikt att vinna gehör

Om reglering av införseln av mindervärdig konst. (Forts.)

även för konstnärernas intressen här i den lagstiftande församlingen. Det berättigade däri kan motiveras på mångahanda sätt.

Jag behöver blott erinra om att olika samhällsgrupper alltid vända sig till Kungl. Maj:t och riksdagen med för dem särskilt tryckande bekymmer, och att den lagstiftande församlingen i allmänhet också söker tillmötesgå, så långt det är möjligt.

Nu kan man ju fråga sig, om konstnärerna kunna åberopa några sådana intressen som dem vi i allmänhet ha att dryfta här, då det gäller att vidtaga åtgärder för deras främjande. Det är givet, att det likväl för konstnärerna som för andra samhällsgrupper kan sägas: inte kunna vi ge oss till att skapa tullar och skatter för att skydda ett särintresse — i detta fall konsten. Personligen är jag av den uppfattningen, att tävlan på detta område bör vara fri, så att man verkligen får fram det allra bästa av konsten. Den tävlan, som äger rum genom försäljning av från utlandet importerad mindervärdig konst, anser jag emellertid att man bör kunna, även om man vidhåller principen »fri tävlan», vidtaga en del åtgärder emot. Ända sedan kriget har det skett en mycket stor import till detta land av mindervärdig konst. Konstalstren, tavlorna för att taga dem som exempel, äro tullfria, och den ram, inom vilken tavlan sitter, tullbelägges enligt vikt. Jag har ansett, att man borde hindra denna import. Man köper annars importerade tavlor för en billig penning — ibland säljer man dem också för en billig penning — men i allmänhet är priset avsevärt mycket högre än konstverkets värde, och den konst, som man inte kan utprängla i allmänna marknaden, genom att folk går ur hus och i hus för att sälja eller säljer i egna små affärer, den flyttar man upp till stadens eller samhällets auktionskammare, där den säljes. När man ända sedan krigsåren sett, hur dylik konst översvämmat vårt land — det har anordnats stora utställningar å hotell och andra offentliga lokaler för att få den svenska allmänheten att köpa sådan — och observerat, hur det lägges ned stor kraft på att översvämma vårt land med mindervärdig konst, tycker man, att vi måste försöka komma till en lösning för att om möjligt hindra denna konst att i alltför hög grad importeras.

Nu kan man säga: är ni vän av att det skall vara fri tävlan på konstens område, är det väl omöjligt att ni kan tänka er, att det skall läggas något slags beskattning på den mindervärdiga konsten. Jag anser det icke vara omöjligt. Om t. ex. en tavla kostar 100 eller 1,000 kronor och man lägger en tull på 25 kronor på varje utländsk tavla, betyder ju detta ingenting för den tavla, som kostar 1,000 eller 10,000 kronor, men det betyder mycket i fråga om den tavla, som kostar 100 kronor. Följaktligen skulle man ju på det sättet bli i tillfälle många gånger att beskatta den mindervärdiga konsten.

Jag är inte säker på att denna utväg är den riktigaste, ty man kan ju alltid fråga sig, vad konst egentligen är. I Danmark har man besvarat frågan på det sättet, att ingen utländsk konstnär får utställa skulptur i Danmark, med mindre han har fått ett intyg från en dansk auktoritet på området, att det är verklig konst han representerar och vill ställa ut. Det förefaller, som om man här icke alldeles saknade möjlighet att få ett omdöme om den konst, som importeras, och man har ändå alltid den utväg, som jag nyss anvisade, nämligen att lägga en liten skatt på konsten överhuvud, den skulle mycket litet drabba den verkliga konsten, men däremot i hög grad den mindervärdiga, som det i detta fall gäller att hålla utanför landets gränser. Och om man ej fann denna utväg riktig, skulle en utredning säkerligen kunna visa på andra utvägar.

När våra svenska konstnärer vecka efter vecka, dag efter dag, se dessa auktioner på utländsk konst, är det klart, att de förundra sig över varför de skola ha det så uselt och varför man inte kan vidtaga den ringaste åtgärd i

Om reglering av införseln av mindervärdig konst. (Forts.)

avsikt att trygga och säkerställa deras ställning. Och det är för att göra en opinion i den riktningen jag har tillåtit mig väcka min motion.

Bevillningsutskottet — jag kan inte klaga på det — har ju varit synnerligen välvilligt i sin motivering, och jag kan kanske säga som en Malmötidning sade häromdagen, att det genom denna motivering förefaller, som om, även om frågan faller, den dock faller framåt. Jag skulle vilja fortsätta där och säga, att även om nu inte riksdagen kan fatta något beslut om en utredning — ty det är ju endast en sådan det gäller — så skulle jag vilja till ecklesiastikministern, som visserligen inte nu är inne här i kammaren men i alla fall genom protokollet kan få del därav, uttala en vädjan att han ville beakta frågan och försöka få i gång en utredning, varigenom man skulle kunna komma till något resultat, som kunde i någon mån mildra och lätta konstnärernas bekymmer.

Herr talman! Det betyder säkerligen inte mycket, om man, efter det att en motion är avstyrkt, yrkar bifall till den. Jag vet ju alltför väl utgången, och jag ämnar inte plåga herrarna med att begära votering, men jag ber att få yrka bifall till min motion som en liten opinionsyttring till förmån för konstnärernas intressen och bekymmer.

Häri instämde herr *förste vice talmannen*.

Herr Nilsson, Johan, i Kristianstad: Herr talman! Jag kan i stort sett instämma med den siste ärade talaren, och jag beklagar, att icke vi i utskottet ha kunnat tillmötesgå motionärens syfte. Jag tror dock, att stämningen inom utskottet i stort sett ingalunda var emot tanken, att någonting borde göras, men det är tydligt, att man inte i onödan vill gå med på att skriva till Kungl. Maj:t beträffande ett spörsmål, det må vara av ena eller av andra slaget, utan att man kan ge några direktiv för vad man anser skall kunna tillgodoses genom en utredning. Vi ha litet svårt att se, hur en sådan utredning skulle kunna läggas, så att den därmed åsyftade nyttan skulle ernås.

Emellertid anser jag för min personliga del, att den import av konstverk, som herr Nilsson talat om äger rum till Sverige, i stort sett är alldeles onödig och att man borde försöka att få slut på den. Det vore kanske för intressenterna i dessa spörsmål en riktigare väg att gå, att de genom sina sammanslutningar — ty vi veta ju att konstnärerna ha sådana — lade fram ett förslag som underlag vid bedömandet av hithörande frågor och att de sedan själva vände sig till Kungl. Maj:t för att få en utredning verkställd på basis av vad de själva kunnat komma med, för att därmed skydda sina egna intressen. På den vägen, tror jag, kan man nå ett bättre resultat. Det är ju alltid så, att utöfvare av den ena eller den andra näringen, och dit få vi väl kanske också räkna utövningen av ett konstnärligt yrke, få komma fram med uppslag, som kunna ligga till grund för bedömandet av deras spörsmål, och det få väl också konstnärerna bekväma sig att göra.

Även om nu frågan för denna gång skulle falla, har man därmed icke sagt ifrån, att man inte vill veta av några bestämmelser på hithörande område, utan det är tvärtom så, tror jag — om det anses vara riktigt och lämpligt, att något förslag framkommer — att ett eventuellt förslag i den riktningen skall bedömas välvilligt i sinom tid.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes i enlighet med därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu förevarande betänkandet hemställt samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övertvägande ja besvarad.

Föredrogos ånyo bevillningsutskottets betänkanden:

nr 12, i anledning av väckt motion angående skydd för den svenska linodlingen; och

nr 13, i anledning av väckt motion angående förhindrande av importen av trävaror.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 14, i anledning av väckt motion om förbud mot import av hummer under viss tid av året.

*Om skärpt
importförbud
å hummer.*

I en inom andra kammaren väckt, till bevillningsutskottet hänvisad motion, nr 390, hade herr *Osberg* hemställt, att riksdagen måtte besluta, att under den tid, hummerfiske vore förbjudet inom vårt land, även import av hummer skulle vara förbjuden.

Utskottet hade i det nu föreliggande betänkandet på åberopade grunder hemställt, att motionen II: 390 av herr *Osberg*, om förbud mot import av hummer under viss tid av året, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr Gustavson, John: Herr talman! Det förbud mot import av hummer, som är gällande här i landet under två månader av året, nämligen från 15 juli till 14 september, är tillkommet i syfte att skydda hummerfiskarna från den utländska konkurrens, som skulle kunna uppstå, då fisket efter den 14 september åter får börja, därest marknaden vid denna tidpunkt redan vore tillgodosedd genom utländsk hummer, huvudsakligen norsk.

Nu gäller förbudet mot fiske av hummer inte lika över hela landet. Norrvikens fögderi är nämligen undantaget, och där gäller fiskeförbudet 3 $\frac{1}{2}$ månader. Förbudet inträder nämligen där en månad tidigare än för övriga Sverige och gäller fjorton dagar längre. Härigenom komma hummerfiskarna i denna trakt i en obehaglig situation. De ha ingen nytta av importförbudet, åtminstone inte i samma utsträckning som andra hummerfiskare. När deras fiske börjar, har ju hummer kunnat importeras redan under fjorton dagar och marknaden kan i stor utsträckning vara fylld.

Nu säger utskottet, att det under förhandenvarande förhållanden icke finner lämpligt att utsträcka detta importförbud att gälla under den fredningstid, som stadgats för Norrvikens fögderi. Jag vill då erinra om, att detta område ingalunda är så obetydligt, om man tar hänsyn till den ganska lilla del av vårt land, där hummerfiske bedrivs. Fögderiet utgör nämligen en tredjedel av hela Bohusläns hummerfiskedistrikt. Det är alltså inte något så oväsentligt område, som är undantaget. Då utskottet emellertid inte funnit eller åtminstone inte sagt, att det är *olämpligt* att ha importförbud på hummer under den tid allt fiske är förbjudet, anser jag, att motionen nr 390 i andra kammaren av herr *Osberg* har ganska goda skäl för sig, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till motionen.

Herr Nilsson, Johan, i Kristianstad: Här har bevillningsutskottet enhälligt avstyrkt motionen, och motiveringen därför är ju inte vidare utförlig. Jag kan emellertid omtala, att det har träffats vissa överenskommelser emellan intressenterna för fisket i Norge och i Sverige. Det har därför inte ansetts lämpligt att rubba de nuvarande förhållandena, utan att några verkliga skäl därtill förelågo. Vi ha inte ansett, att det förhållandet, att för en mindre trakt av vårt land gäller en något utsträckt fredningstid, skulle inverka på hela riket i övrigt. För alla andra delar av landet sammanfaller importförbudet med den allmänna fredningstiden.

Om skärpt importförbud å hummer. (Forts.)

Jag tror därför, att det inte finns något verkligt fog för att nu göra en ändring i hithörande förhållanden, och jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning gjordes enligt de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna betänkandet hemställt samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

*Ang. tillfällig
ökning av
justitierådens
antal.*

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående tillfällig ökning av justitierådets antal.

Genom en den 4 januari 1935 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 8, vilken behandlats av första lagutskottet, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga följande förslag till

L a g

angående tillfällig ökning av justitierådets antal.

Med ändring av vad i lagen angående Kungl. Maj:ts högsta domstols tjänstgöring på avdelningar finnes häremot stridande förordnas, att från och med den 1 oktober 1935 skall gälla följande:

Kungl. Maj:ts högsta domstol skall intill den 1 september 1936 eller, om särskilda förhållanden därtill föranleda, den tidigare dag som Kungl. Maj:t bestämmer, utgöras av tjuguttå justitieråd. Därefter skall antalet justitieråd, i den mån sådant i följd av inträffade ledigheter kan ske, nedbringas till tjugufyra.

Så länge justitierådets antal är minst tjugusju, skall under tid, då högsta domstolen jämlikt 2 § första stycket ovannämnda lag skall arbeta på tre avdelningar förutom den särskilda i 3 § samma lag omförmälda avdelningen, högsta domstolen tjänstgöra å ytterligare en avdelning. Under tid som sist sagts skall vad i 2 § andra stycket nämnda lag är stadgat ej äga tillämpning.

Med iakttagande av nu meddelade och i övrigt gällande föreskrifter äga de i högsta domstolen tjänstgörande justitieråden sig emellan fördela tjänstgöringsskyldigheten.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att förevarande lagförslag måtte av riksdagen antagas.

Herr Reuterskiöld: Herr talman! Då ett enhälligt lagutskott har tillstyrkt den föreliggande kungl. propositionen, är det all sannolikhet för att kammaren kommer att biträda utskottets tillstyrkan och antaga förslaget. Jag kan emellertid för min personliga del icke biträda det. Jag tror, att så pass stora risker äro förenade med detta förslags antagande, att jag för min del har önskat till protokollet anföra mina betänkligheter och låta dessa betänkligheter utmynna i ett avslagsyrkande.

Första lagutskottet har tillstyrkt propositionen, men det har skett på skruvar, och det är uppenbart, att första lagutskottet är ganska betänksamt. Det säger, att vissa betänkligheter kunna anföras, men dessa betänkligheter angivas icke. Å andra sidan säger utskottet, att dess betänkligheter motverkas av att anordningen är avsedd att gälla för en kortare tid, och sedan slår utskottet självt ihjäl detta försvar med att säga, att sådant har man försökt för-

Ang. tillfällig ökning av justitierådens antal. (Forts.)

ut, men det har aldrig blivit varaktigt. Och utskottet befarar tydligen, att det kommer att gå på samma sätt denna gång.

Nu rikta sig mina betänkligheter icke så mycket mot denna *tillfälliga* ökning som fastmer *mot själva ökningen*. Jag måste erinra därom, att när grundlagen utgår ifrån ett antal av tolv justitieråd och sedan medger, att det under vissa omständigheter kan ökas, måste man väl ändå säga sig, att när man kommit upp till 24 justitieråd, av vilka tre sitta i lagrådet och 21 verka i högsta domstolen — således en ökning med jämnt dubbla antalet, hundra procent — bör man vara betänksam, om man verkligen skall öka antalet ännu mer.

En högsta domstols auktoritet hänger väsentligen på dess personliga sammansättning, inte bara på ledamöternas personliga anseende, utan också på deras ställning såsom erkänt framstående jurister inom vårt land. Tror kammaren, att Sveriges folk kan, så fåtaligt som det ändå är, skapa ett sådant antal betydande jurister, att de verkligen kunna tillsättas, med bevarad auktoritet, i en högsta domstol till ett antal utöver 24? *Kanske man rent av kan sätta i tvivel, huruvida antalet 24 är möjligt att nå.*

Det är i varje fall inte möjligt att tillika ha ledande krafter över till andra arbeten på det rättsliga området, om man nu också antar, att det finns 24 utmärkta jurister, som passa till justitieråd och kunna sättas dit. Det finns *andra* uppgifter, och, mina herrar, hur är det: tar man icke gång på gång just de bästa justitieråden till andra uppgifter? Före detta justitierådet den och före detta justitierådet den sättas till helt andra uppgifter och ha lämnat högsta domstolen. Det är tecken på att tillgången till sådana kvalificerade jurister icke är så stor. Och skall man spänna bågen så högt, att man i högsta domstolen får en besättning, som står så att säga på gränsen till det auktoritativa, då har man redan undergrävt dess ställning.

Jag kan för min del inte finna, att vårt land är kapabelt att skapa det antal jurister, som nu synes behövas både för det vanliga juridiska livet och för högsta domstolen. Det gör, att jag ur den synpunkten icke kan vara med om en höjning av antalet ens tillfälligtvis och allra minst, när det är troligt, att denna tillfälliga ökning skall bli konstant.

Det andra skälet, som gör, att jag inte gärna vill vara med om förslaget, är det, att ju talrikare högsta domstolens ledamöter äro, *desto svårare blir det att inom densamma bevara en enhetlig åskådning*. Nu hänger en domstols och framför allt en högsta domstols auktoritet i mycket hög grad på att den icke är splittrad på alla möjliga olika meningar. Ju flera huvuden, dess flera meningar, och ju mindre huvudena äro, dess flera bli måhända också meningarna. Men vad skall egentligen det svenska folket säga, om man i ett högsta domstolsutslag finner tre, fyra, fem olika meningar, uttalade stiek i stäv mot varandra? Utsiktterna, att så skall ske, äro ofantligt mycket större, ju större antalet justitieråd är och ju mindre de äro så att säga tip top i fråga om den juridiska kvaliteten.

Ännu mer gäller detta enligt min mening i sådana tider som våra, då hela vår rättsutveckling är på glid, då genom högsta domstolens verksamhet nya grundsatser kunna komma att införas utan lagstiftning, vid sidan av lagen. Det kan göras — och jag tror, att det är en mycket lyckosam väg — om högsta domstolen är enhällig i sin mening. Men att införa nya grundsatser, som äro uttryck för en särmening, en mening hos en minoritet inom en församling utan den allra högsta auktoritet, det är en mycket betänklig väg. Det finns å andra sidan också rättsområden, där sådana nya grundsatser icke komma fram genom högsta domstolens verksamhet, ehuru de kanske borde komma fram. Men jag föredrar det långsamma tempot, när det leder till en säker lösning. Och det är säkrare, ju mer enhällig en domstol kan bli.

Ang. tillfällig ökning av justitierådens antal. (Forts.)

Under sådana förhållanden måste jag, herr talman, anse, att det här gäller ett experiment, som vi inte ha råd att göra, icke ur ekonomisk synpunkt — den spelar i detta fall ingen roll — men just ur den andliga kapacitetens synpunkt, ur den auktoritativa ställningens synpunkt, när det gäller högsta domstolen, och därför, herr talman, har jag intet annat yrkande än om avslag.

Herr Åkerman: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Det är ju mycket riktigt, såsom den föregående ärade talaren nyss har nämnt, att utskottet med en viss tvekan har bifallit propositionen. Det är klart, att man måste känna en viss tvekan inför ett ärende sådant som detta. Men vi ha menat, att vi här befinna oss i ett nödläge och att det inte går an att låta den balans, som nu förefinnes, alltjämt ligga oåtgjord. Då man därtill har förhoppningar — jag vill inte släppa ur sikte, att vi ha dessa förhoppningar — att den åtgärd, som nu vidtages endast skall bli av tillfällig art, ha vi inte vågat ta på på vårt ansvar att säga nej till den begäran, som här framställts.

Det vore frestande att gå in på åtskilliga saker, som här äro att tänka på, men jag skall inte göra det, därför att jag har anledning förmoda, att justitieministern, som är här närvarande, själv finner angeläget att påpeka de ytterligare synpunkter, som han skulle vilja lägga herrarna på hjärtat.

Jag inskränker mig därför till vad jag nu sagt, tillsvidare åtminstone, och yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Lindhagen: Frågan om högsta domstolens arbetsbalans är en gammal och svår fråga, som aldrig kunnat lösas, såsom jag tror därför, att man hela tiden rört sig med irrationella botemedel. Inskränkning av rätten att fullfölja talan, ökning av antalet ledamöter och tillsättande av tillfälliga domstolsdivisioner ha varit de huvudsakliga åtgärderna. Nu få vi igen veta att de inte slagit i spann, att även åtgärder av mera ingripande och varaktig verkan måste vidtagas vid sidan av de tillfälliga. Vid denna riksdag ha vi bland annat fått den nu föreliggande propositionen, varigenom rätten att fullfölja talan till högsta domstolen skulle ytterligare inskränkas. Det gäller de så kallade skiftesmålen av olika slag, en mycket viktig och omfattande fråga.

Vad blir nu följden av att man ytterligare går fram på dylika vägar? Jo, följden blir, att högsta domstolen förbehålles endast de så kallade värdefullaste målen. För närvarande gäller en gräns på 1,500 kronors värde för egendom och i böter. Om det uppnås, får man fullfölja talan till högsta domstolen. Det har sagts med rätta, att penningvärdet, när det beloppet bestämdes, var högre än det är nu, och därför skulle man med bibehållande av den principen kunna höja beloppet högst väsentligt, jag tror det föreslagits till 2,500 kronor.

Dessutom tillkomma i högsta domstolen åtskilliga kostnader och annan spärr för parterna. Det gör, att högsta domstolen inte blir någon menige mans domstolsinstans. Den blir en domstol mer och mer för bolag, förmögna privatpersoner och grova brottslingar.

Nu finns det också andra omständigheter, som justitieministern inte påpekat, och det är två av dem, som jag skulle vilja framhålla.

Lagrådet är en institution, egendomlig för vårt land. Dess befogenhet sträcker sig endast till den allmänna lagen och dess tillämpning. Grundlagarna, de kommunala lagarna och de administrativa författningarna kunna ändras, utan att man behöver fråga något lagråd till råds. Att särskilt sociala lagar skola hänskjutas till lagrådet är inte någon rationell åtgärd alls, ty lagrådet är icke någon representant för eller expertis på sociala frågor överhuvud taget,

Ang. tillfällig ökning av justitierådens antal. (Forts.)

utan mera på den härskande s. k. rena juridiken. Därför ha tidigare vid flera tillfällen, när denna fråga varit uppe, väckts förslag — men det har inte återkommit i justitieministerns redogörelse, inte ens, säges det, i den sista, som vi fått till andra lagutskottet — att lagrådet skulle avskaffas. Därigenom skulle dock högsta domstolen få tillbaka tre justitieråd för sin rättsskipning. Jag anser fortfarande, att den saken bör omedelbart genomföras.

Vidare är det förbjudet för justitieråd att ha vikarier, om de t. ex. bli sjuka. Det går för sig i andra länder, men här har man av gammal ideologi och hänsyn till 1809 års lagstiftare inte kunnat förmå sig ens till den åtgärden. Även det skulle stärka högsta domstolen i viss mån, om suppleanter även här liksom i närgränsande länder finge anlitas och de sjuka justitierådens arbetsbördor icke såsom nu avlastas på de andra.

Så ha vi en annan utväg, som väckt ett visst uppseende, nämligen hur man gick till väga för att motverka balansen i hovrätterna. Jag var en tid medlem av Svea hovrätt. Då tjänstgjorde jag mest på en division, som kallades Törnqvistska divisionen. Hovrättsrådet Törnqvist hade fått för sig, att det inte fick finnas någon balans på hans division. Därför blev det inte heller någon balans. Detta sätt smittade även de övriga bisittarna på divisionen. Vi blevo alla intresserade av att få våra rotlar fria från någon balans. Därför blev det som sagt ingen balans.

I de andra divisionerna förefunnos balanser och de blevo ganska stora. Det väckte ovilja på dem, att törnqvistarna inte hade någon balans. Man försökte till sist med statistiska forskningar utreda, att den balansfria divisionens domar och utslag överklagades mera än de andra divisionernas. Men det togs då inte hänsyn till att det var ett större antal mål, som vi avgjorde, och proportionsvis blevo inte överklagandena talrikare på vår division än på de andra. Då tog man sig för, vill jag minnas, att lotta över delar av de andras balanser till vår division. Det var tacken för vår nitälskan.

Nu har Törnqvist för länge sedan gått ur tiden, och balanserna stego överallt i hovrätten. Då företogs emellertid en åtgärd, som kan förefalla brutal, men som nog i själva verket inte är det. Det utfärdades en ukas — och det var visst den nuvarande justitieministern med på — till hovrätternas divisioner, att om de vid årsskiptena hade någon balans, fingo de finna sig i att en del av deras semestrar minskades på det sättet, att de fingo sitta kvar inpå semestern till dess balansen avverkats. Det hade den verkan, att alla balanser försvunno i hovrätten på en gång. Således, där självansvaret ej frivilligt gjorde sig gällande, framskapades det med tvång. Sådan är världens gång.

Nu ha ju högsta domstolens ledamöter en mycket lång semester. Man säger, att de behöva den för att vila sig samt studera juridik och nya lagar m. m., vilket ju ock är rimligt. Men jag tycker ändå — det behöver inte uppfattas som brutalt — att man även här efter någon ransonering bör få ta ut semester, i den mån semestern inte behövs för att medverka till avarbetande av balans. Jag tror att då skulle också balansen i högsta domstolen helt eller till stor del försvinna. Jag har en särskild erfarenhet av detta även inom högsta instans.

När jag tillträdde mitt revisionssekreterarskap, satt då ännu »den gamla regimen», som vi kallade den, kvar. Ordföranden skyndade på målen — det var alldeles förtvivlat, vad det gick åt mål. Domstolen åt mål. Man var gemenligen klar med saken, det diskuterades ej i onödan. Jag blev ängslig, att mitt förråd ej skulle räcka till. Detta var min första föredragning. Sedan kom den nya tiden med de nya, yngre krafterna och övertogo ledningen. Då gick det oftast långsamt och betänksamt. Det bidrog i sin mån till balansen, varom ock det stora överskottet på mina beredda mål vittnade.

Ang. tillfällig ökning av justitierådens antal. (Forts.)

Efter så många erfarenheter, har man sina tankar, herr talman, — jag hoppas, att Lindström tillåter det, fastän han knappast förstår denna sak — och därför ber jag att till justitieministerns benägna omtanke få erinra om vad nu anförts.

Jag hade tänkt väcka motion i detta ämne. Men denna proposition kom så tidigt — ungefär samtidigt med statsverkspropositionen — att det inte blev tillräcklig motionstid över. I varje fall har denna försummelse av mig gjort, att jag nu får nöja mig med detta anförande, herr talman, utan att kunna göra något yrkande.

Herr statsrådet **Schlyter**: Herr talman! Jag förstår mycket väl de betänkligheter, som första lagutskottet har uttalat i sitt utlåtande, och även dem, som herr Reuterskiöld här givit uttryck åt, emot en ökning av antalet justitieråd.

Jag kan också i allt väsentligt instämma i vad herr Reuterskiöld anförde utom på en punkt, och det var när han uttalade farhågan för att ökningen skulle bli permanent. Det större antalet justitieråd bör under inga förhållanden få fortvara utöver den tid, som är föreslagen i den kungl. propositionen. Förhållandet är ju det, att den föreslagna lagen är så avfattad, att det inte kräves någon ny åtgärd från Kungl. Maj:ts eller riksdagens sida för att bringa ned antalet justitieråd, utan i den mån som de äldsta ledamöterna av högsta domstolen hädanefter avgå intill det antal, som nu föreslås, alltså fyra stycken, skola deras ämbeten icke återbesättas. Genom en tillfällighet, som är särskilt gynnsam för den nu föreslagna åtgärden att avarbeta balansen genom en tillfällig förstärkning av domstolens arbetskrafter, förhåller det sig så, att just fyra ledamöter av högsta domstolen skola avgå under loppet av en mycket kort tid. En ledamot avgår i slutet av 1936, och tre ledamöter avgå under första halvåret 1937. Det är alltså endast till denna tid, som förstärkningen skulle vara. De justitieråd, som enligt förslaget nu skola träda i tjänst den 1 oktober 1935, komma alltså, när dessa fyra äldsta justitieråd avgå, att successivt ersätta dessa, så att antalet ledamöter i högsta domstolen i juni 1937 åter är nere i det ordinarie. För att antalet ledamöter skulle bibehållas vid det antal, som nu föreslås, eller 28, kräves alltså en ny proposition av Kungl. Maj:t och ett nytt beslut av riksdagen, och det är min livliga förhoppning, att den situationen icke skall komma att inträda.

En förutsättning härför är emellertid just det, som lagutskottet säger i fortsättningen av sitt utlåtande, då utskottet betonar angelägenheten av att även åtgärder av mera varaktig natur vidtagas för att hålla arbetsbalansen nere. Regeringen har gjort vad på den ankommit för att utreda denna fråga och förelägga riksdagen förslag i ämnet, och jag hoppas, liksom lagutskottets ärade ordförande, att detta förslag skall leda till ett positivt resultat.

Såsom herrarna ha kunnat se, innehåller den proposition, som nu behandlas, på sid. 17 en grafisk tabell, som tydligt klargör det utgångsläge beträffande arbetsbördan i högsta domstolen, som förefunnits. Tabellen sträcker sig tillbaka till åren innan summa revisibilis infördes — d. v. s. bestämmelsen att mål som representera ett värde i pengar endast få fullföljas till högsta domstolen om detta uppgår till minst 1,500 kronor. Man kan av tabellen se, hur balansen, som vid den tiden var uppe i 2,600 mål, efter 1915 års lagstiftning hastigt sjönk ned i ett bottenläge, som nåddes 1922. På sju år bragtes balansen ned med inte mindre än 2,000 mål, till en storlek, som ungefär svarar emot det antal mål, som behöver ligga i högsta domstolen för att bli föremål för beredning till föredragning. Efter 1922 började balansen återigen att stiga. En åtgärd, som man en gång vidtar för att begränsa tillströmningen, får aldrig mer än en mera tidsbegränsad effekt. Nya omständigheter komma till, som

Ang. tillfällig ökning av justitierådens antal. (Forts.)

göra att målens antal återigen stiger, och man får börja överväga nya medel att verkställa begränsningar. Från 1922 till innevarande år har, såsom man kan se av denna tabell, balansen oavslått stigit, så att den från och med 1933 återigen är uppe i över 1,000 mål, vilket leder till årslång väntan med målens avgörande. I denna situation har det varit angeläget att överväga, vilka åtgärder som behövde vidtagas, för att rättsskipningen i högsta domstolen skulle kunna bli snabbare. Det är ju av utomordentlig vikt för de rättssökande parterna att målen inte få ligga i årtal i högsta domstolen, innan domstolen får tid att taga upp dem till behandling, på den grund att äldre mål ha förtursrätt.

I denna situation krävdes två åtgärder, dels en mera tillfällig åtgärd, som gick ut på att avarbeta den balans, som under det senaste decenniet har vuxit fram och blivit för stor, och dels en kontinuerligt verkande åtgärd, gående ut på att på något sätt minska den årliga tillströmningen av mål till högsta domstolen, så att domstolen i sin normala sammansättning av 21 ledamöter, d. v. s. 24 justitieråd med avdrag av de tre i lagrådet, är i stånd att bemästra de mål som årligen inflyta.

Vid övervägandet av de olika möjligheter, som därvidlag kunde komma i fråga, har regeringen stannat för det förslag, som återfinnes i Kungl. Maj:ts proposition nr 3 angående ändring i vissa delar av lagen om delning av jord på landet. Förslaget går ut på att skiftesmålen, som för närvarande åtnjuta det »privilegiets», om man så får kalla det, att få fullföljas från underrätten direkt upp i högsta domstolen med förbigående av hovrätterna, framdeles skola liksom alla andra mål passera även mellaninstansen. Detta har till effekt, ifall förslaget som jag hoppas godkännes av riksdagen, att målen från de ett par hundra ägodelningsrätter, som finnas i landet, komma att i hovrätterna undergå en gallring medförande en väsentlig reduktion av den tid högsta domstolen behöver syssla med skiftes mål. Jag skall naturligtvis inte nu ingå på en saklig behandling av detta ämne. Det är föremål för andra lagutskottets prövning. Men jag har velat nämna vilken metod regeringen har stannat för, när det gäller att åstadkomma den erforderliga avskärningen.

Ett stort antal andra möjligheter att begränsa den årliga tillströmningen har varit under övervägande. De ha inom justitiedepartementet sammanfattats i en promemoria, som är offentligen tillgänglig och även tillhandahållits andra lagutskottet. Jag skall icke uppräknat de utvägar, som varit föremål för den i promemorian angivna utredningen, utan vill bara som exempel nämna en av de möjligheter att avskära mål från högsta domstolen som bruka rekommenderas, nämligen en höjning av summa revisibilis. Denna bestämdes som jag nämnde år 1915, alltså för 20 år sedan, till 1,500 kronor. För att man genom en ytterligare höjning av densamma skulle uppnå samma effekt, som man väntar av den föreslagna ändrade instansordningen i fråga om skiftesmålen, har det beräknats att man skulle behöva höja summa revisibilis ända upp till 5,000 kronor. Jag förmodar att denna siffra endast behöver nämnas, för att det skall vara förklarligt, att regeringen icke kunnat reflektera på den saken. Jag anser en höjning av summa revisibilis överhuvud ej kunna ifrågakomma.

Herr Lindhagens olika uppslag skall jag i detta sammanhang icke taga upp till någon behandling, men jag anser mig böra beträffande en av de utvägar, som han anvisade, nämna ett par ord. Herr Lindhagen jämförde arbetet i högsta domstolen med arbetet i hovrätterna och ifrågasatte, huruvida man inte skulle kunna se till, att högsta domstolen klarade sina balanser på samma enkla sätt som tillämpas i hovrätterna, i det nämligen hovrätternas ledamöter inte få ta ut sina semestrar, förrän alla mål av en viss ålder äro avarbetade. Ar-

Ang. tillfällig ökning av justitierådens antal. (Forts.)
betsförhållandena äro emellertid helt annorlunda i hovrätten och i högsta domstolen. En sådan bestämmelse som den, att målen inom hovrätterna skola vara avgjorda i stort sett inom en viss tid efter det de inkommit, förutsätter såsom absolut villkor, att Kungl. Maj:t har i sin hand att tillhandahålla hovrätterna de härför erforderliga arbetskrafterna. Med riksdagens begivande har Kungl. Maj:t denna möjlighet. Om det alltså skulle gå på samma sätt i en hovrätt som i högsta domstolen, att en balans uppstår, har Kungl. Maj:t befogenhet — och begagnar sig också därav — att tillhandahålla hovrätterna extra ledamöter, varigenom kravet på att balanser ej få uppstå kan tillgodoses. En sådan möjlighet ha vi icke beträffande högsta domstolen. Och i motsats mot herr Lindhagen anser jag, att det är mycket lyckligt att vi inte ha det. Tack vare den i grundlagen stadgade regeln, att i högsta domstolen endast få tjänstgöra ordinarie ledamöter, ha vi lyckats undgå att i vår högsta instans få lida av samma extraordinariesystem, som på vissa andra områden av domstolsväsendet visat sig vara så ogynnsamt för rättsvårdens handhavande. Jag tvivlar på att riksdagen skulle vara benägen att göra någon ändring i denna princip, som jag anser vara en av de lyckligaste bestämmelserna inom vår domstolsorganisation.

Jag vill med anledning av herr Lindhagens yttrande icke underlåta att sluta mitt anförande med att säga, att jag för min del har den bestämda uppfattningen, att den individuella arbetsbördan som åvilar varje enskild ledamot av högsta domstolen är så stor och tryckande, att den icke tål någon utökning. På grund av den princip, som jag nyss nämnde, att icke någon extra ledamot får rycka in i högsta domstolen, måste vid varje sjukdomsfall inom domstolen — och sådana inträffa tyvärr i en viss utsträckning — den sjuke ledamotens arbetsbördan fördelas på de övriga ledamöterna. Icke sällan innebär detta en påfrestning av domstolens ledamöter intill bristningsgränsen. Jag skulle även av detta skäl anse det vara fullkomligt obefogat att i fråga om högsta domstolen anvisa en sådan åtgärd som den att föreskriva, att målen skola vara avgjorda inom en viss tid och att semestrarna ej få utnyttjas, om detta icke blivit iakttaget.

Herr Björkman: Herr talman! Jag begärde ordet, innan herr justitieministern yttrade sig, och jag borde kanske, då jag nödd och tvungen kommer att rösta för den kungl. propositionen, ha avstått från att yttra mig, men jag anser, att de betänkligheter, som genomgått hela ärendets handläggning och som särskilt kommit fram i herr Reuterskiölds anförande, icke lida av att ytterligare understrykas.

Herr Reuterskiöld pekade särskilt på två omständigheter, som voro av betydelse för honom, när han inte kunde gå med på den kungl. propositionen, och jag ber att få stryka under, att dessa betänkligheter äro synnerligen tungt vägande, men med hänsyn till det faktiska läget kan man anse sig, med viss motivering räddande sin själ, vara nödsakad att rösta för det förslag, som nu föreligger.

Herr Reuterskiölds första invändning var, att Sverige, ett så litet land, knappast kan frambringa ett så stort antal högt dugande jurister, att de kunna fylla högsta domstolen med så många ledamöter, som redan nu finnas, eller 24, och ännu mycket mindre det antal, som här föreslås för en viss tid, 28. Då får man dock hänvisa till att det säges ifrån med sådan utomordentlig tydlighet, att det för att få siffran 28 endast gäller att utse dessa justitieråd ett eller två år tidigare än vad som annars skulle ha blivit nödigt. Justitieministern påpekar, hurusom den naturliga avgången i högsta domstolen gör, att

Ang. tillfällig ökning av justitierådens antal. (Forts.)

det endast kommer att bli ett par år, som vi skola ha den höga siffran 28. Sedan kunna vi återgå till normala förhållanden.

Herr Reuterskiöld sade även, att ju större antalet är av dem, som skola döma i högsta domstolen, desto svårare är det att få en enhetlig åskådning, och det är ju denna synpunkt, som starkt har gått igenom de uttalanden, som gjorts både av Kungl. Maj:t och av högsta domstolens ledamöter. Men även därvidlag få vi tänka på, att det bara är en kort tid det gäller. Gentemot den invändningen, att det så ofta förut skett, att en anordning av provisorisk karaktär blivit bestående, och att det är sannolikt, att så skulle ske även nu, får man även peka på de direkta utfästelser, som gjorts i den kungl. propositionen om vad som komma skall, när den nya rättegångsreformen kommer före, den prövning man då har med avseende på fullföljdslag och dylikt. Det är så bestämda uttalanden, att det inte torde kunna komma i fråga, att anordningen skall komma att fortfara.

För mig har det viktigaste härvidlag varit, att man måste taga hänsyn till balansen i högsta domstolen. Nöden har ingen lag. Här gäller det att skapa en lag för den nödstälde, och jag räknar som nödställda alla dem, som i sina viktiga livsangelägenheter, det må gälla stora eller små summor, få gå till högsta domstolen. För dem är det av största vikt och betydelse att få ett snabbt avgörande. Detta ha vi nu icke kunnat få, och vi måste tillmötesgå kravet att kunna få ett sådant avgörande i högsta domstolen, att de rättssökande icke få vänta alltför länge. Den, som är med i det praktiska domarvärvet, vet, hur oändligt ofta det undras, när man skall kunna få något besked i hovrätten, vilket dock sker ganska snart, och varför man, när det gäller högsta domstolen, skall behöva vänta så ofantligt länge. Man måste då förklara för vederbörande, att de få lov att vänta och att det inte finns några andra utvägar. Framför allt måste man, om någon skulle vilja antyda något om att högsta domstolens ledamöter skulle kunna begagna sina semestrar, förklara, att dessa personer ha en sådan arbetsbörda, att vi få vara tacksamma för att de med bibehållen auktoritet kunna avverka densamma.

Herr talman! Med dessa ord har jag velat säga, att de stora betänkligheter, som hysas av hela raden av myndigheter, som uttalat sig, delas nog även av dem, som nu, nödda och tvungna, rösta för den kungl. propositionen. Bland dem är jag.

Herr Westman: Herr talman! Jag begärde ordet, när herr justitieministern i sitt anförande refererade den kungl. proposition, som ligger under andra lagutskottets prövning; det är, som kammarens ledamöter minnas av herr statsrådets anförande, propositionen nr 3, och den handlar om en ändrad instansordning för skiftesmålen. Herr statsrådet refererade propositionens innebörd på det sättet, att dessa mål nu ha en privilegierad ställning och att det är meningen att frångå dem denna ställning. Jag vill endast för kammaren framhålla, att det finns andra synpunkter på dessa måls behandling än den, som herr statsrådet antydde, och jag vill uttala den förhoppningen, att vi få höra herr statsrådet utförligare utveckla dessa andra synpunkter, när ärendet en gång kommer inför kammaren. Det tjänar väl inte mycket till med en förhandsdebatt i dag. Och tyvärr blir ju även den debatt, som kommer att äga rum om andra lagutskottets utlåtande, en förhandsdebatt, eftersom det blir en förhandsdebatt till den stora frågan om en ny processordning. Men det kan man tyvärr inte undvika.

För övrigt, herr talman, förstår jag de betänkligheter, som rests mot den kungl. proposition, vilken nu föreligger till behandling. Men det är ändå så,

Ang. tillfällig ökning av justitierådens antal. (Forts.)
att sen rättvisa i många fall är ingen rättvisa. Under sådana omständigheter anser jag, att man icke kan göra något annat än att rösta för den kungl. propositionen, och jag ber att få förena mig i bifallsyrkandet till densamma.

Herr Löfgren: Herr talman! Den ganska summariska avfattning, som utskottets betänkande fått, har kanske åstadkommit en viss oklarhet på en del punkter, där frågor ha ställts om vad meningen varit med utskottets yttrande. Herr Reuterskiöld anmärkte, att ehuru även lagutskottets ledamöter hyst starka betänkligheter i vissa avseenden mot en ökning av justitierådets antal, har man ändå gått med på förslaget, utan att ange beskaffenheten av de betänkligheter, som lagutskottet hyste.

Jag får för min del säga, att jag helt instämmer i de erinringar, som här gjorts av herr Reuterskiöld och därefter av herr Björkman. Inom högsta domstolen har man dessutom särskilt framhållit, att ju större domstolen blir, desto lättare blir följden, att rättsskipningen kommer att lida av en bristande enhetlighet och kontinuitet. Det sista skälet har fått en stark betoning i domstolsledamöternas yttranden. För min del vill jag heller inte bortse från betydelsen av denna betänklighet, men jag måste ju samtidigt säga, att eftersom ändå domstolen redan nu arbetar på flera avdelningar, har jag svårt att förstå, att en utökning med några justitieråd skulle öka de olägenheter och de svårigheter, som redan nu finnas, när det gäller att nå tillräcklig enhetlighet och kontinuitet.

Sedan har det frågats vilka åtgärder lagutskottet tänkt sig av den mera varaktiga natur, som skulle kunna försäkra oss om att den avsikt, som tar sig uttryck i propositionen och i utskottets förslag om att antalet justitieråd inom helt kort tid skall återföras till det nuvarande, verkligen realiseras. Det var närmast detta, som gjorde att jag begärde ordet. När vi i lagutskottet talade om angelägenheten av att få till stånd dylika åtgärder av mera varaktig natur, ha vi icke alls tänkt på eller särskilt tagit ståndpunkt till det förslag, som föreligger i den kungl. propositionen nr 3 om ändring i fullföljden av skiftes mål. Det har första lagutskottet icke haft under prövning och har sålunda icke kunnat intaga vare sig den ena eller den andra ståndpunkten i denna sak. Däremot ha vi funnit, att vissa åtgärder, som tydligen inom högsta domstolen varit under diskussion, kunde ifrågakomma och i viss mån åtminstone ha den önskade effekten. Man har antytt, att nådemålen kunde få en enklare behandling, eventuellt kunde det också bli fallet med bestämmande om fullföljden i vissa mål. Man har också i diskussionen — icke i domstolen vid behandlingen av detta ärende, men i den allmänna diskussionen — tänkt på en begränsning av lagrådets arbetsområde, som i viss mån också skulle innebära ett underlättande av domstolens arbete.

Men särskilt har jag för min del inom utskottet väckt den tanken, huruvida icke åtskilligt vore att vinna genom att få till stånd en ny fördelning av målen inom domstolen, så att fördelningen äger rum efter målens olika beskaffenhet. Vissa större grupper av likartade mål skulle sålunda sammanföras under särskilda avdelningar. Som det nu är, har man inte mycken glädje av att det inom domstolen finns specialister inom olika områden, inom handelsrättens område, inom sjörättens o. s. v., när man inte har den minsta säkerhet för att deras specialkunskaper komma till nytta vid de särskilda målens bedömande. Jag föreställer mig — den frågan har ju varit tidigare — att en fördelning av målen efter deras natur i största möjliga utsträckning mellan olika avdelningar i högsta domstolen skulle medföra större rutin och därmed större skyndsamhet i målens avgörande och även större säkerhet i rättsskipningen.

Ang. tillfällig ökning av justitierådens antal. (Forts.)

Jag har endast till herr justitieministerns beaktande velat göra en erinran om, att man kanske även på den senaste av mig berörda vägen kan vinna det syfte man vill ernå.

Till sist ber jag att få betona, att utskottet pekat på de avskräckande spåren av dylika ärendens tidigare behandling, just för att så mycket starkare understryka nödvändigheten av att den provisoriska anordning, som jag hoppas att riksdagen nu går att besluta, verkligen skall avvecklas på sätt som i propositionen har tänkts.

Herr Lindhagen: Jag glömde bort en sak.

Det är besvärande för rättsmedvetandet att i högsta domstolen skola få fullföljas mål endast av högre penningvärde, medan mål av lägre värde stanna i hovrätterna. Skulle det inte vara för rättsmedvetandet och för rättssäkerheten tillräckligt, att man från högsta domstolen avstängde vissa slag av mål för alla? Såväl i målen om mindre pengar som i målen om större pengar kan det vara samma principfråga, som skall lösas. Och kan principfrågan lösas i hovrätten för den, som har mindre pengar, bör den också kunna lösas i hovrätten för den, för vilken det gäller mera pengar. Varför skola de, som ha mycket pengar, icke kunna få nöja sig med hovrättens domslut, likaväl som de, som icke ha det.

Till sist skulle jag vilja be justitieministern behjärta det önskvärda i att man tar bort den anomali, att i vissa kriminella mål får icke enskild part fullfölja talan till högsta rätt, men däremot justitiekanslern. Vad är det för rättvisa? Inte är det väl så oerhört viktigt, att en person ovillkorligen helst bör få det högsta möjliga straff, så att man inte kan ha lov att stanna vid den mildare bestraffningen i hovrätten. In dubio mitius, brukar man säga, och det borde väl kunna gälla också i rättegångsinstanserna. Jag har visserligen ifrågasatt, att en åklagare också skulle kunna klaga över att någon blivit dömd till för högt straff eller till straff överhuvud taget. Det anses väl som en förflugen tanke, fastän den är riktig. Men så humant bör åklagarväsendet organiseras någon gång. Det lyckas ej nu, ty det anser ju sig åklagarmakten ej befogad till.

Men nog borde väl åklagaren få stanna vid hovrätterna, likaväl som den enskilda parten i vissa kriminella mål — det måste jag bestämt framhålla.

Herr Reuterskiöld: Herr talman! Jag hade inte tänkt säga något mer i denna fråga, men då det här framhållits, att därest lagrådet antingen avskaffades eller dess kompetens och skyldighet att yttra sig begränsades, skulle man vinna ytterligare tre justitieråd, har jag icke ansett mig från min synpunkt kunna lämna dessa uttalanden alldeles utan erinran.

Jag skulle först vilja säga, att om lagrådet skulle avskaffas eller dess verksamhet så begränsas, att de tre justitieråd, som där sitta, skulle kunna bli verksamma i högsta domstolen, så skulle jag föredra, att *högsta domstolens ledamotsantal nedsattes till 21*. De tre ha kommit till för lagrådet och icke för någonting annat. Tar man bort lagrådet, bör man stanna vid 21 justitieråd.

Men dessutom har på nuvarande departementschefs föredragning, om jag inte misstar mig, i vissa fall möjlighet redan skapats för att göra dessa tillgängliga. Jag tror inte, att det praktiskt låtit sig genomföra så, att det lett till resultat i större utsträckning, men en väg är anvisad, och den kan man gå. Jag tror inte, att det vore förmånligt för vår lagstiftning, och jag vågar tro inte heller för högsta domstolen, om lagrådets befattnings med lagstiftningen skulle upphöra eller väsentligen begränsas. Och ur den synpunkten är det, som jag inte tror, att man bör gå fram på *denna* väg.

Ang. tillfällig ökning av justitierådens antal. (Forts.)

Däremot skulle jag vilja, eftersom man ändå kommit in på den saken, till departementschefens övervägande framkasta den tanken, att när grundlagen stadgar, att det i viktigare mål skall vara minst sju, och i mindre mål fem eller fyra, om alla äro om slutet ense, det kunde tagas under övervägande, huruvida detta antal sju verkligen numera skall vara behöfligt, eller om man inte skulle kunna få en sådan ändring, att man inom ramen av det antal justitieråd, som finns, finge möjlighet till en ny avdelning.

Jag skulle slutligen vilja, ehuru det kanske inte direkt har betydelse för saken i detta sammanhang, men dock har betydelse med hänsyn till högsta domstolens sammansättning, rikta uppmärksamheten icke blott hos departementschefen, utan hos alla departementschefer, som efter honom komma, på det förhållandet, att det utbildats en praxis i vårt land, att högsta domstolens tillsättning sker väsentligen under dess egen medverkan. Det anser jag vara konstitutionellt något oriktigt, och jag tror, att man kan på indirekt väg åstadkomma åtskilliga resultat, om denna praxis lades på hyllan såsom *inkonstitutionell*.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter jämlikt de därunder förekomna yrkandena gjordes propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogos ånyo första lagutskottets utlåtanden:

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 11 kap. 28 § giftermålsbalken;

nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av lagen den 22 februari 1924 (nr 23) angående domstols behörighet i fråga om upptagande av vissa brottmål; samt

nr 20, i anledning av väckt motion om ändring eller förklaring av lagen angående vad till fast egendom är att hänföra.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Ang. markägares rätt till bärplockning.

Föredrogos ånyo första lagutskottets utlåtande nr 21, i anledning av väckta motioner om lagstiftning till skydd för markägares rätt till bärplockning å skogs- och hagmark m. m.

Första lagutskottet hade till behandling förehaft följande inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nämligen motionen i första kammaren nr 100 av herr *Holstenson* m. fl. samt motionerna i andra kammaren nr 136 av herr *Hansson* i Vännäsby och nr 234 av herr *Mattsson* m. fl.

I motionerna I: 100 och II: 234, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om lagbestämmelser till skydd för rätt till bärplockning å skogs- och hagmark i huvudsak efter vissa i motionen angivna riktlinjer.

I motionen II: 136 hade yrkats, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t hemställa om återupptagande av tidigare igångsatt men år 1922 nedlagd utredning angående rätten att tillvarataga skogsbär samt om vidtagande av åtgärder i samma syfte som avsetts med »1930 års proposition till riksdagen angående bestämmelser om förbud för plockning av omogna skogsbär», allt i ändamål att åt den jordägande lantbefolkningen i högre grad än nu vore fallet säkerställa avkastningen av skogsbär å deras marker.

Ang. markägares rätt till bärplockning. (Forts.)

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att Kungl. Maj:t ville skyndsamt verkställa utredning i vissa av utskottet i utlåtandet angivna hänseenden samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Enligt en vid utlåtandet avgiven reservation hade herrar *Akerman, Klefbeck, Branting, Lindqvist* och *Sjögren*, fru *Östlund* samt herr *Olsson* i Mellerud på åberopade grunder hemställt, att förevarande motioner icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr Akerman: Mina herrar! En reservation har fogats till detta utlåtande, och till den reservationen skall jag be att få yrka bifall.

Såsom herrarna finna av den redogörelse, utskottet meddelat i ärendet, har denna fråga i årtal varit föremål för riksdagens övervägande. Gång efter annan har den varit här, ena gången ha motioner om skrivelse i ämnet avslagits, någon gång ha de bifallits, och då har skrivelse avgått till Kungl. Maj:t. Så har Kungl. Maj:t kommit med en proposition, därefter har den avslagits, och sedan har lunken börjat på nytt med nya motioner, någon gång beslut om en skrivelse, återigen en kungl. proposition, som även den i sin ordning avslagits, etc. När frågan sist var före i riksdagen, d. v. s. i fjol, hade lagutskottets utlåtande avfattats på sådant sätt, att man verkligen hade anledning hoppas, att nu skulle det bli lugnt för en tid. Utskottet sade, att den här frågan var inte så stor nu längre, och i det hela gick det fredstoner genom utlåtandet. Reserveranter funnos visserligen, men de voro inte många, endast fem. Och nu äro vi i gång igen. Det har väckts nya motioner, och hela frågan har på nytt rullats upp. Denna gång har lagutskottet delat sig, så att man kan säga — det ser åtminstone så ut — att det är något slags borgerlig samling om bifall till ett skrivelseförslag. Jag vet ju inte, hur det i verkligheten är, den saken får man väl se i den mån diskussionen skrider fram.

Om herrarna se i handlingarna, finna ni, att under den tid stridens vågor böljat fram och tillbaka i denna fråga har det varit två linjer, efter vilka man kan säga, att striden förts. Den ena linjen är den, som vi kalla den civilrättsliga, d. v. s. frågan om själva rättigheten till bären, i vad mån denna rätt följer med äganderätten till marken. Det var den civilrättsliga sidan, som länge var den enda. Men tiden har gått framåt, och så har striden kommit att föras också på en annan linje, nämligen den, som vi kalla den samhällningstekniska linjen, eller den ekonomiska linjen, vilken karakteriseras av att man vill reagera mot att bär, särskilt lingon, plockas, medan de äro omogna. Det är alltså två linjer, som man gått fram på i denna fråga.

Det lagutskottsutlåtande, som nu föreligger, och som jag tagit mig friheten att i någon mån kritisera, berör båda dessa linjer. Om herrarna nu se i utlåtandet på sid. 5, så börjar utskottet där med en mycket välvillig och hyggelig erinran om några allmänna principer i den här saken, vilka jag inte skall trötta herrarna med, och utskottet kommer till pudelns kärna först längst ned på sid. 5, där utskottet säger, att det är »ett berättigat önskmål, att en jordägare beredes möjlighet att i någon mån förbehålla sig rätten till de bär, som växa å hans mark. Av praktiska skäl ligger därvid närmast till hands, att denna rätt kommer att avse de ägor, som äro belägna närmast hans gård.» Där är utskottet inne på den civilrättsliga linjen, som lagberedningen på sin tid utformade till lagtext i ett betänkande och vars huvudsakliga innehåll var, att mot jordägarens vilja skulle man inte få plocka bär på hans mark å när-

Ang. markägares rätt till bärblockning. (Forts.)

mare avstånd från hans gård än 300 meter. Detta är emellertid allt vad utskottsmajoriteten säger i den här frågan beträffande punkt 1, eller det civilrättsliga spörsmålet, nämligen, såsom jag läste upp, att det är rimligt, att jordägaren får i någon mån förbehålla sig bären själv.

Denna fråga har många gånger varit debatterad här, men det har alltid visat sig föreligga så kolossala praktiska svårigheter, då denna lagberedningens tanke närmare skulle utformas, att man mer och mer börjat överge densamma. Herrarna finna också, att majoriteten i år bara helt flyktigt går förbi densamma.

Däremot har man offrat mera tanke på det ekonomiska spörsmålet, nämligen nödvändigheten att man inte skall rafs i väg och plundra marken på bär, innan de äro mogna. När den frågan första gången dök upp här — jag minns inte vilket år — blev den tanken föremål för ganska ingående och på många håll ganska grym kritik. Man hade nämligen tänkt sig, att Konungens befallningshavande skulle göras till något slags väderleksspåman och i god tid på sommaren utfärda kungörelse om den tid, när inom de olika länen lingonen skulle anses mogna. Förr skulle ingen få taga dem. Jag vill inte trötta herrarna med någon redogörelse i detalj i den delen, utan jag hänvisar till den föregående debatten i riksdagen. Det gick emellertid inte att komma fram på den vägen. Det visade sig, att man då skulle komma in på rena orimligheter.

Nu har lagutskottets majoritet inte velat släppa det uppslaget, men har i år gått in på en annan väg, som majoriteten väl tänkt sig skulle vara litet behändigare att följa, och som inte skulle leda till så stor skriftväxling, och framförallt skulle man därmed bespara sig mödan att gå till K. B., ty även i en del provinser här i landet är det långt till residensstaden.

Vad har man då tänkt sig här i stället? Jag skall be herrarna följa mig en liten stund. Svaret återfinnes på sid. 6 i lagutskottets utlåtande, där utskottet skriver: »Erfarenheten har även givit vid handen, att konkurrensen om bären föranlett, att de i stor utsträckning skördas långt innan de blivit mogna. Denna olägenhet skulle väl i viss mån förminskas, därest på sätt utskottet ovan förutsett rätten till bären i någon utsträckning förbehölles jordägaren.» Här syftar utskottet alltså på äganderättslinjen, som jag talade om. Sedan fortsätter utskottet: »Det lär emellertid även i övrigt vara synnerligen önskvärdt att man söker ingripa mot den särskilt beträffande lingonen utbredda oseden att skörda dem mycket för tidigt. I fråga om möjligheterna för ett sådant ingripande kan det väl vara förenat med vissa svårigheter att såsom tidigare föreslagits låta offentlig myndighet bestämma viss tid före vilken lingonen å en viss ort ej må skördas. Ett förbud att på uppenbart för tidigt stadium skörda lingonen skulle dock alltid på denna väg kunna erhållas.»

Ytterligare fortsätter utskottet: »Även andra utvägar äro emellertid tänkbara. Sålunda finner utskottet icke uteslutet att det skulle kunna meddelas en bestämelse enligt vilken jordägaren skulle äga att hos landsfiskalen i orten utverka förbud att skörda omogna lingo å viss mark. För överträdelse av förbudet borde stadgas ett lågt bötesstraff, som dock icke skulle äga tillämpning i andra fall än där någon efter det förbudet blivit exempelvis genom anslag kungjort uppsåtligen eller genom oursäktligt förbiseende åsidosatt detsamma.»

Här vill således utskottet till en så pass underordnad tjänsteman som en landsfiskal överlämna avgörandet av ärenden av så ytterst svårlöst beskaffenhet som dessa. Här talas för det första om att förbudet skulle omfatta viss mark. Vilken mark? Menar utskottet med hänsyftning på äganderättslinjen,

Ang. markägares rätt till bärplockning. (Forts.)

som jag kallat den, den mark, som i det avseendet skulle förbehållas jordägaren? Nej, det kan utskottet inte mena, utan utskottet måste mena ett något större område. Vilket område? Hur skall detta område bestämmas? Skall det göras upp kartor över området, och skall det uppsättas anslag och kungörelser om saken med angivande av vilka ägofigurer, som den eller den lantbrukaren har fått fredade enligt landsfiskalens resolution, så att det på dem inte får plockas några *omogna* lingon? Nå, de *mogna* lingonen då? Det är inte meningen i den här hushållningsfrågan, att man skall förbjuda plockande av andra än *omogna* lingon. Vad menas då med »*omogna*» lingon? Vem skall avgöra, om de äro *omogna*? Det står inte ett ord härom. Skall landsfiskalen kanske, när han meddelar resolution, utsätta en tid, inom vilken det skall anses, att bären mogna?

Det är alltså fråga om förbud att plocka *omogna* bär, utfärdat av en underordnad tjänsteman. Genom denna utmärkta resolution av landsfiskalen skall en kriminell talan kunna grundas, vilken skall kunna föranleda böter, visserligen låga, men i alla fall böter. Vem skall vara åklagare? Skall det vara landsfiskalen *ex officio*? Skall han gå omkring i skogarna och snoka och söka reda på, vilka som plocka *omogna* bär på de marker, jordägaren fått inbegripna i hans resolution?

Ja, mina herrar, jag får säga, att jag inte kan vara med om att rekommendera en sådan lagstiftning. Jag ber för min del bestämt få taga avstånd från den. Jag tror, att herrarna, vilken mening ni än ha, inte skola vara med om att godkänna den del av motiveringen som börjar på sid. 6 i utlåtandet. Jag tycker, att den strider mot alla principer för lagstiftning, som vi förut varit vana vid, då man överlämnar sådana saker till landsfiskalen och ger honom i uppdrag att tala på förseelser, som bestå i att folk gått och plockat *omogna* lingon. Vet ni, mina herrar, det tror jag, att ni inte skola kunna vara med om.

Jag skall läsa upp ett stycke till i detta enligt min mening mindre lyckliga uttalande av lagutskottet. Utskottet säger: »Genom att göra förbudet mot plockning av *omogna* lingon beroende av jordägarens initiativ skulle detsamma icke behöva bli mer omfattande än behovet kräver.» Tro herrarna verkligen det? Jordägaren skulle här uppträda som målsman för det allmännas intresse, att ingenting av bären skulle förfaras. Men varför skulle han, när det gällde att bestämma det förbjudna området, taga till bara ett *litet* område? Jag förstår inte utskottets påstående, att detta område aldrig skulle bli mera omfattande än behovet kräver. Jo, säger utskottet: »För en sådan regel kan även anföras, att ett förbud av ifrågavarande slag aldrig lär kunna bli effektivt, därest icke jordägaren är intresserad av att medverka till dess upprätthållande.» Menar man här förbudets tillkomst? Nej, det tycks man inte mena, utan förbudets upprätthållande. Jordägaren och landsfiskalen skulle alltså gå tillsammans i skogen och snoka efter dem, som plocka *omogna* lingon.

Jag varnar ännu en gång för denna obestämda avfattning av förbudet mot plockning av *omogna* lingon. Då frågar man: vad menas med att lingonen skola vara *omogna*? Hur *omog*et skall ett lingon vara för att ådraga plockaren straff? Och hur många *omogna* lingon skall han ha tagit för att få straff. Hur många få slinka med i korgen från den plats, där det också finns *mogna* lingon? Det vore ganska viktigt att få besked härom. Så fortsätter utskottet: »Vidare må framhållas, att den ifrågasatta bestämmelsen alltid skulle medge rätt att plocka *mogna* lingon.» Ja, tacka för det, det är ju bara fråga om de *omogna*.

Och så står det vidare: »Att på detta sätt för straffbudets tillämpning kräva, att någon verkligen illojalt försökt förekomma andra och skörda bären i för-

Ang. markägares rätt till bärplockning. (Forts.)

tid, torde även vara överensstämmande med rättskänslan.» Alla dessa brottsföretsättningar skola tillskapas i en landsfiskals resolution, och med ledning av den, och på basis av den skall folk kunna släpas till domstol och dömas till straff — visserligen endast till lindriga böter, säger lagutskottet, men dock böter. Det är förresten inte bara frågan om böterna, ty det kostar också pengar att komma till domstolen.

Vidare yttrar utskottet sid. 6, andra stycket, och jag ber herrarna följa mig på den här i mitt tycke ganska intressanta sidan: »Då avsikten med en bestämelse av nu berört innehåll icke är att bereda jordägaren en förmån framför andra, synes det vara konsekvent att föreskriva att, där jordägaren beträffande viss mark utverkat ett sådant förbud som förut nämnts, icke heller han själv eller hans folk må där skörda lingon i omoget tillstånd.» Den där frågan har här varit före tidigare men i annat sammanhang. Då gällde det, att K. B. från sitt residens skulle på de meteorologiska kunskaper, han kan sitta inne med, utfärda en ukas, att då och då mogna lingonen, och då får man komma och plocka dem. Det förslaget gick inte riksdagen med på den gången, men nu skulle man göra det. Den gången gjorde man invändning mot, att jordägaren själv inte skulle få plocka lingon när som helst på sin egen mark. Han kommer och finner ett stycke bevuxet med mogna lingon. Han skulle då tänka: »Det vore härligt att få taga dem.» »Nej», svaras det, »det får du inte: K. B. begriper den saken bättre än du, och om du tager dem, blir du dömd till straff!» Denna underordnade tjänstemans, landsfiskalens, förbud grundar också förbud för jordägaren själv att skörda sina lingon.

Ja, mina herrar, det vore ganska egendomligt om ni ville godkänna dessa uttalanden. Jag förutsätter, att denna kammare, vilken utgång frågan än må få, kommer att reagera mot vad som säges av utskottet på denna sid. 6. Då återstår av hela lagutskottets utlåtande ingenting annat än de ord, som stå längst ned på sid. 5, och som jag redan läst upp, nämligen: »Enligt utskottets mening är det därför ett berättigat önskemål, att en jordägare beredes möjlighet att i någon mån förbehålla sig rätten till de bär, som växa å hans mark. Av praktiska skäl ligger därvid närmast till hands, att denna rätt kommer att avse de ågor, som äro belägna närmast hans gård.» Det innebär alltså en rekommendation av en linje, som en gång förut rekommenderades men som befunnits så trasslig och krånglig att gå och i så hög grad inbjudande till tvister, att så vitt jag läst riksdagens protokoll rätt, den i stort sett utdömdes av riksdagen. Men det är vad som står kvar av detta utlåtande, på vilket jag ber att få yrka avslag och bifall till reservationen.

Herr Anderson, Erik: Herr talman, mina herrar! Utskottets ärade ordförande har själv redogjort för de svårigheter, som alltid torna upp sig, då man försöker åstadkomma en lagstiftning på det här området. Jag skall också i vissa delar ge honom rätt häri, men jag ser inte så mörkt som han på saken och anser den inte så omöjlig att genomföra som utskottets ärade ordförande ansåg. Han pekade på vissa spörsmål, som vi i landsorten råka ganska väl känna till. Om jag alltså inte ser så mörkt på möjligheten att åstadkomma en lagstiftning, som reglerar de oregelbundenheter, vilka nu råda på området, vill jag samtidigt anföra några omständigheter, som stödja detta mitt uttalande.

Utskottsordföranden redogjorde för den svårighet, som alltid föreligger, då det gäller en reglering av hithörande frågor, men jag vill peka på en del olägenheter, som för närvarande göra sig märkbara ute i landsorten i avseende på denna sak. Den första olägenheten är, att bären nu för tiden i många fall rätt ofta plockas i omoget tillstånd. Ordföranden har ganska omfattande redo-

Ang. markägares rätt till bärplockning. (Forts.)

gjort för den saken och uttalat som sin åsikt, att det är alldeles omöjligt att åstadkomma någon rättelse i den delen. Han har frågat, vem som skall avgöra, när bären äro mogna etc. Jag vill då svara honom, att den saken ha landsortsborna inte så svårt att själva avgöra. De veta mycket väl, när bären äro mogna, men jag förmodar, att han menar, att det är svårt att i förväg bestämma, vilken tid bären skola anses mogna.

Den andra svårigheten, som gör sig märkbar på landsbygden är, att en del markägare med mycket begränsad areal men med rik tillgång på lingon bli översvämmade av bärplockare från andra orter, vilka plocka deras bär, i följd varav dessa jordägare själva, som kanske äro i stort behov av den lilla förtjänst bärskörden kan utgöra, berövas möjligheten att utnyttja bären.

Ytterligare en olägenhet, som vi landsbor kunna notera i närvarande stund, är, att det ofta förekommer s. k. rovplockning, därvid förorsakas vandalisering av lingonplantorna. Denna vandalisering gör, att lingonplantorna icke under de två eller tre närmaste åren kunna bära några lingon. Denna vandalisering har ofta nog sin orsak i att man använder s. k. bärplockningsmaskiner, vilka skada lingonplantorna, och det borde väl, tycker man, då vara möjligt att åstadkomma en lagstiftning, som hindrar dylikt.

Jag skall inte längre uppehålla mig vid dessa frågor, ty såsom ordföranden också nämnde, har ärendet åtskilliga gånger förut varit föremål för riksdagens behandling, och alla såväl nackdelar som fördelar, som äro förenade med den tilltänkta lagstiftningen, ha också varit föremål för diskussion. Jag behöver därför inte upprepa dem. Jag vill för min del erkänna, att en lagstiftning på ifrågavarande område är ganska svår att åstadkomma, då den erbjuder åtskilliga invecklade moment, men jag hyser ändå den åsikten, att hindren inte äro oöverstigliga, utan det skall vara möjligt både att åstadkomma en utredning, som kan visa goda resultat, och en på denna utredning grundad effektiv lagstiftning.

Jag ber därför, herr vice talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Holstenson: Såsom motionär i denna fråga ber jag få framföra mitt värdsamma tack till utskottet för det välvilliga utlåtande och motivering, som utskottet åstadkommit.

Jag skulle sedan vilja yttra några ord gentemot utskottsordföranden. Han kom med en svartmålning av saken, vilken enligt min uppfattning inte är befogad. Denna fråga har ju, såsom utskottsordföranden yttrade, varit uppe i riksdagen flera gånger förut. Den började diskuteras här 1909 och har sedan upprepade gånger ventilerats. Vederbörande utskott framlade också 1909 ett utlåtande, som borde kunnat antagas, därest riksdagen velat göra något åt frågan, men såsom vi veta, har det ju ofta inom riksdagen varit så, att jordbrukarnas önskemål icke blivit i erforderlig grad beaktade. Eljest hade det nog gått för sig att bringa denna fråga tidigare ur världen genom ett positivt beslut. Jag hoppas nu, att det yttrande, som i år avgivits av utskottet, kommer att vinna beaktande från bägge kamrarna, så att man i år skall kunna notera, att frågan blir avgjord.

Utskottsordföranden beklagade, att denna fråga så ofta kommer igen, men jag hyser den meningen, att om han inte hade reserverat sig i år, hade med säkerhet frågan kunnat erhålla sådan behandling i riksdagen, att den blivit avgjord och vi därmed sluppit att flera gånger syssla med den. Ty jag kan lova utskottsordföranden, att denna fråga kommer upp i riksdagen, så länge som landsortens befolkning inte fått en lösning, som är till belåtenhet. Det går nämligen inte att ha det ordnat så som det nu är.

Ang. markägares rätt till bärplockning. (Forts.)

I reservationen har framhållits: »Beträffande först den civilrättsliga frågan om rättigheten att tillgodogöra sig vilt växande skogsbär, läser ingen vilja fullständigt beröva menige man hans hävdvunna rätt i detta avseende.» Nej, det är naturligt, och som herr ordföranden framhållit, understryker man på den punkten denna s. k. alle mans rätt, men nog bör väl jordinnehavaren, som sitter på en gård, vilken han äger eller arrenderar, och hans husfolk ha rättighet att för sitt behov tillgodogöra sig bär på egen mark. Nu måste man ju säga, att det ibland inte finns någon fläck på marken, där ägaren kan få tillgodogöra sig sina bär. Det är väl omöjligt att längre kunna fortgå efter de linjerna.

Jag skulle vilja, för att inte förlänga debatten, upptaga uttalandet i reservationen: »Framför allt läser väl bärplockning bedrivs av fattigt folk, som därigenom söker förbättra sina torftiga villkor. Man kan då fråga sig, om det verkligen är med billigheten överensstämmande, att nu förlåna jordägaren, som dock sitter på sin gård, en rätt, som han aldrig förut haft, på bekostnad av verkligt behövande.» Jag undrar, om det inte i stället är så numera — och jag tror att både riksdagen och stadsbefolkningen kommit till den åsikten — att det är angeläget för lantbruksbefolkningen att taga vara på alla möjligheter, som finnas. Jag tror, att genom den invasion, som sker på höstarna under bärplockningstiden, då många fara ut på landet för rena nöjets skull, åtskillig skada sker, och detta är ett nytt moment i detta spörsmål, som man i gamla tider inte hade någon olägenhet av. Jag vill inte missunna stadsborna att komma ut på landet, komma ut i naturen och få frisk luft, men om de insåge, vilken skada som mången gång förorsakas av personer, vilka inte ha den ringaste eftertanke vare sig i fråga om naturen eller växtlighetens krav, så skulle de nog inte bära sig åt som de göra. En skogsägare är ju ålagd att plantera skog som återväxt på betesmarker eller kalmarker, och det är egentligen där skogsbären växa. När nu lantbrukaren har kultiverat denna mark, trampas dessa nysatta plantor ned av en mängd främmande personer, vilka inte det ringaste bry sig om hur de gå fram. Denna nedtrampning skadar naturligtvis skogsåterväxten. Lantborna, som veta var bären finnas, förstå att skydda de nysatta skogsplantorna, och en lantbo behöver inte vid sin bärplockning gå över så stora arealer som en med marken obekant person måste göra. Jag skulle vilja vända på den där reservationspunkten och säga: man kan fråga sig, om det verkligen är med billighet överensstämmande att fråntaga jordägaren — som dock sitter på sin gård och för en strävsam tillvaro med sin familj och dem, som där hava sin utkomst — rätten att å den mark, som han betalat och som han betalar skatt för, åtnjuta det skydd, som kan erfordras.

Jag ber att med dessa ord få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Klefbeck: Herr talman! Denna fråga ha vi ju hållit på med så oändligt många gånger, och jag skall därför försöka fatta mig så kort som möjligt. Om det också inte är grundlagsstridigt, så tycker jag ändå, att det är olämpligt att komma tillbaka med motion i denna fråga i år, när den var före så sent som förra året. Men det ha ju kamraterna full rätt att göra, så att jag har ingenting att säga i det stycket.

Då frågan återkommer gång på gång, så kan ju ingenting nytt anföras. Jag förstår, att lantmännen, inte minst de, som ha en mindre gård, där det växer vackra lingon, vilja tillgodogöra sig skörden för egen del, men de vägar, som de år efter år ha anvisat för att vinna detta mål, ha ju vid närmare undersökning inte visat sig framkomliga. Herrarna torde observera, att de, som i dag uttalat sig för saken, egentligen endast ha sagt, att det nuvarande

Ang. markägares rätt till bärplockning. (Forts.)

tillståndet är retfullt, och att de önska, att det skulle bli annorlunda, så att de finge ha sina bär i fred. Någon väg, som kan leda till detta mål, ha de däremot inte anvisat, såvitt jag har kunnat finna. Det enda i det stycket, som i år har gjorts är, att man nu kanske starkare än förr har tryckt på, att jordägarens rätt till marken skall innebära en uteslutande rätt till de bär, som växa på hans mark. I de flesta fall har man dock inte velat ta konsekvensen därav, utan man har menat, att fastän jordägaren skulle få förbehålla sig rätten till sina bär, så skulle den och den ändå få komma och plocka. Endast en och annan vill helt och hållet förbehålla åt jordägaren rätten till bären. Detta, att man inte ens vill se, vart ens eget yrkande leder, tycker jag vittnar om, att yrkandet är fotat på svaga grunder.

Jag skall be att få berätta en historia, som är ganska betecknande. Jag fick i dag ett brev från en obekant person nere i Småland, som var missbelåten med undertecknads höga person för att jag var med bland reservanterna. För att visa hur obarmhärtig min ståndpunkt är, säger han, att hans fattiga mors enda möjlighet att skaffa sig kläder var inkomsten av lingonplockning. I det föregående hade han omtalat, att hon inte var jordägare. Hon åtnjöt alltså den förmån, som vi reservanter vilja försvara. Men vi reservanter fingo en liten påpalsning. Ty han trodde, att det var vi som ville *upphäva* denna hennes förmån och beröva henne hennes lilla inkomst, under det att utskottets ståndpunkt enligt brevskrivarens mening var mera berömvärd.

Jag sade nyss, att en del av dem, som tala för utskottets yrkande, inte dra ut konsekvenserna av sin ståndpunkt så långt som att ingen utom jordägaren skulle få plocka. Då fråga vi andra: hur skall man dra gränserna mellan sådana, som skola få plocka, och sådana som inte skola få plocka? Så länge man bara håller sig till allmänna önskemål går det att önska, men när man skall föra ut tankarna i det praktiska livet, så stå vi där merendels. Sedan kan man alltid fråga, om, som det så poetiskt kallas, skogarnas röda gull verkligen kommer att tillvaratagas, om det blir en sådan inskränkning i plockningen.

Jag skall inte vidare upprepa de skäl, som äro anförda mot utskottsförslaget. De äro, som jag nämnde, anförda så många gånger förut. Jag vill bara sluta med en sak. Jag undrar om det inte skall finnas ett sätt att råda bot på dessa missförhållanden, som man så starkt har tryckt på, med dessa sällskap i bussar och bilar, som komma långt ifrån och skövla marken var de dra fram och kanske också, som herr Erik Anderson sade, gå illa åt plantorna. Finns det inte något sätt att skydda sig mot sådana invasioner? Jag tror, att det finns ett mycket bättre sätt än att försöka med en lagstiftning, beträffande vilken man har svårt att se, hur den verkar och om den verkar dithän man syftar. Den utvägen vore, att jordägare och andra, som äro intresserade för lingonens tillvaratagande, försökte på sensommaren och hösten intressera pressen runt om i Sveriges land att riktigt gå in för denna sak och påpeka för stadsborna, att när de ge sig in på främmande personers mark, skola de iaktta all skyldig hänsyn, och att det allra minsta man kunde begära av dem vore att ta hänsyn till att jordägaren också ville ha lingon själv, så att de inte härjade och förstörde i markerna, utan iakttog ett försynt och ordentligt uppträdande. Vår stadsbefolkning är i allmänhet mycket känslig för vad som står i tidningarna och har mycket större respekt för dem än jag har. Om man på detta sätt vädjade till deras bättre känslor, så skulle deras ögon öppnas för denna sida av saken, som de annars inte tänka på. Förut ha de bara tänkt: »Vi ska ut och plocka lingon, och vi ska ha roligt i det gröna», och förgätit, att deras uppträdande många gånger kan vara tråkigt och besvärligt för jordägaren. Jag skulle vilja rekommendera denna väg; jag tror, att den mycket

Ang. markägares rätt till bärplockning. (Forts.)
säkrare för till målet än en lagstiftning, om vilken riksdagen gång på gång betygat, att den inte vill vara med därom.

Jag yrkar bifall till reservationen.

Herr Velander: Herr talman! Det har av föregående talare anmärkts, att denna fråga inte är ny, utan att den sedan sekelskiftet upprepade gånger har varit föremål för riksdagens behandling. Den siste ärade talaren gjorde också den reflexionen, att, eftersom frågan var uppe i fjol och då på grund av kamrarnas skiljaktiga beslut föll, det var rätt underligt, att den kommit tillbaka i år. Det har emellertid här i kammaren förut i dag sagts, att man bör försöka se det lilla såsom stort, och jag kan tänka mig, att anledningen till att denna fråga ständigt återkommer har något samband därmed. Denna fråga, som kanske för många inte ter sig så särskilt betydelsefull, är nämligen för ett stort antal av landets mindre jordbrukare, torpare och lägenhetsägare av mycket stor betydelse, och det är därför, som den tränger till lösning. Det förhåller sig för resten så, att de båda herrar, som här företråda reservationen, nämligen utskottets ärade ordförande och herr Klefbeck, tidigare delat den uppfattningen, att denna fråga måste lösas och lösas genom lagstiftning. Vi ha sålunda ett uttalande från utskottets ärade ordförande från 1927, då frågan var uppe här i kammaren. Han yttrade då, att såsom kammarens ledamöter kunde finna av det då föreliggande utskottsutlåtandet, voro alla inom utskottet av den meningen, att denna fråga måste bli föremål för lagstiftning. Med detta uttalande syftade utskottets ordförande på den del av det föreliggande problemet, som av honom rubricerats som den civilrättsliga frågan om rätten till själva bären. Beträffande det andra ledet av problemet, sådant det föreligger i dag, alltså skyddet för lingonen, så att de icke få avplockas, innan de mognat, hade herr Klefbeck vid samma tillfälle en mycket bestämd uppfattning. Han ansåg, att man borde gå fram för en utredning i syfte att åstadkomma en lagstiftning just i det avseendet. Det är också så, att riksdagen åtminstone vid två tillfällen — åren 1917 och 1928 — beslutat skrivelser till Kungl. Maj:t med begäran om utredning i och för lagstiftning härom. 1930 förelåg jämväl en kungl. proposition med förslag till lag om skydd för vilda bär. så att de inte skulle kunna exploateras, innan de hunnit mogna. Frågan föll då här i kammaren, inte på grund av att man var emot lagstiftningen i och för sig, ty den var ju påkallad av riksdagen, utan därför, att man ville ha förslaget kompletterat i visst avseende, nämligen så att jordägaren själv inte skulle vara underkastad förbud mot bärens plockning före viss dag. Det är därför rätt underligt, att utskottets ärade ordförande i dag söker ironisera över utskottets utlåtande just på den punkten.

Utskottets ordförande gör i sammanhang därmed en del frågor. Han undrar bland annat, hur många lingon man egentligen skall ha rättighet att plocka utan att hemfalla under eventuella straffbestämmelser. Det är väl dock att gå till någon överdrift, då man framställer sådana spörsmål för att misstänkliggöra utskottets utlåtande. Jag har tänkt mig saken så, att det knappast kan vara fråga om att plocka skogsbär, exempelvis lingon, för andra ändamål än för hushållsändamål eller till avsalu. Om en person vandrar över ett markområde, där det finns lingon, och plockar ett eller annat bär, som han omedelbart konsumerar, så tror jag inte att någon inom utskottet och knappast någon annan heller skulle vilja göra gällande en sådan uppfattning, som att det för dylikt fall borde bli fråga om något slags kriminalisering.

Herr Klefbeck förmenade, att när man ville tillgodose ett visst intresse hos jordägaren med avseende å möjligheten att tillgodogöra sig de bär, som växte

Ang. markägares rätt till bärplockning. (Forts.)

på hans mark, så tog man nog i själva verket sikte på att alla bär skulle förbehållas jordägaren. För att det inte skall bli något missförstånd på den punkten skall jag be att få säga, att en sådan tankegång är fullkomligt främmande för utskottsmajoriteten, och jag går ut ifrån, att den är lika främmande för reservanterna. När man här förordar en utredning för att möjliggöra en positiv lösning av detta spörsmål, som ständigt oroat riksdagen, så har man givetvis inte tagit sikte på något annat än att jordägaren skall beredas rätt till skogsbär, som växa å hans mark, i den omfattning, som är nödvändig, för att han skall få sitt eget behov därav tillfredsställt. Det är, som herrarna känna till, inte heller någon främmande eller ny tanke. Det föreligger ett förslag av år 1909 från lagberedningen, som principiellt ställde spörsmålet just på detta sätt. Detta förslag var nog utgångspunkten för riksdagens beslut 1913 om ytterligare utredning i ärendet. En sådan kom ock till stånd; det utarbetades nämligen ett förslag i justitiedepartementet, som sedermera för överarbetning överlämnades till 1919 års jordabalksakkunniga. Vid den stora kommittéslakten i slutet av 1922 avbröts emellertid denna utredning, och den har sedermera inte tagits upp. Riksdagens begäran om en utredning har sålunda ännu inte effektuerats, och på grund därav kan sägas, att det åtminstone inte i utredningsväg har fastslagits, att en positiv lösning är omöjlig.

Förslag om förbud att tillgodogöra sig bären, innan de hunnit mogna, har även varit underställt olika myndigheter. Ett flertal länsstyrelser, ett stort antal hushållningssällskap och i visst sammanhang också lantbruksstyrelsen ha jämväl förordat en lösning av frågan i huvudsaklig överensstämmelse med 1930 års kungl. proposition. Det kan därför inte sägas vara orimligt, om riksdagen nu följer utskottsmajoriteten och därmed även ställer sig på samma ståndpunkt som herrar Åkerman och Klefbeck 1927 samt begär en fullständig utredning. Den behöver ju inte bli så omfattande på grund av allt som har gjorts förut, men det bör i alla fall bli en utredning och därmed ett förslag, som kan läggas till grund för frågans lösning.

Det finns vissa punkter i reservationen, som jag möjligen skulle säga några få ord om. Reservanterna göra gällande, att för den händelse rätten till fri bärplockning skulle elimineras i sådan utsträckning, att jordägarens eget behov av skogsbär bleve tillgodosett, skulle därigenom all fri bärplockning försvinna. Jag tror det är att gå något för långt. Det är alldeles uppenbart, att i stora delar av vårt land skulle det inte bli fråga om något hot alls mot den fria bärplockningen. Jag tänker därvid på Norrland och även andra delar av landet.

Vidare förmena reservanterna, att det skulle bli fattigt folk, som bleve lidande; det skulle bli de verkligt behövande, som finge sitta emellan. Jag tycker nu, att det skulle vara mycket ledsamt, om så bleve förhållandet. Man kan emellertid åtminstone i vissa sammanhang ifrågasätta, vilka som äro de verkligt behövande. Det kan i många fall tänkas, att dessa verkligt behövande äro att finna just bland mindre lägenhetsägare och torpare och även småbönder på sina håll.

Sedan falla reservanterna tillbaka på en synpunkt, som i och för sig verkar ganska bärkraftig. De hänvisa till ett regeringens beslut under nästlidne februari månad, att lagberedningen skall upptaga frågan om revision av jordabalken till förnyad handläggning och att lagberedningen nog komme att beakta åtminstone en del av föreliggande problem, rätten till bären. Men jag vill då erinra om, att lagberedningens tidigare förslag i ämnet förelåg redan 1909 och ännu inte lett till något resultat. Det är 26 år sedan dess. Nu skall ju lagberedningen först ta itu med frågan om revision av aktiebolagslagen, och sedan kanske andra lagstiftningsspörsmål komma emellan. Utan att skatta åt någon

Ang. markägares rätt till bärplockning. (Forts.)

överdrift, kan man alltså göra gällande, att det nog inte är att vänta något nytt uppslag från lagberedningen förrän, låt oss säga, om tio år. Då därtill kommer, att man inte kan förutsätta, att lagberedningen skall behandla den del av problemet, som rör skogsbärens fridlysning — jag menar förbudet mot att plocka bären, innan de hunnit mogna — så synes mig det mest praktiska och lämpliga vara, att hela ärendet hänvisas till en fullt fristående utredning i annan ordning.

Jag ber således, herr talman, att få instämma med de talare, som förut yrkat bifall till utskottets utlåtande.

Herr Forssell: Herr talman! Till de goda skäl, som de socialdemokratiska reservanterna ha anfört mot utskottets hemställan, kan man ur konservativ synpunkt lägga det, att man inte bör göra ingrepp i äganderätten annat än i trängande fall. Här föreligger det förhållandet, att enligt urgammal hävd har svenska folket i gemen nyttjanderätt till de vilda skogsbären. Det är således en äganderätt, som tillkommer svenska folket i gemen, och den bör man inte släppa ifrån sig i annat fall, än om det verkligen kan påvisas, att det föreligger olägenheter av sådana dimensioner, att man även ur konservativ synpunkt finner skäl att ingripa i äganderätten.

Det första man då kunde ställa upp som en möjlighet vore, att en jordägare skulle få rätt att genom en skälig ersättning till det allmänna i en eller annan form friköpa sin egendom från denna fria bärplockningsrätt. Därigenom skulle man kunna tillfredsställa båda parterna helt och hållet.

När man nu vill negligera den allmänna äganderätten, som synbarligen så många borgerliga ledamöter av riksdagen äro benägna att göra, så anför man som skäl de missförhållanden, som här ha talats om. Man säger bland annat, att det rent av är personer ur de mera burgna kretsarna, som komma ut och plocka vilda bär och på så sätt göra förfång för landsbygdens befolkning. Det är uppenbart, att detta skäl är alldeles uppkonstruerat. Folk ur de nämnda kategorierna duger inte till bärplockare; det ser man mycket bra, då man ligger på sitt sommarnöje. Man behöver bara jämföra prestationerna av de professionella bärplockarna, som efter en kort stund komma hem med mycket förnämliga resultat, och av sommargästerna, som äro ute i samma trakter och komma hem med tämligen tomma korgar. Hela detta tal om att befolkningslager, som inte ha ekonomiskt intresse av bärplockningen, skulle göra något egentligt förfång, är således, såvitt jag förstår, tämligen uppkonstruerat. Saken är helt enkelt den, att det är professionella bärplockare, fattiga människor, som plocka bär på markerna och därmed reta markägarna. Där ligger nog pudelns kärna. Det är ett näringsfång, som de ha urgammal hävd på, som man vill ta ifrån dem, och det finns intet skäl att göra detta, om man inte kan påvisa alldeles speciella förhållanden.

Nu talar man om plockandet av omogna lingon, och det byggs upp en hel pyramid av alldeles fruktansvärda argument. Svenska folket är till den grad förfallet, att det ger sig ut och plockar i stor utsträckning, som det står här, omogna lingon och därmed gör skada för jordägaren. När man läser utskottets utlåtande och hör debatten, skulle man tro att det var fråga om imbeciller, som gävo sig ut och offrade tid och krafter på att plocka omogna lingon för att göra sig ett nöje av själva plockningen och eventuellt göra ohägn för andra. Jag hade tillfälle att förra året delta i utskottsdebatten, och då upplystes det, att hela hemligheten med detta plockande av omogna lingon är att dessa gå till export. Det är således folk som plockar lingon för export, som tar dem, innan de äro mogna. Det var en på området mycket sakkunnig jordbrukare, som meddelade detta vid utskottsbehandlingen. De professionella

Ang. markägares rätt till bärplockning. (Forts.)

bärplockare, som vilja exportera lingon, plocka dem i relativt omoget skick, då de ännu inte äro fullt lämpliga för hushållsbruk, och det är detta, som man nu vill hindra. Det är den gamla visan om att sätta stopp för export-raseriet, som kommer tillbaka i form av krav på en lagstiftning, som skulle förhindra dessa människor att bedriva sin urgamla näring.

Att på sådana argument, som av utskottet och här i debatten ha anförts, ge efter på kravet, att äganderätten skall respekteras, kan åtminstone inte jag vara med om. Även om en eller annan anordning i lagstiftningsväg skulle kunna genomföras, så kan det ur borgerlig och konservativ synpunkt sett inte ske efter utskottets linjer, och därför instämmer jag för min del med reservanterna i deras avslagsyrkande.

Herr Pettersson, Anton: Herr talman! Herr Klefbeck tyckte det var tråkigt, att denna fråga skulle återkomma år efter år, men är inte den omständigheten att frågan återkommer ett bevis för att den är av betydelse? Jag vill betona, att det här inte är riksdagsmännen, som motionera för sitt eget nöjes skull, utan de göra det därför att det ute i bygderna finns ett så stort intresse för denna sak. Det är ju givet, att om man i en sådan här fråga skall söka väga fördelar och nackdelar mot varandra, så tycka herr Klefbeck och de, som ha uppträtt på samma sida som han, att det vore till fördel om man nu skulle gå på reservanternas förslag och inte gå med på den här utredningen, men jag må säga, att om man ser på hur läget är, så är det ju i stort sett småbrukarna, som ha så stort intresse i den här frågan. Herr Klefbeck talar om, att han fått ett brev från Småland. Jag har fått ett från Västerbotten, där det konstateras, att det i de tider, när lingonen hålla på att bli mogna, kommer folk från städer och andra samhällen, som åker ut med bilar och bussar och plockar bort det, som lantbrukarna anse borde tillkomma dem själva. Och jag tror inte heller, att det är fara för att skogarnas röda guld skulle komma att inte kunna tillvaratagas. När det gäller stora marker, kronodomäner och alla dessa bolagsskogar, så tror jag naturligtvis inte, att det skulle behövas något förbud, men det är de små jordbrukarna, med mindre skogsmarker, som jag anser borde ha rätt till bären på sina egna marker.

Herr Forssell talar om urgammal hävd och att man bör vara så mån om den. Ja men, herr Forssell, under åtskilliga årtionden fick man skjuta fritt på markerna, ute i skogarna. Jag vet inte, om herr Forssell skulle i det fallet vilja återgå till gamla tider. Det är kanske många, som tjuvjaga och i det fallet hålla på gammal hävd, men det är i alla fall ett faktum, att villebrådet säkerligen inte har samma värde som lingonen i våra skogar. Där ha vi emellertid lagstiftning, och där har nyligen tillsatts en kommitté, som skall utreda dessa förhållanden.

Vi skola ju inte taga ståndpunkt till frågan nu, utan det gäller bara att få en utredning till stånd, och då tycker jag det är ganska märkligt, att herr Klefbeck och de övriga socialdemokrater, t. ex. herr Åkerman, som stå på samma sida, äro rädda för att överlämna den här saken till regeringen för utredning. Jag får säga, att det är inte jag rädd för, och därför, herr talman, vill jag yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Tjällgren: Herr talman! Först skall jag be att få instämma med de talare, som sagt under debatten, att denna fråga är synnerligen ömtålig, och jag skulle vilja göra det tillägget, att den är kanske mest ömtålig för oss norr-länningar. Jag har nu begärt ordet för att tillkännagiva och få till kammarens protokoll antecknat, att om jag nu röstar för det föreliggande utskotts-förslaget, så gör jag det under den bestämda förutsättningen och i den förhopp-

Ang. markägares rätt till bärplockning. (Forts.)
ningen, att den utredning, som nu begäres, om den kommer till stånd inte skall medföra det resultatet, att befolkningen uppe i de norrländska länen skall bli förbjuden att plocka bär av olika slag på de milsvida skogsmarkerna inom nyssnämnda län, antingen dessa nu ägas av kronan, av bolagen eller av enskilda. Enligt min mening skulle ett sådant förbud knappast heller kunna upprätthållas, och jag fruktar, att en hel del av befolkningen däruppe, som jag skulle våga påstå är rätt så laglydig, då skulle komma att bli lagbrytare i det avseendet. Men lika upprörande, som det enligt min mening skulle vara med ett dylikt förbud — jag syftar på vad jag nyss nämnde om de stora skogsområdena — lika upprörande kan det ju vara t. ex. för en småbrukare, en liten hemmansägare eller lägenhetsägare att nödgas tåla, att främmande personer skola ha rätt att mot hans vilja tillgodogöra sig bärskorörden på hans egna marker, för vilken skörd han kanske vidtagit en eller annan åtgärd. Det kan därför inte vara annat än på sin plats, att en utredning kommer till stånd. Jag vet, att det bland befolkningen däruppe och ganska långt ned i de så kallade djupa leden gör sig den uppfattningen ganska allmänt gällande, att det är rättsstridigt, att det skall få gå till på det sätt, jag nyss nämnde, och jag tror därför som sagt, att det inte skulle skada med en utredning. Och såsom en åtgärd för att komma till rätta med dylika nu av mig påpekade missförhållanden har jag bestämt mig för att rösta för utskottets utlåtande, till vilket jag ber att få yrka bifall.

Herr Åkerman: Ja, herr talman, jag får be herrarna om ursäkt för att jag begärt ordet ännu en gång, men det är endast ett litet kort genmäle till herr Velander, som rör mig själv. Det kan ju visserligen vara likgiltigt om herr Åkerman tänker så eller så, men jag vill ändå inte, att i en sådan fråga som denna, som ständigt återkommer, herr Velanders tolkning av ett yttrande, som jag haft för sju år sedan, skall få stå oemotsagd. Herr Velander måste ha läst fel. Hur förhåller sig denna sak? Han vill göra gällande, att jag har ändrat mening i denna fråga. Ingalunda! Jag har samma mening i dag som jag alltid haft så långt jag kan minnas tillbaka. Vad är det herr Velander anser mig ha sagt? Jo, han har hänvisat till första lagutskottets utlåtande nr 28 år 1927. Där står det skrivet: »I motionerna, vilka äro likalydande, har yrkats, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om fullföljande av den utredning om rätten till växande vilda bär, som 1919 års sakkunniga för revision av jordabalken fått sig anbefalld, samt om förslag i ämnet till nästa års riksdag.» Vad är det nu herr Åkerman sagt, som kan giva herr Velander anledning att påstå, att jag har en annan mening i dag än den gången? Jo, det heter: »Såsom framgår av det anförda, hava hittills utarbetade förslag angående rätten till vilt växande bär icke lett till lagstiftning på området. Enligt utskottets mening hava i de nu väckta motionerna icke förebragts sådana skäl, att frågan om rätten till skogsbären bör göras till föremål för särskild utredning och således utbrytas ur sitt naturliga sammanhang med revisionen av jordabalken. Det lär kunna tagas för givet, att arbetet med denna revision kommer att återupptagas, så snart omständigheterna det medgiva. Med hänsyn härtill anser utskottet det icke lämpligt, att framställning nu göres till Kungl. Maj:t om fullföljande av den utav 1913 års riksdag begärda utredningen i detta ämne.» Och utskottet hemställde alltså, att motionerna icke måtte till någon åtgärd föranleda.

Herr Velander! Jag tycker verkligen, att det är rätt stora pretentioner att påstå, att jag ändrat åsikt, därför att jag inte den gången sade, att »lagberedningen kommer att nu snart företaga revision av jordabalken. Det må den gärna göra. Men understå er inte att röra vid skogsbären, ty det tillåter jag

Ang. markägares rätt till bärplockning. (Forts.)

inte.» Så kan man inte tänka sig, att en människa kunnat skriva, utan det skall skrivas precis som här står. Samma dag, som detta ärende behandlades, var också ett annat utlåtande av lagutskottet föremål för riksdagens behandling. Där gällde det en hushållningsfråga, nämligen förbud att taga omogna bär. I det ärendet skrev jag en reservation, som gick ut på att motionerna icke borde till någon riksdagens åtgärd föranleda. Hur man med dessa handlingar för ögonen kan säga, att jag ändrat åsikt, är mig obegripligt. Det vore ju visserligen inte hela världen om en människa ändrar åsikt i en sådan här sak från 1929 till 1934, men jag har inte gjort det. Jag har alltid sett på frågan på samma sätt jag nu gör.

Jag har velat säga detta till herr Velander för att inte min tystnad skall tolkas som ett medgivande från min sida.

Herr Sköldén: Det var egentligen med anledning av herr Forssells yttrande, som jag begärde ordet. Han sade, att det gäller svenska folkets gamla rätt att plocka bär. Ja, för all del, det är ju en gammal rätt, men denna har på senare tider så våldsamt missbrukats, att någonting måste göras åt saken. De stora invasionerna, som med de moderna kommunikationsmedlen på de senare åren ha fullkomligt överlupit vissa delar av vårt land, ha gjort, att denna fråga måste tagas upp för att finna en acceptabel lösning, och utskottsmajoriteten har ju inte bestritt denna rätt, den har inte ens sagt, att den vill taga denna rätt från svenska folket. Den har sagt, att den vill skydda så pass mycket, som markägarna behöva för sitt eget bruk. Det är väl det minsta man i alla fall kan begära.

Vad så angår herr Forssells tal om dem, som plocka omogna bär, skall jag säga herrarna, att det är en stor konst att i södra Sverige — i varje fall hemma i Bohuslän — hitta några mogna lingen. Ty innan de hunnit mogna äro de borta. Då äro de någon annanstans — kanske torka de i solen för att få den röda färgen, men inte bli de mogna.

Vad utskottsmajoriteten här velat är ju att för jordägarnas räkning skydda någon liten del. När utskottets ärade ordförande här går in i en polemik om detaljer, så svarar jag, att det ju inte är fråga om att antaga lagen i dag och utforma den i detalj, utan det är endast fråga om att begära en utredning, och sedan får väl utredningen granska detaljerna, om de inte äro riktigt bra i utskottets utlåtande. Det är ju för övrigt som sagt endast fråga om att få ett skydd, så att markägarna kunna ha någon rätt och kunna skydda någon viss del. Det är väl det minsta man kan begära.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Velander: Herr talman! Jag är mycket angelägen om, att det blir klart, att jag inte tillagt utskottets ärade ordförande någon uppfattning, som inte överensstämmer med hans tidigare uttalanden. 1927, då frågan var uppe, låg den ju så till, att en del motionärer, bl. a. två i denna kammare — om jag inte minns fel så var det herrar Per Gustafsson och Wohlin — som tagit sikte på, att den utredning, som anbefallts 1919 års jordabalkssakkunniga, skulle fullföljas. Första lagutskottet avstyrkte dessa motioner, under det att åtskilliga reservanter, tillhörande de borgerliga partierna, yrkade bifall till motionerna. I förstakammardebatten — det var herr Åkermans yttrande i denna, som jag avsåg — heter det på följande sätt: »Det är ju, som herrarna finna av betänkandet, nog så, att vi allesammans i utskottet förstå, att det förr eller senare måste bli en lagstiftning i detta ämne. Vad som skiljer oss åt är, att majoriteten, som står för betänkandet, anser, att det kan tills vidare anstå med

Ang. markägares rätt till bärplockning. (Forts.)

denna sak, och att den får tas upp i sitt naturliga sammanhang med revisionen av jordabalken.»

Herr **Heüman**: Herr Holstenson lät påskina i sitt anförande, att denna frågas behandling under tidigare år skulle ha varit beroende på obenägenhet från riksdagens sida att tillmötesgå böndernas befogade intressen. Jag tror inte, att det finnes något som helst fog för detta herr Holstensons uttalande. Om så skulle varit förhållandet så förvånar det mig, att man exempelvis vid föregående års behandling av frågan från bondeförbundshåll såväl inom utskottet som i kamrarna anslöt sig till utskottsmajoritetens ståndpunkt, som då innebar avslag på de föreliggande motionerna.

När herr Pettersson säger, att det ute i bygderna finnes ett stort intresse för denna fråga, och att det skulle vara detta, som orsakade, att den kommit upp år efter år, så skulle jag vilja replikera med att bara säga, att det inte är enbart på landsbygden dessa intressen finnas utan även och lika mycket i städerna. Jag tror för min del, att därest man från bondeförbundshåll för fram ett krav på alltför restriktiva åtgärder på detta område, så skulle det komma att verka störande på det förtroende och den sympati, som nu mer och mer trängt igenom hos stadsbefolkningen gentemot landsbygdsbefolkningen. I känslan av att vilja hävda en urgammal rätt och i känslan av en annalkande fara, faran för att förtroendet mellan landsbygdens och städernas befolkning skulle skadas genom alltför restriktiva åtgärder på detta område, ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr **Hamrin**: Herr talman! Mina meningsfränder i utskottet ha ju ställt sig på majoritetens sida, och jag vet på förhand, att det råder olika meningar i denna fråga bland den grupp, som jag företräder. Själv har jag säkerligen vid föregående tillfällen, då den varit uppe till behandling i andra kammaren, också biträtt förslag om utredning i motionens syfte, men jag måste, herr talman, deklarerera, att jag i dag kommer att ställa mig på reservanternas sida och alltså motsätta mig en utredning med den begränsning, som direktiven här angiva. Motiveringen för denna framställning, motionärernas och majoritetens, är ju, att vissa missförhållanden kunna påtalas, men å andra sidan finnes det ingen som vill eller vågar göra gällande, att man bör förbjuda fattigt folk att plocka bär på mark, som de inte förfoga över. Då blir frågan, huruvida man på denna väg kan och bör söka träffa anstalter eller fatta beslut, som ta sikte på de missförhållanden, som man här är ense om, att man konstaterat. Jag kommer då fram, herr talman, till att detta är en uppfostringsfråga. Man måste gå fram på andra vägar för att få bort missförhållandena, utan att förbjuda själva bärplockningen.

Men till detta vill jag tillägga, att då man nu bara talar om skogsbär så bör det erinras om, att man kan använda samma argument för förbudslagstiftning jämväl beträffande andra områden. Det finnes åtskilliga andra jordens alster, som också äro värdefulla och bli det allt mer, vilkas plockning man inte har ifrågasatt att förbjuda. Jag tänker särskilt på plockningen av svamp, som man inom vissa delar av vårt land är mycket angelägen om att tillvarataga, men där man ännu inte har rest krav på en förbudslagstiftning. Jag skulle kunna anföra minst lika drastiska exempel på detta område, som man har anfört beträffande bärplockningen. Jag skall också tillåta mig att peka på en annan vildvuxen växt, som heter vildrosor, från vilka man får nypon — en vara, som åtminstone tidigare importerats i ganska stor utsträckning — och jag menar, att det skulle vara en ren nationalförlust, om man skulle slå in på en förbudslagstiftning beträffande denna plockning. Men jag tillägger, att slår

Ang. markägares rätt till bärplockning. (Forts.)

man in på förbudslagstiftning beträffande bärplockningen så får man nog snart taga konsekvenserna jämväl på andra områden och förbjuda skörd av andra alster.

Innan man har kunnat draga upp några mera bestämda riktlinjer beträffande en eventuell lagstiftning, som tager hänsyn till olägenheter och missförhållanden, men som inte förbjuder plockningen, så kan jag inte annat än ställa mig på reservanternas sida.

Häri instämde herr *Larsson, Johan*.

Herr Åkerman: Ja, herr talman, jag är angelägen om att i anledning av herr Velanders senaste anförande få till kammarens protokoll antecknade följande ord i den reservation i dag, som är undertecknad med mitt namn. Där står följande: »I varje fall synes det oss opåkallat att nu, då en revision av jordabalken i dess helhet står för dörren, utbryta ifrågavarande spörsmål ur sitt naturliga sammanhang och göra det till föremål för särbehandling.» Jag har velat få fram detta för att ytterligare klarlägga att min ställning är densamma i dag som den alltid har varit.

Då jag nu har ordet vill jag uttala min glädje över det anförande, jag nyss hörde från min granne här på bänken.

Herr Nilsson, Johan, i Kristianstad: Ja, herr talman, jag har tidigare haft tillfälle att både motionera och yttra mig i denna fråga, och jag har vid varje tillfälle hävdadt den uppfattning, som nu fått uttryck i utskottets utlåtande. Jag tror, att det beror på bristande kännedom om de verkliga förhållandena då man här påstår exempelvis, att den äganderätt, som nu existerar, på något sätt skulle trädas för nära, om man ändrade på lagstiftningen i detta hänseende. Jag vågar tvärtom påstå, att visserligen har förhållandet varit det, att bären varit fria, men det har inte ingått i det allmänna medvetandet eller rättsbegreppet, att man på det sätt, som under senare tider fått utveckla sig, skulle kunna få taga de jordägares bär, om vilka man hade reda på att de själva ville taga vara på dem. Det gick inte så till i forna tider, men utvecklingen har gått dithän, att nu inte längre någon hänsyn tages till detta förhållande. Och som det har påpekats här tidigare är det kommunikationsförhållandena, som härutinnan ha vänt upp och ned på äldre förhållanden. Nu kan man exempelvis från industricentra och stationssamhällen o. s. v. på en mycket kort stund komma upp till egendomar och skogsarealer, som inte ligga alltför nära. Med den begränsade arbetstid, som man nu har exempelvis inom industrien, kan man under de ljusa sommarkvällarna ha mycket god tid att resa upp och plocka till sig de bärskördar, som finnas i närheten. Det där är ett oeffterrättligt förhållande. Dessutom åstadkommes mycken skada på skogsplanteringar o. s. v. och även ur den synpunkten borde det bli en reglering och ett annat förhållande än vad som nu är. Jag erkänner visserligen, att det ställer sig mycket olika i norra och södra Sverige, men jag vågar bestämt påstå, att det är ett allmänt önskemål och ett bestämt krav, att där arealerna äro någorlunda begränsade jordägarna böra ha förmånsrätt till att tillgodogöra sig skördar även av dessa slag.

Om en lagstiftning nu skulle komma till stånd så tror jag inte det vore riktigt, som här föreslagits vid något tidigare tillfälle, att det skulle lämnas fullmakt eller uppdragas åt Kungl. Maj:t eller åt länsstyrelserna att bestämma, att bären skola vara fria till den eller den dagen och sedan skola vara undantagna för ägarnas räkning, ty det blir då ytterligt svårt för Konungens befall-

Ang. markägares rätt till bärplockning. (Forts.)
ningshavande att finna någon lämplig dag. En sådan kungörelse får ju utfärdas i god tid, och de, som litet känna till förhållandena, veta, att bären kunna mogna mycket olika, om de växa på norrsluttning eller på södersluttning o. s. v. Om man t. ex. bestämmer en dag, om fjorton dagar eller dylikt, så vet man inte, om det blir soliga dagar eller mulna dagar. Därför tror jag, att det där blir mycket opraktiskt, men däremot borde man kunna gå den vägen, att vissa arealer bleve förbehållna ägaren, och då får man inte taga till dessa för snävt. Så kunde man möjligen låta plockningen vara fri på de stora skogsvidderna, kronans och de stora bolagens marker, men även där borde ägarna ha rätt att få vissa områden fridlysta för egen räkning. Jag tror inte, att denna fråga kommer att släppas förrän man vinner någon lösning i den riktning, som utskottet nu ställer sig välvilligt till, och för min del måste jag därför yrka bifall till utskottets förslag.

I detta anförande instämde herr *Andersson, Elof*.

Herr von Heland: Jag vill endast kortfattat framhålla, att herr Hamrins huvudskäl för att följa reservanternas synes mig vara synnerligen svagt. Det var, att han inte kunnat finna, att motionärerna ha framkommit med lämpliga riktlinjer för frågans lösning. Det har ju under debatten anförts, att denna fråga varit uppe ideligen under en följd av år, och motionärerna ha framkommit med alla möjliga förslag till frågans lösning, men de ha inte lyckats vinna riksdagens bifall. Då är det väl inte någon annan väg, som man kan beträda, än att man försöker få en utredning till stånd för att kunna få fram ett förslag och därmed få de riktlinjer, som herr Hamrin efterfrågar. Här tala vi vid många tillfällen om samförstånd, men jag undrar, om inte det åtminstone vore en gärd åt samförståndstanken, att man här låter en utredning komma till stånd för att få fram ett förslag, som man kan samsas om i denna mycket svårlösta fråga.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Åkerman* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad första lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 21, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen änyo upplästes, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser.

Ang. markägares rätt till bärplockning. (Forts.)

Då herr talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes härefter votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 61;

Nej — 58.

Därjämte hade 6 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 11, i anledning av väckta motioner angående viss ändring i motorfordonsförordningen.

*Om viss
ändring i
motorfordons-
förordningen.*

Andra lagutskottet hade till behandling i ett sammanhang förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nämligen nr 53 i första kammaren av herr *Löfvander* m. fl. och nr 135 i andra kammaren av herr *Nilsson* i Steneberg m. fl.

I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om sådan ändring i motorfordonsförordningen, att för transport av mjölk till mejeri och konsumtionsort samt slaktdjur och slakteriprodukter ej skulle erfordras särskilt tillstånd.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på återopade grunder hemställt, att förevarande motioner, I: 53 och II: 135, icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *K. G. Westman*, *Bagge*, *P. Sandström*, *Knut Petersson*, *Johanson* i Hallagården, *Petersson* i Lerbäcksbyn, *Sandström* i Sollefteå och *Johanson* i Huskvarna, vilka ansett, att utskottets utlåtande bort erhålla den lydelse, reservationen visade, och avslutas med en hemställan, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville föranstalta, att riksdagen utan dröjsmål måtte beredas tillfälle att fatta ståndpunkt rörande lagstiftning i det spörsmål, som framförts i motionerna I: 53 och II: 135.

Herr Löfvander: Herr talman! Den motion, som ligger till grund för andra lagutskottets utlåtande nr 11, har tillkommit med anledning av de erfarenheter, man har haft ute i det praktiska livet beträffande 1933 års motorfordonsförordning. Vid tillämpningen av denna förordning ha rått de mest skiljaktiga åsikter. Man har i de olika länen kommit till olika uppfattning beträffande linjetrafikbestämmelserna. Rörande mjölk- och slaktdjurstransporterna, som motionen närmast avhandlar, har man i vissa län ansett, att härtill borde fordras tillstånd till linjetrafik. I andra län däremot har man inte ansett, att ett sådant tillstånd vore behövt. Ett bevis härför hittar man i en tabell, som är införd i andra lagutskottets utlåtande. Det visar sig, att i två av de större länen i landet med i övrigt många rättigheter har inte ett enda tillstånd till linjetrafik lämnats. Resultatet av denna skiljaktighet i tolkningen har blivit, att åtskilliga personer ha blivit åtalade, sedan förordningen trädde i kraft.

Utskottet säger härom på sidan 7: »Utskottet vill i detta sammanhang omnämna, att, enligt vad utskottet erfarit, åtminstone under senare år åtskilliga personer, vilka innehaft tillstånd till länstrafik för godsbefordran, ställts under åtal för olaga linjetrafik för godsbefordran. Transporterna ha i ett flertal fall gällt mjölk, smör och andra lantbruksprodukter. Då domstolarna haft att taga ställning till dessa åtal, har stor tvekan yppats i fråga om den grad av regelbundenhet, som bör krävas för att linjetrafik skall anses föreligga.»

Om viss ändring i motorfordonsförordningen. (Forts.)

Det är självfallet, att i de län, där vederbörande länsstyrelse har haft förståelse för dessa frågor, har saken ordnat sig lätt, men det finns tyvärr län, där man kan påstå, att det inte har visats sådan förståelse. Där har det blivit många besvärigheter, mycket skriverseri och även flera åtal.

För dem, som inte ha haft någon praktisk erfarenhet av denna fråga eller som inte ha varit i direkt beröring med dessa ting, är det ju inte lätt att sätta sig in i vilken betydelse de ha. Jag skall därför tillåta mig att tala om några exempel på hur det kan förfaras ute i landet.

Jag har genom Svenska mejeriernas riksförening fått mig tillställd en samling yttranden ifrån 23 mejerier i landet. I samtliga dessa yttranden uttalar man sig för behovet av en revision av motorfordonsförordningen. Det kan vara av vikt att veta, vad dessa mejeriers representanter yttra.

Ordföranden för styrelsen för ett större mejeri i Skåne berättar, att en person åtagit sig en mjölktransport till det mejeriet redan i oktober månad. Omedelbart efteråt inlämnade han begäran till länsstyrelsen att få utföra denna transport. Det har hittills avgivits yttranden och intyg ifrån 22 personer angående denna enda mjölkskjuts. Två intyg ha avgivits av landsfiskalen i orten. Frågan är ännu den 12 februari inte avgjord, trots att vederbörande skulle börja sin transport av mjölk den 1 januari. Ordföranden har omtalat, vilka svårigheter denne man har haft. Han har måst skaffa sig hästar för att kunna utföra sitt åtagande till mejeriet.

Det är inte endast i södra Sverige man har haft olägenheter av denna motorfordonsförordningens bestämmelse om linjetrafik. Det meddelas från Skövde andelsmejeri, att man hade infortrat anbud på mjölktransport. Man fick in anbud, och man gjorde upp kontrakt med entreprenörerna, men då ansökningsgarna kommo till länsstyrelsen, blevo de avslagna, trots att det kunde påvisas, att inte någon ansökning förelåg från personer, som ha tillstånd till sådan trafik. Under år 1934 ha tre entreprenörer åtalats.

Vidare ett fall från Skara andelsmejeri. Ansökan har inlämnats om tillstånd för en enda mjölktransport. Det har redan avgivits 13 skrivelser, dels ansökningsgarna, dels infortrade och avgivna yttranden. Ärendet är ännu inte avgjort. Ordföranden säger till slut: »Som synes uppkomma stora svårigheter och kostnader i föreliggande fall. Det vore önskligt, om rättelse kunde vinnas härutinnan.»

Till sist vill jag tala om ett fall ifrån min egen hemkommun. En person var bosatt där och hade i åtta år utfört mjölktransporter. Han flyttade till angränsande kommun ungefär 2 km. från sin tidigare bostad. Han hade haft tillstånd till länstrafik. Nu ansökte han hos länsstyrelsen att få utföra denna mjölktransport även sedan han flyttat in i en ny kommun. Han avsåg samtidigt den gamla rättigheten till länstrafik. Det synes ju för varje praktisk blick, att ett sådant tillstånd hade bort beviljas. Men länsstyrelsen avslog framställningen. Som ordförande i det mejeriföretag, som berördes av denna fråga, hade jag samtal med länsstyrelsen och frågade efter anledningen till att han inte kunde få tillstånd. Jag fick det svaret, att han fick fortsätta med sin mjölktransport, om han höll med sin bil i den gamla kommunen — vi kunna kalla den S. kommun och den har flyttat till B. kommun. Mellan den gamla och den nya bostaden var det som sagt 2 km. Man menade på länsstyrelsen, att han skulle fortfarande ha sin bil i S. Jag frågade, hur han då skulle kunna få med sin egen mjölk, den som producerades på hans egen gård i B. kommun. På detta fick jag intet svar. Saken rättades till så, att man överklagade länsstyrelsens beslut hos Kungl. Maj:t, och rättelse skedde genom att ärendet återförvisades med uttalande från kommunikationsministern, att sådant tillstånd hade bort beviljas.

Om viss ändring i motorfordonsförordningen. (Forts.)

Jag kan tillägga, att i det fallet blev det inte något åtal för den person, som utförde dessa transporter, trots att det dröjde, innan tillståndet beviljades.

Jag vill även nämna ett annat fall, som belyser, hur avvita förhållandena kunna vara. Jag skall läsa upp en liten tidningsnotis:

»*Började mjölktransporten utan tillstånd.* Lantbrukaren Anton Malmkvist i Heingetorp, Lövestad, hade anhållit om tillstånd till länstrafik för mjölk- och mejeritransporter inom Tolånga och Lövestads socknar. I anledning härav företog landsfiskalen undersökning, varvid det visade sig, att transportererna redan påbörjats utan tillstånd. Detta kommer att rendera honom åtal. Emellertid hade landsfiskalen funnit trafiken behövlig, varför han tillstyrkte framställningen, och länsstyrelsen har nu beviljat det sökta tillståndet.»

Då jag intresserade mig för fallet, skrev jag till denne man och begärde upplysning om hur det kunde förhålla sig. Jag fick då veta, att personen i fråga hade åtagit sig en mjölktransport till Lövestads mejeri från den 1 augusti 1934 till den 1 augusti 1935. Han fick tillstånd men endast för de första fem månaderna, d. v. s. till den 1 januari. Varför inte länsstyrelsen kan bevilja tillstånd för ett helt år, kan jag inte yttra mig om. Han fick i varje fall första gången inte tillstånd för mer än fem månader. Den 24 december lämnade han in en ansökan att få fortsätta de återstående sju månaderna, som han hade kontrakt med föreningen. Denna ansökning remitterades av länsstyrelsen till landsfiskalen i den sökandes hemortskommun. Landsfiskalen gjorde en undersökning, och det visade sig, att han kört mjölk under januari månad utan tillstånd. Landsfiskalen tillstyrkte emellertid ansökningen, då han yttrade, att dessa transporter äro behövliga, men samtidigt väckte han åtal mot den sökande. Mannen skriver: »Jag tänkte icke att jag behövde skicka in det så långt i förväg på grund av att jag hade det gamla tillståndet.» Han talar vidare om, att redan dessa ansökningar ha inneburit en kostnad för honom av 73 kronor 80 öre, och han skriver till sist: »Jag är åtalad och skall till tinget den ¹⁵/₂ 1935.»

Jag har inte genom att relatera dessa fall velat säga, att vare sig länsstyrelser eller landsfiskaler ha överskridit sin befogenhet. Länsstyrelsen har måhända rätt att lämna tillstånd för hur kort tid som helst, och en landsfiskal har måhända skyldighet att åtala i ett fall som detta, även om inte jag för min del anser det vara en förseelse. Men vi få inte förväna oss över att de människor, som råka ut för sådan behandling, anse sig trakasserade. Det torde tillräckligt tydligt framgå av nu relaterade fall, att en utredning är nödvändig.

Här har jag ännu ett viktigt fall, som jag anser vara nödvändigt att relatera för herrarna. Det är fråga om ett större mejeri i Malmöhus län. I en skrivelse till Svenska mejeriernas riksförening talar ordföranden först om den motion, som väckts, och säger sedan: »Vid detta mejeri, vars mjölkområde till stor del ligger inom Kristianstads län och vars flesta skjutslinjer börja inom nämnda län, hava dessa mjölkskjutsar under flera år utförts med lastbilar av chaufförer, som, i förlitande på därvarande landsfiskals utsago, icke trott sig för detta ändamål vara i behov av (linje)trafikkörförigheter. Så kom helt plötsligt i början av detta år från landsfiskalen i Röstånga distrikt förbud för de chaufförer, som voro i saknad av dylika rättigheter, att vidare med bil fullgöra mjölkskjutsarna, varjämte de åtalades för förseelsen.» Han talar sedan om vilka svårigheter han haft för att få transporter utförda sedan den tiden, och han yttrar vidare: »Komma icke trafikrättigheter att lämnas mjölkkörare vid mejerierna, vilket under nuvarande förhållanden kan ställa sig ganska svårt, då det till stor del lär bero på vederbörande landsfiskalers välvilja, kan följden bliva den att mejerierna nödgas återgå till hästskjutsar

Om viss ändring i motorfordonsförordningen. (Forts.)

igen. Vad detta skulle betyda för ett mejeri som detta med upp till ett par mil långa skjutlinjer inser nog envar, som har någon erfarenhet om mejerihantering. På vintern kommer mjölken ofta fram frusen till mejeriet och på sommaren ännu oftare mer eller mindre sur, varför en framställning av exportvärdig vara, för vilken fordringarna alltjämt skärpas, nära nog omöjliggöres.» Han yttrar till slut: »Styrelsen vill därför å egna, mejeriföreståndarens, leverantörernas och chaufförernas vägnar uttala sin stora tacksamhet för den väckta motionen och hoppas på en förändring av det sorgliga förhållandet.» Skrivelsen är undertecknad av ordföranden och verkställande styrelseledamoten.

Andra lagutskottets majoritet — om jag så får kalla den del av utskottet, som med lottens hjälp kommit att bli majoritet — har uttalat sig välvilligt om motionen, och härför äro vi motionärer tacksamma. Men man åberopar här som så många gånger, då man inte vill vara med om att tillstyrka en motion, att en utredning pågår.

Nu förhåller det sig så, vilket kanske är mera ovanligt, att mellan den tid då utskottet avslutade behandlingen av denna fråga och nu, då den skall avgöras i kammaren, har denna utredning slutförts, och ett betänkande föreligger. Jag har med intresse tagit del av 1932 års trafikutrednings betänkande. När jag läste, vad utredningen yttrar i sin sammanfattning, blev jag, det får jag erkänna, glad, ty jag tänkte, att nu skulle det bli rättelse här. Man yttrar där: »Erhållandet av tillstånd till sådana transporter» — nämligen mjölk- och slaktdjurstransporter — »skall tillika underlättas.» Jag sökte vidare i utlåtandet och fann i § 4, sista stycket:

»Trafik, som uteslutande är avsedd för befordran av mjölk eller slaktdjur eller skogsprodukter från avverkningsplatsen, skall, oavsett transportens längd, vara att hänföra under närgods- eller närgodslinjetrafik.»

I § 9 talas vidare om vilka myndigheter som vid ansökningsförfarandet skola höras. Man säger där, att när länsstyrelsen skall bevilja tillstånd, »skall denna myndighet ej mindre höra vederbörande polismyndighet samt järnvägsföretag eller annat trafikföretag, som beröres av den ifrågasatta trafiken, än även, om förhållandena därtill föranleda, vid utlyst sammanträde eller i annan lämplig ordning lämna vederbörande vägstyrelse, kommuner, väghållningsskyldiga och andra, som ärendet kan angå, tillfälle att yttra sig». Vidare kommer här det enda medgivande, den enda lättnad, jag kan finna: »Beträffande ansökning, som avser rätt till befordran i linjetrafik uteslutande av gods, som omförmäles i § 4 sista stycket, må infordrandet av yttranden i ovan föreskriven omfattning efter länsstyrelsens beprövande inskränkas eller underlåtas.»

Det blir alltså fortfarande enligt trafikutredningens förslag länsstyrelsen, som kommer att bedöma, om man skall infordra alla dessa yttranden, som man i vissa län åtminstone tidigare har brukat införskaffa. Jag vet, att det finns län, där man har ställt sig mycket förstående. Det finns län, där det inte har gnisslat det minsta i dessa saker. Men tyvärr finns det också län, där man har haft många svårigheter.

Jag vill hoppas och förmodar, att med den välvilliga motivering, utskotts-majoriteten har kommit med, kan den inte vara tillfreds med vad trafikutredningen ger på hand i sitt betänkande.

Det nämnes i utskottets utlåtande, att en skrivelse inlämnats av en enskild person till Kungl. Maj:t. I denna skrivelse har han begärt rätt för jordbrukare att utan tillstånd för egen och andras räkning med automobil befordra mjölk och andra lantbruksprodukter. Kungl. Maj:t har genom beslut den 14 september 1934 förordnat, att skriften skall överlämnas till trafikutredningen för att tagas i övervägande.

Om viss ändring i motorfordonsförordningen. (Forts.)

Jag anser mig böra deklarerera, att det inte varit motionärernas avsikt att ge jordbrukarna monopol på dessa transporter. Det må vara fritt för vem som helst att kontraktera om mjölktransporter. Det praktiseras i allra största utsträckning, att dessa mjölktransporter lämnas ut på ett år eller flera år framåt, och det är min och mina medmotionärers uppfattning, att vem som helst bör få åtaga sig sådana. Det skall inte vara något monopol för jordbrukarna, jag vill särskilt framhålla detta.

Jag vädjar till kammaren att bifalla den reservation, som är bifogad utskottets utlåtande. Med dess hjälp skall man, hoppas jag, komma fram till en rättelse på detta för dem, som beröras därav, mycket ömtåliga och besvärliga område.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr **Hagman**: Herr talman, mina herrar! Vid behandlingen inom andra lagutskottet av den fråga, som nu föredragits i kammaren, voro samtliga utskottets ledamöter eniga därom, att den ordning, som för närvarande tillämpas i en del län på detta område, ingalunda kan betraktas såsom tillfredsställande. I det avseendet dela således utskottets samtliga ledamöter motionärens synpunkter. Men flertalet — uppstått, som den föregående ärade talaren nyss nämnde, med lottens hjälp — har ansett, att då denna fråga låg under behandling av 1932 års trafikutredning, borde vi icke här speciellt skriva i det ärendet. Vidare är det så, som också anförts, att innan denna fråga nu skall avgöras i riksdagen, ha vi på bordet fått innehållet i det utlåtande, som 1932 års trafikutredning får tryckt om några veckor, och ha alltså fått reda på hur man där tänker ordna dessa angelägenheter. Huruvida denna ordning blir tillfredsställande eller ej skall jag inte här gå in på. Utredningen tänker sig ju närmast, att alla dessa transporter av mjölk och slaktdjur skola falla under bestämmelser om vad de kalla för närtrafik. Det är ju också meningen, att de skola handläggas på ett enklare och smidigare och naturligtvis framför allt mera tillfredsställande sätt än vad länsstyrelserna i olika län ansett automobilförordningens nuvarande bestämmelser medgiva.

När således frågan redan nästa år kommer på riksdagens bord, antingen vi taga utskottets eller reservanternas förslag, så anse vi, som ha bildat majoriteten i utskottet och icke velat avlåta någon skrivelse, att detta är i enlighet med den praxis, vi bruka följa här i kammaren. När ärendet nästa gång kommer på riksdagens bord, som ju utan olägenhet synes kunna ske till nästkommande riksdag, få de intressen, som här skola bevakas, tillgodoses på vanligt sätt.

Jag anser därför, herr talman, att det inte finns någon som helst anledning att i en särskild skrivelse fästa Kungl. Maj:ts uppmärksamhet på denna fråga, ty den kommer under alla förhållanden på kammarens bord.

Därför hemställer jag om bifall till utskottets utlåtande.

I herr Hagmans yttrande instämde herr *Carlsson, Olof*.

Herr **Westman**: Herr talman! Under behandlingen av detta ärende i utskottet var utskottet i tillfälle att inhämta, att det råder mycken otillfredsställelse i åtskilliga län med tillämpningen av nu gällande bestämmelser rörande mjölktransporterna till mejerierna. Det har upphävts verkliga nödrop från flera län, där befolkningen sett sina intressen starkt skadade alldeles onödigtvis och utan annat skäl än byråkratisk formalism.

Om herrarna i den tabell, som andra lagutskottet har fogat till sitt utlåtande på sidan 6, t. ex. se på Malmöhus län, finna herrarna, att det inte finns en enda lastbil där, som går i linjetrafik. Däremot finns det inte mindre än

Om viss ändring i motorfordonsförordningen. (Forts.)

1,039 lastbilar i länstrafik. Nu äro ju dessa mjölktransporter till sin natur utpräglad linjetrafik. Då är det en ytterst besynnerlig tillämpning av gällande motortrafikstadga, att ingen i länet har tillstånd att driva linjetrafik.

Nu kan man ju säga, att de olägenheter, som befolkningen klagat över och som vi nyss hörde den ärade motionären utveckla för kammaren, komma att avhjälpas, ty nu har 1932 års trafikutredning avlämnat sitt betänkande. Det är också det, utskottsmajoriteten pekat på. Men om man ser på detta betänkande, finner man, att nu förevarande problem icke blivit underkastat någon verklig utredning däri. Jag har gått igenom detsamma — det är ännu inte tryckt — och vågar påstå, att kommer det att läggas till grund för Kungl. Maj:ts beslut utan att suppleras med en utredning på denna punkt, måste resultatet bli otillfredsställande. För att få ett tillfredsställande resultat är det alldeles nödvändigt, att Kungl. Maj:t vid sidan om 1932 års trafikutredning anordnar en särskild utredning i denna fråga. Det är den begäran, reservationerna ha velat framföra.

För övrigt finns det en synpunkt till, som talar för reservationen, utom den nu anförda, vilken enligt min mening är tillräcklig. Den siste ärade talaren sade, att hela det stora trafikproblem, som behandlats i 1932 års trafiksakkunnigas betänkande, kommer inför nästa riksdag. Därom kan man inte alls vara säker. Det är ett oerhört stort problem, som behandlas där. Man skall avväga förhållandet mellan bilar och järnvägar på ett sådant sätt, att båda dessa trafikmedel skola kunna fungera utan att skada varandra alltför påtagligt. Det är ett stort problem. Men det problem, som vi nu tala om, är betydligt mindre och betydligt mera lättlost. Här gäller det att bereda den jordbrukande befolkningen tillfälle att på ett smidigt sätt ordna sina mjölktransporter till mejerierna. Det lilla problemet kan man mycket väl lösgöra ur det stora problemet, och det är av största vikt för lantbruksbefolkningen, att det lilla problemet får sin lösning snarast möjligt.

För övrigt tror jag, att det skulle vara till gagn att skriva i saken även ur den synpunkten, att då blir Kungl. Maj:t tvungen att genast observera denna sak. Det är ju förvånande, att inte Kungl. Maj:t på administrativ väg ingripit, när man ser, hur olika tillämpningen av nu gällande stadga har varit i olika län. Om vi inte nu skriva till Kungl. Maj:t, är det möjligt, att Kungl. Maj:t håller sina ögon lika omsorgsfullt tillslutna även i framtiden för detta problem. Men om vi däremot skriva, kunna vi hoppas, inte bara att få fram ett förslag till nästa riksdag utan också, att Kungl. Maj:t ser efter, huruvida inte en del olägenheter skulle kunna avhjälpas genom ett administrativt ingripande i fråga om vissa län.

Man bör ju inte alldeles i onödan göra lagstiftningen tryckande och trängande för folk, och när man ser, att en lagstiftning orsakar stora olägenheter för det praktiska livets män utan att något verkligt skäl föreligger därtill, är det av vikt att få en ändring till stånd snarast möjligt.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

I detta anförande instämde herr *Johansson, Johan*, och herr *von Heland*.

Herr statsrådet **Sköld**: Herr talman! Med anledning av den anmärkning, som herr Westman riktade mot Kungl. Maj:t för att Kungl. Maj:t icke ingripit mot den olika praxis, som råder länen emellan, är det visserligen en sak, som närmast hänför sig till kommunikationsdepartementet. Jag skulle dock vilja säga, att det är oriktigt av herr Westman att använda statistiken på sid. 6 i utlåtandet som ett bevis för att praxis är olika. Ty det är icke så, att mjölktransporterna behandlas såsom typisk linjetrafik. Det är i stället på

Om viss ändring i motorfordonsförordningen. (Forts.)

det sättet, att en person, som har vanlig lastbilsrättighet, åtager sig en entreprenad från ett mejeri och kör på förmiddagen mjölk samt använder eftermiddagen till andra körslor, huvudsakligen i närtrafik.

Det problem, som här uppkommit, är ju ett annat. Det är ju det problemet, att när vid en entreprenad för ett mejeri en person inger anbud på mjölktransport, kan det hända, att den personen icke har någon rättighet, och då ha länsstyrelserna på sina håll ansett, att eftersom antalet rättigheter är tillräckligt för att fylla behovet, böra de icke medge någon rättighet för det speciella fallet. Jag förnekar icke, att här föreligger ett problem, som naturligtvis bör hyfsas, men jag tror icke att man, genom att som herr Westman påpekat, att praxis är så oerhört olika, kan göra gällande, att det har funnits anledning för Kungl. Maj:t att i administrativ ordning ingripa — ett ingripande, som ju i och för sig icke skulle varit så lätt.

Herr Tamm, Gustaf: Herr talman! Det var med allra största tillfredsställelse som man inom utskottet kunde konstatera en nästan obruten enighet i själva sakfrågan. Detta har ju nyss här deklarerats även av herr Hagman. Orsaken därtill var ju närmast, att utskottet genom den undersökning, vars resultat förebragtes, fick rätt så påtagliga bevis för att vissa missförhållanden rådde på detta område.

Herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet nämnde ju nyss, att man väl knappast kan påstå, att den statistik, som här är förebragt i utskottsberäkningen, påvisar, att olika praxis tillämpas inom olika delar av vårt land. Jag tror dock, att man vågar påstå, att olika praxis förekommer. Vi erhöilo nämligen upplysning om vissa fall, då dessa frågor varit före vid domstol, och man kan icke undgå att få det intrycket, att de där sågos ganska olika från olika håll. Det visar sig ju ock just genom det uttalande, som herr statsrådet gjort, om man jämför det med de uttalanden, som vi överhuvud inom utskottet fått från olika håll, att denna fråga är ytterst svårbedömlig. Detta var en av anledningarna till att vi, som kommo att bilda utskottsmajoriteten, voro ganska tveksamma att taga positiv ställning i denna fråga. Jag vill bara för min del, eftersom jag tillhör dem, som genom lotten kommo att bilda majoritet, framhålla, att från min sida är intresset för att få denna fråga praktiskt löst i den riktning, som angivits av reservanterna, ingalunda mindre än hos dessa. Det var, som herr Hagman nyss yttrade, också mera i fråga om formen för utskottets uttalande, som meningarna gingo isär. För min del skulle jag som motionär nästan sätta större värde på att få ett enhälligt utskottsutlåtande med vad man kallar »välvillig motivering» än som här ett utlåtande, som i viss mån ger denna välvilliga motivering, men dock förknippat med en reservation. Det kan också vara en smaksak, men jag får för min del dock framhålla, att praxis nästan alltid varit sådan, att när en fråga varit under behandling av en kommitté — i detta fall upplystes det för oss, att kommittén särskilt skulle behandla just denna fråga — brukar man dock ytterst sällan gå in för en skrivelse.

Det kan ju sägas, att när man i ett utlåtande bara ger en välvillig motivering, har Kungl. Maj:t icke någon skyldighet att ta hänsyn till vad som säges, men å andra sidan torde man väl kunna vänta, att i detta fall åtminstone vederbörande kommitté skulle ta något ad notam vad utskottet velat uttrycka. Jag tror därför, att skillnaden mellan utskottsmajoritetens uppfattning och den som reservanterna gjort sig till tolk för är ytterst ringa, och jag skulle vilja påstå, att detta är ett av de få fall, då jag skulle vilja säga till mina meningsfränder: Ni kunna rösta hur ni vilja, ty det blir precis samma resultat. Av vad utskottets ordförande nyss nämnde om trafikutredningens

Om viss ändring i motorfordonsförordningen. (Forts.)
utlåtande, som vi först för några timmar sedan fingo på vårt bord, framgick, att man kanske icke tagit den hänsyn som väntats till denna fråga, men till detta vill jag dock säga herr ordföranden, att vi vid behandlingen i utskottet icke visste, vad utredningen skulle komma att säga. Om vi vetat det, skulle vi kanske alla kunnat enas på en annan linje.

Jag vill med detta, herr talman, bara ha klargjort min ställning, vilken, som jag tror, överhuvud taget även är utskottsmajoritetens ställning. Vi hysa nämligen ett ytterst varmt intresse för att få denna fråga så rationellt och bra löst som möjligt.

Herr Westman: Herr talman! Jag ber att få uttrycka min glädje över att jordbruksministern visat intresse för denna fråga. Därigenom kommer det ju att finnas ett visst fog, ehuru icke så stort, för det påstående, som herr Tamm och andra fällt här, nämligen att det gör detsamma, om man avslår denna motion med välvillig motivering eller skriver till Kungl. Maj:t med anledning av motionen. Om man avslår en motion med välvillig motivering, är Kungl. Maj:t så högt ställd och så upptagen av andra ärenden, att Kungl. Maj:t ofta icke observerar utskottets välvilliga motivering. Men nu är det så, att vi tack vare herr jordbruksministerns närvaro här fått en garanti för att Kungl. Maj:t observerar vad som i detta ärende försiggår i kammaren, vare sig kammarens beslut utfaller på det ena eller andra sättet.

Jag skulle emellertid med anledning av herr statsrådets uttalande gentemot mig vilja fästa herr statsrådets uppmärksamhet därpå, att det i en hel del fall har förekommit, att personer, som haft tillstånd till länstrafik och som kört mjölk till mejerier, blivit åtalade och även dömda för att de utövat linjetrafik utan att ha tillstånd därtill. I utskottsutlåtandet finnas flera sådana fall relaterade med hänvisning till utslagen. Domstolarna ha visat viss tvekan, beroende på att de i någon mån varit osäkra om vilken grad av regelbundenhet, som fordras för att sådana mjölkkörslor skola betraktas som linjetrafik. Om de försiggå vid olika tid den ena dagen, jämfört med den andra, kan det för domstolen ställa sig tvivelaktigt, om det skall anses vara linjetrafik, men om domstolen är fullständigt på det klara med att en man kör mjölk i regelbundna turer ungefär vid samma tid på dagen, då betraktas detta som linjetrafik och han måste ha tillstånd att driva linjetrafik. Det räcker icke med tillstånd till länstrafik.

Så ligger saken till, och jag tycker därför att det är anmärkningsvärt, att i ett så stort län som Malmöhus län det enligt tabellen icke finnes någon, som har rättighet att köra mjölk i linjetrafik.

För övrigt är det sant, som herr statsrådet sade — och jag är mycket glad att herr statsrådet observerade det — att det finnes också andra åtgärder, som kunde vidtagas, än den som jag antydde i mitt anförande, för att ställa det här problemet till rätta, så att det blir bekvämare förhållanden för mjölkkörslorna. Herr statsrådet talade om att det är mycket svårt för en förening av lantbrukare, som vilja ha sin mjölk körd billigt till mejerierna, att få någon person, som är villig att åtaga sig och kan utföra dylika körslor, helt enkelt därför att vederbörande i många hundratals fall mötas med svaret: »Nej, ni får icke något tillstånd. Det finnes andra, visserligen dyrare, som kunna utföra transporter, och därför avslå vi denna framställning.»

Det vore väl ändå skäl att undersöka, om icke denna för vårt jordbruk ytterst viktiga detalj snarast möjligt skulle kunna ordnas på ett praktiskt sätt, och jag undrar, om icke kammaren skulle kunna anse sig ha skäl att visa sitt intresse för denna fråga genom att bifalla reservationen.

Om viss ändring i motorfordonsförordningen. (Forts.)

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talman jämligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Löfvander* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 11, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för nej-propositionen.

Vid förnyad föredragning av andra lagutskottets utlåtande nr 12, i anledning av väckt motion om ändrad lagstiftning angående rätt att draga vissa ledningar över annans mark, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande jordbruksutskottets utlåtande nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under nionde huvudtiteln gjorda framställningar jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1 och 2.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 3.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att fastställa viss personalförteckning och godkänna viss avlöningsstat för lantbruksstyrelsen samt att till Lantbruksstyrelsen: Avlöningar för budgetåret 1935/1936 anvisa ett förslagsanslag av 306,000 kronor, därav förslagsvis 30,000 kronor att utgå av totalisatormedel.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft följande inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen

1) I: 181 av herr *von Heland* m. fl., likalydande med II: 352 av herr *Heiding* m. fl., vari hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om allsidig utredning angående lantbruksstyrelsens organisation;

2) I: 259 av herr *Björck*, *John*, och herr *Hansén*, vari hemställts, att riksdagen måtte besluta i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning an-

*Anslag till
lantbruks-
styrelsen.*

Anslag till lantbruksstyrelsen. (Forts.)

gående trädgårdsnäringsens representation inom lantbruksstyrelsen, så att antingen en särskild byrå inrättades i likhet med fiskeriväsendet eller annan omläggning företoges, så att trädgårdsnäringsens intressen bättre tillgodosåges än hittills, samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kunde föranleda;

3) II: 58 av herrar *Lundbom* och *Johansson* i Uppmälby, vari hemställts, att riksdagen måtte besluta att fiskeribyrån inom lantbruksstyrelsen skulle uppdelas på två likställda byråer, en för saltvattens- och en för sötvattensfisket, att i stället för den nuvarande byrådirektörsbefattningen på fiskeribyrån skulle inrättas en byråchefsbefattning såsom chef för den nya fiskeribyrån och att härav påkallad höjning i den av Kungl. Maj:t föreslagna ordinarie staten för lantbruksstyrelsen skulle genomföras.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten av angivna orsaker hemställt,

A) att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen II: 58

1) för lantbruksstyrelsen fastställa under punkten införd personalförteckning;

2) godkänna under punkten införd avlöningsstat för lantbruksstyrelsen, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1935/1936;

3) till Lantbruksstyrelsen: Avlöningar för budgetåret 1935/1936 anvisa ett förslagsanslag av 306,000 kronor, därav förslagsvis 30,000 kronor att utgå av totalisatormedel;

B) att motionerna I: 181 och II: 352 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

C) att motionen I: 259 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr von Heland: Herr talman! Utskottet hänvisar till att statsmakterna så sent som 1933 beslutat en omorganisation av lantbruksstyrelsen. Nu vet jag inte, om detta i och för sig skall utgöra något skäl för att inte utreda frågan ännu en gång, och därför vill jag fråga utskottets ledamöter, om de anse, att de äro nöjda med den omorganisation, som har blivit verkställd. När man talar man och man emellan med personer, som tillhöra utskottet, får man åtminstone det intrycket, att man inte i allmänhet är nöjd med den organisation, som finnes. Jag vill anföra ett exempel som visar, att jag har fog för mitt uttalande, att man inte kan vara nöjd.

Genom omorganisationen år 1933 tillsattes inom lantbruksstyrelsen en byrådirektör för lantbruksekonomiska ärenden. Det var naturligtvis en synnerligen viktig befattning och jag tror att man fick en lämplig person på denna post. Men nu är förhållandet det, att denne byrådirektör användes för andra uppdrag, och man kan fråga sig, om byrån kommit till den rätta användningen inom lantbruksstyrelsen. Lantbruksstyrelsen fick exempelvis på remiss smör- och margarinkommitténs betänkande; denna för jordbruksnäringen så vitala fråga är ju typisk för just den art av ärenden, som denna byrå borde handlägga. Jag betvivlar emellertid, att lantbruksstyrelsens utlåtande hade blivit som det blev utan reservation, om en ansvarig representant för denna byrå hade fått deltaga i ärendets handläggning, och jag betvivlar också, att lantbruksstyrelsens utlåtande hade blivit som det blev, om lantbruksstyrelsen hade haft något samarbete med övriga institutioner inom jordbruksnäringen. Den enda institution, som man hade förtroende för — jag tycker för resten, att också detta är rätt märkvärdigt — var mejerikonstulntföreningen, men inte själva

Anslag till lantbruksstyrelsen. (Forts.)

föreningen, utan man kan säga, att det var statskonsulenten i mejeriärenden, som sedan var med även vid handläggningen av ärendet i lantbruksstyrelsen. Jag skall inte vidare uppehålla mig vid den detaljen, men jag tycker det är ett exempel, som visar, att handläggningen av ett för jordbruket så viktigt ärende inte skett på sådant sätt som man hade kunnat vänta, sedan den ekonomiska byrån inrättats inom lantbruksstyrelsen.

Jag har försökt göra en tabell över alla de många institutioner, som handlägga jordbruksärenden, och tabellen synes åtminstone för mig peka på en väsentlig överorganisation. Jag skall inte tynga debatten med en uppräkningslista av alla dessa institutioner. Jag vill dock hoppas, att litet var av dem som ha intresse för detta ärende, skola fundera på den där saken och om en dylik överorganisation kan vara till fördel för landets jordbruksnäring. Enligt min uppfattning gäller även här, åtminstone till en viss grad, det gamla ordspråket: »Ju flera kockar, desto sämre soppa.» Jag tror också att det är en rätt allmän uppfattning, att det inte råder något vidare förtroendefullt samarbete mellan alla dessa olika organ inom jordbruksnäringen.

Nu invänder väl mängden, att detta är en personalfråga, och jag kan givetvis hålla med om, att det spelar en väsentlig roll, vilka personer som sitta i ledningen för de olika institutionerna. Men jag tror också, att det spelar en icke oväsentlig roll hur man planlagt de olika organisationernas verksamhet. Utskottet framhåller vidare, att man inte kan tänka sig en viss överflyttning av lantbruksstyrelsens verksamhet till andra organisationer. Ja, jag kan inte fullt dela denna utskottets uppfattning. Läser man exempelvis lantbruksstyrelsens instruktion, kan man sammanfatta ämbetsverkets huvuduppgifter i tre punkter: att bevaka jordbrukets intressen, att avge yttranden i jordbrukspolitiska frågor och att avge förslag till anslagens fördelning. Vad de två första punkterna beträffar, ha vi väl många andra institutioner, som bättre följa det praktiska arbetet inom jordbruket och som enligt min mening alltså fullt ut skulle kunna fullgöra dessa lantbruksstyrelsens uppgifter. Det talas så ofta om fördelen av att ha självständiga ämbetsverk, som opartiskt och utan påverkan kunna handlägga ärenden, och att detta är av sådan ofantlig betydelse. Jag vill då göra den frågan: hur många ämbetsmän är det, som i våra dagar äro obundna av olika intressen? Lantbruksstyrelsens tredje uppgift — anslagsfördelningen — är naturligtvis en uppgift, som inte tillkommer de andra institutionerna, åtminstone inte i samma omfattning som lantbruksstyrelsen, men den uppgiften skulle naturligtvis minst lika bra kunna skötas av en lantbruksbyrå inom jordbruksdepartementet.

Jag skall inte uppta tiden längre med detaljer utan vill endast i korthet säga, att jag anser, att man skulle väsentligt kunna förenkla, förbilliga och förbättra de organisationer, som nu handlägga de olika jordbruksspörsmålen. Det är åtminstone den uppfattning jag fått, när jag studerat dessa saker.

Nu är det, herr talman, naturligtvis ingen idé att göra något yrkande, men jag är förvissad om att frågan i alla fall kommer att anmäla sig till lösning inom en kanske inte alltför avlägsen framtid. Jag har alltså intet yrkande.

Herr Björck, John: Herr talman! Endast några ord i anledning av vad utskottet här uttalar över vår motion angående omorganisation av lantbruksstyrelsen i sådan riktning, att antingen en särskild byrå inrättas för trädgårdsnäringen i likhet med fiskeriväsendet, eller annan omläggning företages, så att trädgårdsnäringens intressen må bättre tillgodoses än hittills.

Trädgårdssodlingen är av sådan betydelse för vårt land, att den borde jämsställas med fiskerinäringen och således få en särskild byrå inom lantbruksstyrelsen. Utskottet anser icke, att vi framfört några bärande skäl för detta,

Anslag till lantbruksstyrelsen. (Forts.)

och avstyrker således motionen. Jag vill härtill endast säga, att vi anse, att den omfattning, som trädgårdsodlingen tagit i vårt land, är skäl nog. Trädgårdsodlingen torde vara minst lika betydelsefull som fiskerinäringen och därför värd att få en särskild byrå inom lantbruksstyrelsen i likhet med fiskerinäringen. Vi anse, att trädgårdsodlingen för närvarande är styvmoderligt behandlad. Medan exempelvis fisket har ett anslag på 1,200,000 kronor, får trädgårdsodlingen nöja sig med 100,000 kronor, alltså icke ens tiondelen. Det kan icke hjälpas, att trädgårdsnäringens representanter anse sig eftersatta, och tiden borde vara mogen att lägga om vår representation, så att den bleve något fylligare och sedan uteslutande finge syssla med trädgårdsnäringens ärenden. Nu sysselsättes byrådirektören för trädgårdsärenden med en hel del trädgårdsodlingen ovidkommande spörsmål, vilket gör, att han icke får så mycket tid övrig för sin egentliga uppgift.

Herr talman! Jag har intet yrkande, men av utskottets uttalande här äro vi alls icke övertygade om att icke vår framställning varit berättigad, och vi torde ett följande år återkomma med frågan.

Herr Nilsson, August: Herr talman! När jag för en stund sedan begärde ordet, utgick jag ifrån att motionärerna skulle göra positiva yrkanden i överensstämmelse med motionerna. När så inte är fallet, inskränker jag mig till att yrka bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande punkt hemställt.

Punkterna 4—14.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 15.

Anslag till centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet.

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 182 och II: 355

1) för centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet fastställa under punkten införd personalförteckning;

2) godkänna under punkten införd avlöningsstat för centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet, att tillämpas tillvidare från och med budgetåret 1935/1936;

3) till Centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet: Avlöningar för budgetåret 1935/1936 anvisa ett förslagsanslag av 147,600 kronor.

I de likalydande motionerna I: 182 av herr *von Stockenström* och II: 355 av herr *De Geer* m. fl. hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att för avlöningar för icke-ordinarie befattningshavare vid centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet för budgetåret 1935/1936 anvisa ett med 11,500 kronor förhöjt förslagsanslag för möjliggörandet av ett uppehållande i sin nuvarande omfattning av den genom samarbete mellan hushållningssällskapen och centralanstaltens jordbruksavdelning bedrivna försöksverksamheten, till dess att den utredning rörande försöksverksamheten på bland annat växtodlingens område, som verkstälts av särskilt tillkallade utredningsmän, blivit föremål för statsmakternas slutliga prövning.

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade herrar *Sederholm*, *Gabrielson*, *von Stockenström*, *Bengtsson*, *Gustafson* i *Kasenberg* och *Hagman* under hänvisning till de i motionerna I: 182 och II: 355 anförda skälen ansett, att

Anslag till centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet.

(Forts.)

utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts framställning samt med bifall till motionerna I: 182 och II: 355

1) för centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet fastställa i reservationen införd personalförteckning;

2) godkänna i reservationen införd avlöningsstat för centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet, att tillämpas tillsvidare från och med budgetåret 1935/1936;

3) till Centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet: Avlöningar för budgetåret 1935/1936 anvisa ett förslagsanslag av 159,100 kronor.

Herr von Stockenström: Herr talman! Vid denna punkt har avgivits en reservation av sex av utskottets ledamöter. Denna reservation går ut på bifall till en av mig väckt motion, i vilken föreslås en höjning av anslaget till centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet med 11,500 kronor. Det har föreslagits, att posten nr 3 under avlöningsstaten, »avlöningar till övrig icke-ordinarie personal», skulle höjas från i statsverkspropositionen upptagna 39,248 kronor till 50,748 kronor, alltså med 11,500 kronor.

Vad som åsyftas med denna motion och med reservationen är att möjliggöra för centralanstalten att i oförminskad omfattning bibehålla den verksamhet med lokala gödslingsförsök, som centralanstalten sedan en följd av år bedriver. Med denna försöksverksamhet förhåller det sig så, att den från början blivit igångsatt och bekostad med medel, som tillskötos och donerades av konsortiet Ager, en sammanslutning som bildats av vissa gödselmedelsfirmor och ett antal utsädes- och kalkfirmor. År 1919 inkom ett erbjudande från detta då bildade konsortium att tillhandahålla centralanstalten ett belopp av 85,000 kronor årligen under de närmaste åren. Donationen blev av Kungl. Maj:t mottagen. Dock gjordes av Kungl. Maj:t vid donationens mottagande ett uttalande, att mottagandet icke finge innebära någon ekonomisk förpliktelse för framtiden.

Under de närmaste åren gick detta belopp på 85,000 kronor om året icke åt, utan en del medel kunde fonderas, men konsortiet fortsatte även efter utgången av de närmaste fem åren att lämna visst bidrag, som emellertid undan för undan minskades. Det har under de senare åren utgjort 16,000 kronor om året. Med hjälp av dessa donerade medel igångsattes då denna verksamhet med lokala konstgödsselförsök, och de donerade ävensom de fonderade medlen ha nu tagits helt och hållet i anspråk. Då uppstår frågan om det skall bli möjligt för centralanstalten att även i fortsättningen uppehålla denna försöksverksamhet i oförminskad omfattning.

Nu har i utskottet och även i statsverkspropositionen anförts, att Kungl. Maj:t ju hade gjort det nyssnämnda uttalandet, att mottagandet av donationen icke finge anses innebära någon ekonomisk förpliktelse för framtiden. Vad man uttalade år 1919 — det gällde då mottagandet av denna donation på 85,000 kronor om året — skall väl dock ej anses binda statsmakterna för all framtid, så att icke något som helst ökat anslag längre fram, 1935 och senare, skall kunna lämnas till denna verksamhet? Det gäller ju här för övrigt ett så relativt litet belopp som 11,500 kronor. Man har också åberopat, att det alltjämt pågår en utredning rörande försöksverksamhetens framtida organisation. Det är riktigt, att så är fallet. En kommitté har avslutat sitt arbete för något år sedan och en person har fått i uppdrag att verkställa en överarbetning av denna kommittés arbetsresultat, men alla tidigare verkställda utredningar ha gått ut på att i varje fall på denna punkt bibehålla verksamheten obeskuren. Det

Anslag till centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet.
(Forts.)

förefaller mig beklagligt, om nu i avvaktan på utredningens slutförande en inskränkning av denna lokala försöksverksamhet skulle komma att äga rum.

Jag vill framhålla, att denna verksamhet såvitt jag kan finna innebär en ganska lycklig form av samarbete mellan en central myndighet, centralanstalten, å ena sidan och hushållningssällskapen och enskilda jordbrukare och deras försöksringar å andra sidan. Det har också blivit så, att man åt de assistenter, som arbeta ute i landet vid försöksringarna och tjänstgöra där under sommarhalvåret, kunnat bereda arbete under vinterhalvåret vid centralanstalten just med sammanställning och bearbetning av försöksresultaten. Det råder alltså här mellan ett centralt statligt organ och en del lokala organ samt vissa jordbrukare en form av samarbete, som jag tror har visat sig mycket lycklig och fruktbarande.

Nu kan det ju sägas, att om detta anslag icke beviljas, kommer kanske försöksverksamheten ute i bygderna att fortsätta i alla fall. Ja, det hoppas jag och tror att den kommer att göra, men sammanställningen av resultaten, bearbetningen av dem, fruktbargörandet, så att säga, av det arbete, som man utför, kommer att inskränkas om icke omintetgöras, därest dessa medel icke stå till förfogande. Det är alltså här icke fråga om något nytt arbetsfält eller någon ny arbetsuppgift, utan vad man åsyftar är endast att i oförminskad omfattning kunna bibehålla en verksamhet, som pågått i flera år, men då de enskilda donationsmedlen icke längre stå till förfogande, har jag tillåtit mig föreslå, att statsbidraget skulle i någon mån ökas.

Jag vill endast tillägga, att jag i princip anser det riktigt, att staten för denna verksamhet icke skall för framtiden lita till enskilda donatorer utan bestrida även denna kostnad helt och hållet med statsmedel. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Tjällgren: Herr talman! Jag skall icke försöka ta upp någon diskussion med herr von Stockenström om nödvändigheten av den verksamhet, om vilken han har talat. Jag anser att detta är så mycket mer onödigt som vi alla inom utskottet voro eniga om att denna verksamhet är av mycket stor betydelse. Jag skall bara inskränka mig till att återge några av de synpunkter, som utskottet anfört här.

Reservanterna anse, att utskottet borde ha tillstyrkt motionerna I: 182 och II: 355. I dessa motioner yrkas, att utöver det av Kungl. Maj:t äskade anslaget 11,500 kronor skulle anvisas för avlönande av viss personal i den vid anstaltens jordbruksavdelning bedrivna, hittills med enskilda bidrag bekostade, utvidgade försöksverksamheten. Skillnaden mellan utskotts majoritetens och reservanternas förslag här rör sig alltså om ett belopp av 11,500 kronor. Jag vill vidare påpeka, vad utskottet sagt i sin motivering: »Utskottet delar motionärernas åsikt, att den hittills med hjälp av särskilt donerade medel bedrivna utvidgade försöksverksamheten vid centralanstaltens jordbruksavdelning varit av stor betydelse för det svenska jordbruket. Emellertid», säger utskottet vidare, »uppställde Kungl. Maj:t i samband med att tillstånd på sin tid lämnades centralanstaltens styrelse att mottaga omförmälda donationsmedel det villkoret, att mottagandet ej finge medföra ekonomiska förpliktelser för statsverket.» Det gjordes alltså ett uttryckligt förbehåll, att staten, när dessa medel vore slut, icke skulle behöva tillskjuta motsvarande belopp. Utskottet yttrar vidare: »Visserligen kan, på sätt motionärerna framhållit, detta villkor icke anses utesluta varje ökning av anslagen till försöksverksamheten, men härtill kommer, att den utredning, som nyligen verkstälts rörande försöksverksamheten på bland annat växtodlingens område, ännu icke blivit föremål för

Anslag till centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet.

(Forts.)

statsmakternas slutliga prövning. I avvaktan härpå torde, såsom departementschefen i ärendet anförde, staten böra iakttaga försiktighet i fråga om iklädande av ytterligare förpliktelser till försöksverksamhetens stöd. På nu angivna skäl kan utskottet icke biträda motionerna.»

Vi, som tillhöra utskottsmajoriteten, ha fruktat, att om man nu i år enligt reservanternas förslag ginge med på högre anslag, skulle man bli nödsakad att göra det även i fortsättningen, och det är detta vi velat förhindra. Jag skall inte upptaga tiden längre med denna fråga utan inskränker mig att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Sederholm: Herr talman! Endast några få ord. Gentemot den argumentering, som den siste talaren här anförde för att man icke skulle vidtaga någon åtgärd under den pågående utredningen, vill jag säga, att det här icke är fråga om att göra någon utvidgning eller förändring, utan det gäller endast att vidmakthålla den verksamhet, som centralanstalten hittills har bedrivit. Det måste väl ändå anses vara ganska lämpligt, att denna verksamhet vidmakthålles i dess nuvarande omfattning tills resultatet av den pågående utredningen framlägges. Jag vill därför förena mig med herr von Stockenström i yrkandet om bifall till reservationen.

Herr statsrådet Sköld: Herr talman! Herr Sederholm säger, att reservanternas förslag inte innebär någon utvidgning av centralanstaltens verksamhet, och det är ju riktigt, men vad som inte kan bestridas är, att reservationen innebär en utvidgning av statens anslag till centralanstalten. Nu är det ju dock så, att vi ha varit nödsakade att skära ned anslagen till alla institutioner, och det är klart, att om man börjar att höja ett anslag på nytt, så är gärdet upprivet. Då kommer man från andra håll och ställer samma krav. Det finns åtskilliga institutioner, som nu bedriva verksamhet med andra medel än statsmedel, och då kan en anslagsökning betraktas som ett prejudikat och leda till att staten anses vara skyldig att övertaga verksamhet, som nu bestått med privata medel.

Det är det som gör, att man bör vara försiktig och inte gå med på detta, så mycket mer som det ju dock är så, att vi högst sannolikt vid nästa års riksdag få ta ståndpunkt till ett förslag om försöksverksamhetens omorganisation, och ingen i dag kan säga, hur den verksamhet, som nu omhänderhas av centralanstaltens jordbruksavdelning, då kommer att bli planlagd.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter i enlighet med föreliggande yrkanden gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 16—19.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 20.

Lades till handlingarna.

Punkterna 21—28.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 29.

Lades till handlingarna.

Punkterna 30—38.

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Anslag till
lantmannaskolor.*

Punkten 39.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Lägre lantbruksundervisning m. m.: Understöd åt lantmannaskolor för budgetåret 1935/1936 anvisa ett förslagsanslag av 520,000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I: 267 av herr *Nilson, Petrus*, m. fl. och II: 454 av herr *Pehrsson* i Bramstorp m. fl., vari hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om sådan ändring i de bestämmelser, som vore utfärdade för de med statsmedel understödda lantmannaskolorna, att undervisning i skogsskötsel av därtill kompetent lärare skulle kunna upptagas som ett av huvudämnena.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på anförda skäl hemställt,

1) att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag till Lägre lantbruksundervisning m. m.: Understöd åt lantmannaskolor för budgetåret 1935/1936 anvisa ett förslagsanslag av 520,000 kronor;

2) att motionerna I: 267 och II: 454 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anmälts av herrar *Tjällgren* och *Gustafson* i Vimmerby, som ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa,

1) — — — (lika med utskottet) — — —

2) att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om sådan ändring i de bestämmelser, som vore utfärdade för de med statsmedel understödda lantmannaskolorna, att undervisning i skogsskötsel av därtill kompetent lärare skulle kunna upptagas som ett av huvudämnena.

Herr Tjällgren: Herr talman! Då jag vid denna punkt tillsammans med herr *Gustafson* i Vimmerby låtit anteckna en reservation, skall jag be att få säga några ord.

Utskottet anför såsom huvudskäl för avstyrkandet av motionen, att lantmannaskolorna enligt utskottets mening kunna »med utnyttjande av de möjligheter, som nu gällande ordning bjuder, tillgodose undervisningen i skogshushållning alltefter den betydelse ifrågavarande näringsgren har i varje trakt». Jag skall i anledning härav be att få erinra om vad de sakkunniga för ordnande av den lägre lantbruksundervisningen yttrade i sitt betänkande, som avgavs den 30 april 1930. De framhöllo bland annat, att »undervisningen i skogshushållning vid våra lantmannaskolor, såsom helt naturligt är, meddelats i mycket olika omfattning vid olika skolor. Timantalet för detta ämne har varierat från ett tiotal eller till och med lägre vid skolorna på slättbygden upp till 50—60—70 vid vissa skolor i mellersta och norra Sverige. Vid tvänne skolor med utvidgad undervisning i skogsskötsel har undervisningen i ämnet omfattat cirka 200 timmar. Av yttranden och förslag, som inkommit till utredningen, framgick att såväl flertalet skogsvårdsstyrelser som ock åtskilliga styrelser för lantmannaskolor ansågo, att i allmänhet taget mera tid

Anslag till lantmannaskolor. (Forts.)

borde ägnas åt undervisningen i skogshushållning i lantmannaskolorna. Även de sakkunniga höllo före, att denna uppfattning med hänsyn till skogshushållningens stora betydelse för flertalet jordbrukare i vårt land principiellt sett vore riktig. Självfallet måste dock den tid, som i varje skola ägnas åt undervisningen i skogshushållning, rättas efter den betydelse, som ifrågakarande näringsgren kunde tänkas i framtiden få för flertalet elever.» Hittills har det ju varit så — och är så för närvarande — att i flertalet län skogsvårdsstyrelsens tjänstemän meddela undervisning i skogshushållning vid lantmannaskolorna vissa timmar. Denna anordning får måhända anses ändamålsenlig och fördelaktig i den mån den kan tillämpas, men vi reservanter ha ansett, att skulle man komma därhän, att skogsundervisningen bleve så att säga huvudämnet vid vissa av dessa skolor, torde det bli nödvändigt att bereda möjlighet för dessa skolor att anställa särskilt utbildade lärare för skogsundervisningen.

De nyss återopade sakkunniga yttra vidare, att vid den tidpunkt deras undersökning avsåg, förutom de tvenne skolor, vid vilka utvidgad undervisning i skogsskötsel förekom, 9 verksamma lantmannaskolor kunde anses belägna i rena jordbrukstrakter, 19 i blandade jordbruks- och skogstrakter samt 13 i övervägande skogstrakter. Vi ha ansett det uppenbart, att skogsundervisningen i åtskilliga av dessa skolor med hänsyn till skogsbrukets betydelse inom särskilt vissa län måste vara mycket gagnande. Nyssnämnda sakkunniga säga sig icke ha förbisett, att i vissa trakter av vårt land skogsskötseln och skogsarbetet äro av övervägande betydelse i förhållande till dessa traktors jordbruk. För sådana fall ansågo de sakkunniga, att särskilt skogsutbildade lärare borde anställas.

Nu är det väl så, att även om skogsvårdsstyrelsernas tjänstemän kunna medhinna en skogsundervisning av låt vara så ringa omfattning som hittills förekommit i dessa lantmannaskolor, torde det icke vara möjligt att bibehålla samma anordning, om skogsskötseln göres till huvudämne. Därför ha vi ansett, att särskilda lärare med kompetens att undervisa i detta ämne borde anställas, d. v. s. skolstyrelserna borde få frihet att anställa sådana lärare.

Jag skall icke längre uppehålla mig vid denna fråga utan tar mig friheten yrka bifall till den i ämnet väckta motionen, som är av samma innehåll som reservationen.

Herr Sederholm: Herr talman! Jag tror att det icke råder så stor meningskiljaktighet om lämpligheten av att i sådana trakter, där eleverna i lantmannaskolorna kunna antagas få huvudsaklig användning för de kunskaper, som bibringas dem på skogsvårdens område, undervisningen också planlägges med hänsyn härtill. Jag vill emellertid opponera något mot den indelning, som den siste ärade talaren gjorde och som gick ut på, att man skulle kunna tänka sig, att dessa förutsättningar vore särskilt tillfinnandes i skolor, som ligga i övervägande skogstrakter, och att undervisningen där skulle läggas så, att skogsskötsel bleve huvudämne. Om vi exempelvis tänka på den trakt, där den siste ärade talaren har sitt hemvist, är det ju ändå så, att skogen ligger i bolagens händer och att jordbruket, trots att det till areal och omfattning är betydligt underlägset, dock för en stor del av eleverna är av övervägande betydelse. Denna indelningsgrund för avgörandet, huruvida skolorna skulle upptaga skogsskötsel som huvudämne, håller alltså icke streck.

Därmed må emellertid vara hur som helst. Det bör ju i alla fall vara lämpligt, att denna anordning från vederbörande skolstyrelses sida anpassas på sätt, som kan finnas lämpligt, och att här öva något tryck på skolstyrelserna i den riktning, som motionären här har påyrkat, synes

Anslag till lantmannaskolor. (Forts.)
 icke vara befogat eller lämpligt. Denna fråga sammanhänger för övrigt med hela planläggningen av den lägre lantbruksundervisningen, icke bara vid lantmannaskolor utan exempelvis även vid lantbruksskolor och andra anstalter, varför det knappast kan vara riktigt att lösgöra denna fråga och applicera den endast till lantmannaskolorna. Vill man göra något uttalande i denna riktning för att överhuvud få skogsvården starkare representerad i den lägre lantbruksundervisningen, synes det mig vara lämpligt att göra det i samband med den motion, som väckts av herr Petrus Nilsson i Gränebo m. fl. och som ännu vilar hos utskottet. Där kan ju denna fråga ur mera allmänna och allmängiltiga synpunkter prövas.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Tjällgren* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 1 punkten 39, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarrens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

*Anslag till
 lantbruksskolor.*

Punkten 40.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Lägre lantbruksundervisning m. m.: Understöd åt lantbruksskolor anvisa för budgetåret 1935/1936 ett förslagsanslag av 300,000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehåft två inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I:102 av herr *Ström*, *Fredrik*, och herr *Petrén* samt II:386 av herr *Hagman* m. fl., vari hemställts, att riksdagen behagade besluta,

att vid fristående lantbruksskolor med egen ladugård och eget jordbruk samt två längre kurser om året skulle utom föreståndarinna fast anställas två lärarinnor med full tjänstgöring och stadgad minimiavlönning;

att vid sådana skolor föreståndarinna och lärarinnor skulle under ett års löpande kurser åtnjuta var och en sammanlagt minst sex veckors semesterledighet;

Anslag till lanthushållsskolor. (Forts.)

att det i statsverkspropositionen upptagna förslagsanslaget till lanthushållsskolor i sammanhang härmed skulle höjas från 300,000 kronor med 15,400 kronor till 315,400 kronor.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten på återropade grunder hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 102 och II: 386 till Lägre lantbruksundervisning m. m.: Understöd åt lanthushållsskolor anvisa för budgetåret 1935/1936 ett förslagsanslag av 300,000 kronor.

Herr **Sederholm**: Herr talman! Jag har inte något yrkande att framställa utan vill endast understryka utskottets motivering med avseende på dessa lanthushållsskolor. Det är säkerligen, som utskottet framhåller, ett synnerligen trängande behov, att skolorna erhålla statsbidrag och detta särskilt en tredje lärarinna, överhuvud taget att de få behovet av statsbidrag och undervisningskrafter bättre tillgodosett. En hel del skolor, som inte ha enskilda donationer att stödja sig på, äro i ett synnerligen svårt trångmål, och jag vill till herr statsrådet rikta en vädjan att man till nästa riksdag må kunna vänta en mera tillmötesgående behandling av de önskemål, som i motionen blivit framställda, än som nu har skett.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt.

Punkterna 41 och 42.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 43.

Lades till handlingarna.

Punkterna 44—47.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 48.

Lades till handlingarna.

Punkterna 49—52.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 53.

Lades till handlingarna.

Punkterna 54—58.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 59.

Föredragande departementschefen hade under punkten 59 av nionde huvudtiteln i statsverkspropositionen förklarar sig av statsfinansiella hänsyn icke kunna förorda, att anslag till biskötselns befrämjande uppfördes å riksstaten.

*Om anslag
till biskötselns
befrämjande.*

Om anslag till biskötselns befrämjande. (Forts.)

I två inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade likalydande motioner, I: 55 av herr *Sköldén* m. fl. och II: 141 av herr *Wallén* m. fl., hade emellertid hemställts, att riksdagen måtte för nästa budgetår under nionde huvudtiteln, punkt 59, anvisa ett ordinarie reservationsanslag av 8,000 kronor till biskötselns befrämjande.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten av angivna orsaker hemställt, att motionerna I: 55 och II: 141 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr **Sköldén**: Herr talman! Jag kan endast beklaga, att utskottet på detta sätt har avfärdat en blygsam begäran om ett litet anslag. Utskottet har väl ansett, att våra 25,000 biodlare inte äro förtjänta av denna lilla uppmuntran. Men jag vill påpeka en annan sak, nämligen den stora nytta, som dessa bin göra för hela vår modernäring. Det har ju så gott som vetenskapligt fastslagits, att upp till 70 % av växternas befruktning sker genom bin. Detta skäl borde, tycker jag, ha haft någon inverkan.

Då nu utskottet enhälligt avstyrkt motionen, skall jag inte besvära kamaren länge. Jag avstår från att yrka bifall till motionen, men då Kungl. Maj:t enligt utskottsutlåtandet har medel till förfogande som kan utanordnas för ändamålet, vill jag sluta med en vädjan till regeringen att om en begäran om hjälp eller bidrag av dessa medel inkommer, Kungl. Maj:t måtte allvarligt behjärta densamma.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande punkt hemställt.

Punkterna 60—74.

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Anslag till
hushållnings-
sällskapen.*

Punkten 75.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Bidrag till hushållningssällskapen för budgetåret 1935/1936 anvisa ett förslagsanslag av 3,319,000 kronor samt godkänna av departementschefen tillstyrkta ändrade grunder för fördelning mellan hushållningssällskapen av de för sällskapens allmänna verksamhet avsedda anslagsmedlen.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft följande inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen

1) I: 185 av friherre *Lagerfelt* m. fl., likalydande med II: 172 av herr *von Seth* m. fl., vari hemställts, att riksdagen måtte till uppehållande av hushållningssällskapens verksamhet bevilja ett allmänt anslag av 3,000,000 kronor och att med anledning härav till bidrag till hushållningssällskapen för budgetåret 1935/1936 anvisa i stället för äskade 3,319,000 kronor ett förslagsanslag av 3,719,000 kronor;

2) II: 138 av herr *Sandberg* m. fl., vari hemställts, att riksdagen måtte besluta att till Bidrag till hushållningssällskapen för budgetåret 1935/1936 anvisa ett förslagsanslag av 3,719,000 kronor;

3) I: 264 av herr *Bengtsson*, likalydande med II: 464 av herr *Persson* i Grytterud m. fl., vari hemställts, att riksdagen måtte till avlönande av 26 stycken husdjurskonsulenter för budgetåret 1935/1936 anvisa ett belopp av 109,200 kronor och att anslaget till konsulentverksamheten i anledning härav måtte höjas från äskade 300,000 kronor till 409,200 kronor.

Anslag till hushållningssällskapen. (Forts.)

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på anförda skäl hemställt,

1) att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande framställning samt motionerna I: 185 och II: 172, II: 138, I: 264 och II: 464 till Bidrag till hushållningssällskapen för budgetåret 1935/1936 anvisa ett förslagsanslag av 3,419,000 kronor;

2) att riksdagen måtte godkänna av Kungl. Maj:t föreslagna ändrade grunder för fördelning mellan hushållningssällskapen av de för sällskapens allmänna verksamhet avsedda anslagsmedlen.

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade herrar *Johansson* i Uppmälby, *August Nilsson*, *Carl Eriksson*, *Granath*, *Olsson* i Rödningsberg, *Andersson* i Löbbo, *Andersson* i Tungelsta och *Osberg* ansett, att utskottets utlåtande bort hava den lydelse, reservationen visade, slutande med en hemställan,

1) att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 185 och II: 172, II: 138, I: 264 och II: 464 till Bidrag till hushållningssällskapen för budgetåret 1935/1936 anvisa ett förslagsanslag av 3,319,000 kronor,

2) att riksdagen måtte godkänna av Kungl. Maj:t föreslagna ändrade grunder för fördelning mellan hushållningssällskapen av de för sällskapens allmänna verksamhet avsedda anslagsmedlen.

Herr Nilsson, August: Herr talman! Vid de två senaste riksdagarna har anslaget till hushållningssällskapen reducerats med 400,000 kronor i förhållande till det belopp, som tidigare utgick. Vid båda dessa riksdagar framkommo liksom i år motioner om återgång till det gamla anslaget. Och vi se nu, att utskottsmajoriteten — om jag så får kalla den halva av utskottet, som med lottsedelns hjälp blev majoritet — velat höja det belopp, som Kungl. Maj:t har äskat, med 100,000 kronor.

Vid de båda senaste riksdagarna har det stått en skarp strid på denna punkt. Första kammaren har velat höja det anslag som proponerats, andra kammaren har bifallit propositionen, och sedan har den gemensamma voteeringen utfallit i överensstämmelse med Kungl. Maj:ts förslag.

Reservanterna bestrida givetvis inte önskvärdenheten av att man måtte höja det anslag, som utgår till hushållningssällskapen, men de ha inte ansett sig böra under nuvarande förhållanden tillstyrka en höjning, allraminst med en så pass stor summa som 100,000 kronor.

Det är inte lätt att i dessa tider åstadkomma en riksbudget, som ej föranleder skattehöjning. Det har lyckats för vår finansminister, och han har för detta verk kunnat skörda erkännande från alla håll, även från högern. Av hänsyn till det statsfinansiella läget vill jag härmed yrka bifall till den av herr *Johansson* i Uppmälby m. fl. avgivna reservationen, vilket är detsamma som bifall till Kungl. Maj:ts proposition på denna punkt.

Herr Sederholm: Herr talman! Vi, som bilda utskottsmajoriteten, äro inte blinda för det allvar, som det statsfinansiella läget innebär, och hade vi ansett, att man här kunnat gå fram och yrka bifall till motionärernas förslag, hade vi gjort det i känsla av att det föreligger ett verkligt behov hos hushållningssällskapen att få detta anslag höjt. Jag vill erinra om att lantbruksstyrelsen efter en föregående grundlig undersökning har föreslagit, att anslaget skulle höjas till 3 miljoner. Det är endast med hänsyn till det statsfinansiella läget som vi begränsat vår anhållan om höjning till 100,000 kronor.

Många hushållningssällskap befinna sig i ett mycket svårt läge. Det är

Anslag till hushållningssällskapen. (Forts.)
icke minst för att man skall kunna något utöka konsulentverksamheten, där detta är av trängande behov påkallat, som man inom utskottsmajoriteten enats om att begränsa den begärda anslagshöjningen till 100,000 kronor.

Jag tillåter mig, herr talman, att yrka bifall till utskottets förslag.

Herr statsrådet **Sköld**: Herr talman! Som den förste ärade talaren i denna debatt påpekade, har ju denna fråga diskuterats i riksdagen under de två nästföregående åren, då det från utskottets sida på samma sätt som nu gjordes försök att få anslaget till hushållningssällskapen höjt med 100,000 kronor. Båda gångerna har riksdagen emellertid följt Kungl. Maj:t. Det är därför ganska naturligt, att det inte finnes så mycket att nu säga i denna fråga. Det har vid föregående tillfällen redan uttalats, men jag kan inte underlåta att här påpeka, att det är dock så, att hela nionde huvudtiteln har varit utsatt för pressning nedåt. Alla möjliga anslag ha måst beskäras i jämförelse med vad som gällde före 1933. Det är också ganska naturligt, att om man börjar lösa knutarna och tillåta stegring av anslagen, får det konsekvenser.

Jag tror emellertid, att man får säga, att den punkt, som vi här diskutera, inte är den mest ömmande. Visserligen är det klart, att hushållningssällskapen skulle ha gott av att få mera pengar, och nog skulle det vara till nytta — det är intet tvivel om det. Men å andra sidan skola vi inte bortse ifrån, att hushållningssällskapen äro dock inga fattiglappar. En utredning, som har skett, visar, att hushållningssällskapen äga en förmögenhet på 20 miljoner kronor. På vad sätt ha dessa 20 miljoner kommit till? Jo, till icke oväsentlig del genom statsbidrag i gångna tider. Det är alltså i viss mån besparade statsbidrag. Det kan väl inte då vara annat än rimligt, att i tider av statsfinansiell svårighet hushållningssällskapen få försöka hushålla med de medel, som staten kan åstadkomma.

I anledning av vad utskottets ärade vice ordförande här anförde om att dessa pengar behövas för utökning av konsulentverksamheten måste jag uppriktigt tillstå, att jag inte förstår detta. Konsulenternas minimilöner utgå ju av en särskild avdelning av hushållningssällskapens anslag, och för den avdelningen föreslås icke någon ändring.

Jag skulle dessutom vilja understryka, att här föreliggande framställningar om många nya konsulenter, om nya egnahemskonsulenter, om nya husdjurskonsulenter, om inrättande av en överkontrollantbefattning i konsulents ställning — det föreligger med ett ord sagt så stora krav på utvidgning av konsulentverksamheten vid hushållningssällskapen, att statsmakterna nog få angripa det problemet i ett sammanhang. Det går inte att försöka komma med en liten lapp här och en liten lapp där på det gamla klädet.

Jag skulle därför för min del vilja säga, att med hänsyn till konsekvenserna vore det nog bra, om riksdagen i år liksom de två föregående åren låte det vara status quo med anslaget till hushållningssällskapen.

Herr **Sederholm**: Herr talman! Det är nog riktigt, att hushållningssällskapen ha en hel del tillgångar, men jag vill först påpeka, att större delen eller åtminstone en mycket stor del av dessa tillgångar ligger i fastigheter, egendomar och sådant, där kapitalet inte kan lösgöras för att täcka ett tillfälligt underskott i sällskapets budget. Men om också vissa hushållningssällskap, exempelvis hushållningssällskapet i Skaraborgs län, äga mycket stora tillgångar, finnes det andra, som äro fattiga. De ha mycket litet eller kanske ingenting att röra sig med, och det hjälper inte mycket för dessa fattiga hushållningssällskap, om andra äro rika eller ha stora tillgångar, då de i alla

Anslag till hushållningssällskapen. (Forts.)

fall endast ha sina egna tillgångar att hushålla med. Det är för dessa sällskap det kan behövas ett tillskott, och det vore önskvärt och lämpligt, om regeringen liksom de föregående åren hade ett belopp att tillhandahålla hushållningssällskapen i sådana trängande fall.

Jag vill nu närmare förklara vad jag menar med detta, att antalet konsulenter kräver utökning. Det är sant, som herr statsrådet framhåller, att konsulentverksamheten understödes av staten genom anslag till visst antal konsulenter i de olika länen, men detta antal räcker inte till för den upplysande och vägledande verksamhet, som av sällskapen utövas genom konsulenterna. Därför har man inom många sällskap — exempelvis även i Södermanlands län — varit nödsakad att av sällskapetets allmänna tillgångar och av allmänna anslag använda medel för utökning av konsulentverksamheten. Vad jag åsyftar är, att om sällskapen finge mera medel disponibla, skulle de kunna tillsätta sådana tillfälliga, nu med sällskapets allmänna medel avlönade konsulenter, av vilka de vore i trängande behov. Jag tror, att det kanske inte ändå är riktigt, att man ovillkorligen skall stå på status quo, tills en stor utredning har givit resultat. Jag tror, att det i väntan på en sådan utredning är skäl att inte alldeles beskära hushållningssällskapen möjligheten att av disponibla medel fylla de mest trängande behoven i detta hänseende.

Herr statsrådet **Wigforss**: Herr talman! Om jag begär ordet nu, så är det inte för att yttra mig om bara denna punkt utan även om en annan, som vi tämligen snart komma till, nämligen punkt 91, där det föreligger ett utskottsförslag om en ännu mera väsentlig höjning av budgeten. Det gäller där icke mindre än 350.000 kronor, och det skulle sålunda sammanlagt bli en höjning på närmare en halv miljon.

Nu ha vi under de sista båda åren haft livliga debatter om statens utgifter och sättet att täcka dem. Jag vill inte gå tillbaka till de debatterna, ty i år har man ju från regeringens sida gjort ett försök att komma tillbaka till, det är kanske inte riktigt att säga fastare, men lättare tillämpliga regler för utgifternas finansiering, än fallet varit under de två föregående åren. Det är sålunda inte möjligt att i år säga på samma sätt som man tidigare kunde säga — jag vill inte påstå med rätt, men ändå med sken av riktighet — att om vi öka på denna punkt, så är det inte så farligt, ty det är ändå stora delar av dessa utgifter, som täckas med lånemedel, och att öka ut lånemedlen är inte så farligt.

Jag tror inte det vore klokt att nu ta upp en tvist om dessa finansieringsfrågor, utan vi borde väl i år allesammans kunna enas om att det är önskvärt att försöka hålla utgifterna inom gränser, som svara mot de nu utgående skatterna. För närvarande är det på det viset — det måste sägas inte bara från deras sida, som ogillade de föregående årens finansiering, utan nu måste det sägas även från vår sida — att i år är det inte möjligt att öka dessa utgifter, utan att samtidigt anvisa utväg till ökning av de verkliga inkomsterna. Under sådana förhållanden är det mera nödvändigt än det varit de två sista åren att se till, att inte den ram, som är uppdragen här, spränges.

Jag tror sålunda, att även om en halv miljon inte kan sägas utgöra ett belopp, som nödvändigtvis behöver spränga ramen för en budget så stor som den nuvarande, är det klart, att man vid denna huvudtitel inte kan säga, att en halv miljon ej spelar någon roll, ty konsekvenserna ge sig då utan vidare i fråga om de andra huvudtitlarna.

Jag anser mig sålunda ha skäl att erinra kammaren om att vi inte befinna oss i fullt samma läge som de föregående åren, utan att det nu verkligen gäller, att vi hålla oss inom de uppdragna ramarna — att man sålunda inte

Anslag till hushållningssällskapen. (Forts.)

kan höja utgifterna, utan att samtidigt taga på sig ansvaret för att pengarna skola skaffas genom skattemedel.

Herr Nilsson, Johan, i Kristianstad: Herr talman! Jag måste erkänna, att jag här befinner mig i en ganska penibel situation. Det är riktigt, som anförts från statsrådsbanken, att det är svårt att gå med på en höjning av det beräknade anslaget, men å andra sidan måste man säga, att hushållningssällskapen för närvarande befinna sig i ett mycket besvärligt finansiellt läge.

Herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet sade, att hushållningssällskapen hade så och så stora tillgångar och att dessa vore tillkomna genom besparade statsanslag. Det kan ju hända, att någonstades så är förhållandet, men om jag exempelvis tänker på det län jag representerar, ha vi visserligen där bortåt en miljon i fonder, men hälften av det beloppet inbesparades på den tiden, då vi hade export av hästar för krigsändamål, vilken hushållningssällskapet själv tog hand om och då vi fingo mycket höga priser. Då voro vi så pass försiktiga, att vi togo en viss licens för varje häst som exporterades, och på det viset ha vi fått en hästavelsfond på 450,000 kronor. Denna fond är emellertid avsatt för speciellt ändamål, nämligen hästavelns befrämjande.

Den andra väsentliga delen av våra tillgångar består av en riskfond, som vi i gångna tider sparat in på egnahemsverksamheten, vilken varit ganska omfattande i Kristianstads län, men avkastningen av denna fond få vi inte använda för annat ändamål än det avsedda, nämligen för att möta de risker, som kunna uppkomma, och med de stora lånebelopp, som vi ha ute, kan man möjligen befara, att sådana risker uppstå, och även om fonden inte direkt går åt, så är det inte riktigt att disponera den för andra ändamål, förrän dessa risker äro över.

Sedan har det tillkommit ett rätt betydande belopp genom donationer från personer, som äro intresserade för hushållningssällskapets verksamhet. Det är mig en glädje att nämna, att vi sistlidet år av en enkel lantman, som varit ensamstående och sparsam, erhöilo en donation på 100,000 kronor, som vi få disponera fritt. Men det är klart, att vi anse oss skyldiga att endast använda ränteinkomsterna.

Nu vill jag påpeka det förhållandet, att det är just detta ränteläge vi för närvarande befinna oss i, som gör, att inkomsterna för hushållningssällskapen minskats högst väsentligt. På särskild framställning placerade vi dessa pengar i jordbrukskreditkassan till 5 %; räntan gick sedan ned till 4 %, och nu få vi inte mer än 2 1/2 %. Det är klart, att detta högst väsentligt minskar de inkomster vi ha att disponera för olika ändamål.

Jag vågar knappast göra något yrkande, men jag vill understryka, att om inte detta anslag kan höjas och det sedan blir knalt ute i hushållningssällskapen, så finnes det förklaring till att så är förhållandet.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen enligt de därunder förekomna yrkandena gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Nilsson, August, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Anslag till hushållningssällskapen. (Forts.)

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 1 punkten 75, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser.

Då herr talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes här efter votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 50;

Nej — 52.

Därjämte hade 7 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Herr talmannen uppstod nu och avlägsnade sig, varvid ledningen av kammarens förhandlingar övertogs av herr förste vice talmannen.

Punkterna 76—87.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 88.

Lades till handlingarna.

Punkterna 89 och 90.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 91.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Bidrag till gödselvårdsanläggningar för budgetåret 1935/1936 anvisa ett reservationsanslag av 350,000 kronor.

*Anslag till
gödselvårds-
anläggningar.*

I samband härmed hade utskottet till behandling förehåft följande inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen

1) I: 105 av herr *Tjällgren* m. fl., likalydande med II: 169 av herr *Gustafson* i Vimmerby m. fl., vari hemställt, att riksdagen måtte för budgetåret 1935/1936 anvisa ett anslag av 800,000 kronor för utlämnande av statsbidrag till gödselvårdsanläggningar;

2) I: 106 av herr *Svensson, Martin*, m. fl., likalydande med II: 168 av herr *Hagman* m. fl., vari hemställt, att riksdagen måtte besluta att för budgetåret 1935/1936 till statsbidrag till gödselvårdsanläggningar anvisa i stället för åskade 350,000 kronor ett reservationsanslag å 800,000 kronor.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten anfört:

»Med hänsyn till den betydelse, statens ifrågavarande verksamhet äger såväl för åstadkommande av god gödselvård som ock för arbetslöshetens bekäm-

Anslag till gödselvärdsanläggningar. (Forts.)

pande, anser utskottet medel för ändamålet böra anvisas för nästa budgetår. Då medelsbehovet icke torde kunna uppskattas till lägre belopp än för innevarande budgetår, tillstyrker utskottet, att anslaget bestämmes till 700,000 kronor.

Under återopande av det anförda hemställer utskottet, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande framställning samt motionerna I: 105 och II: 169, I: 106 och II: 168 till Bidrag till gödselvärdsanläggningar för budgetåret 1935/1936 anvisa ett reservationsanslag av 700,000 kronor.

Reservation hade anförts av herrar *Johansson* i Uppmälby, *August Nilsson*, *Carl Eriksson*, *Granath*, *Olsson* i Rödningberg, *Andersson* i Löbbo och *Andersson* i Tungelsta, vilka ansett, att utskottets utlåtande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, och avslutas med en hemställan, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande framställning samt med avslag å motionerna I: 105 och II: 169, I: 106 och II: 168 till Bidrag till gödselvärdsanläggningar för budgetåret 1935/1936 anvisa ett reservationsanslag av 350,000 kronor.

Herr Nilsson, August: Herr talman! Under de två senaste åren har riksdagen som bekant enligt Kungl. Maj:ts proposition anvisat 700,000 kronor för vardera året som bidrag till gödselvärdsanläggningar. Dessa stora anslag ha uppförts på den s. k. arbetslöshetsbudgeten och sålunda anvisats i syfte att bereda lindring i den svåra arbetslösheten. Denna budget är nu borta, och Kungl. Maj:t har upptagit ett anslag på 350,000 kronor på riksbudgeten för samma ändamål, alltså för gödselvärdsanläggningar.

Det är enligt min mening högst anmärkningsvärt, att det har lyckats departementschefen att få upp ett så stort anslag som detta på riksbudgeten, ty man vet ju, att har det väl kommit dit, är det benäget att hålla sig kvar där, och man får svårt att avlägsna det. Statsrådet har ansett sig kunna sänka anslaget först och främst därför att dessa medel ha visat sig i mycket obetydlig grad kunna tjäna sitt syfte, att lindra arbetslösheten, och vidare har han funnit, att insikten bland lantmännen om vikten av att vårda gödseln på rätt sätt är så utbredd, att man kan förutsätta, att lantmännen själva sörja för den saken, även om statsmakerna inte bidraga till detta med så stora anslag. Därför har statsrådet ansett, att man i framtiden torde kunna minska även på detta belopp av 350,000 kronor.

På de skäl, som anförts i den vid denna punkt fogade reservationen av herr *Johansson* i Uppmälby m. fl., och med hänvisning icke minst till de skäl, som vid den föregående punkt, som vi nyss debatterade — om anslaget till hus-hållningssällskapen — anfördes såväl av chefen för jordbruksdepartementet som av finansministern, ber jag att härmed få yrka bifall till herr *Johanssons* i Uppmälby reservation och således avslag på utskottets hemställan.

Herr Sederholm: Herr talman! Det är sant, att detta anslag kommit till i samband med de åtgärder, som vidtogos för arbetslöshetens bekämpande. Det har haft en viss betydelse i det hänseendet, men jag delar en föregående talarres uppfattning, att dess betydelse i så måtto är underlägsen betydelsen av flera andra anslag, som i det syftet ha blivit beviljade. Men det har visat sig under den tid, som detta anslag funnits, att intresset från jordbrukarnas sida att anlita det — d. v. s. med andra ord intresset att få gödselvärdan förbättrad och ordnad på ett tillfredsställande och rationellt sätt — har varit större, än man kanske väntat. Det har visat sig, att anslaget varit mycket

Anslag till gödselvårdsanläggningar. (Forts.)

uppskattat från lantmännens sida, och det kan väl knappast bestridas, att en bättre ordnad gödselvård är av största vikt och värde för vårt jordbruk. Att då, när denna rörelse på så lyckligt sätt kommit i gång, genom att inskränka anslaget till mindre än hälften av vad det varit föregående år, alldeles dämna och hindra denna rörelses fortsatta utveckling har utskottsmajoriteten icke funnit lämpligt, och därför ha vi också enats om att föreslå ett anslag av 700,000 kronor för detta ändamål.

Jag tillåter mig, herr talman, att på grund av vad jag sålunda anfört och med stöd av utskottets motivering yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr statsrådet **Sköld**: Herr talman! Jag vill på intet sätt bestrida värdet av att våra jordbrukare övergå till bättre gödselvård, men jag skulle å andra sidan vilja understryka, att förståelsen för behovet av en bättre gödselvård är så pass utbredd bland våra jordbrukare, att vi här befinna oss på ett område, där det icke är så alldeles nödvändigt att vidtaga extraordinära åtgärder för att få intresset att slå ut i blom.

Låt mig emellertid här påpeka, hur detta anslag kom till! Det kom till såsom ett led i den arbetslöshetspolitik, som beslutades av 1933 års riksdag. Det kom till för att skapa arbetstillfällen åt de arbetslösa på landsbygden. Nu vet ju envar, att arbetslöshetssituationen har i mycket hög grad lättat. Det kommer krav från olika håll på att de extraordinära åtgärder, som vidtogas under de värsta krisåren, nu böra i största möjliga utsträckning sammankrympas. I de förslag, som regeringen i år förelagt riksdagen, finnas flera exempel på hurusom man strukit och tagit bort ur arbetslöshetspolitiken så att säga hela anslagstitlar.

Detta anslag har alltså tillkommit för att bekämpa arbetslösheten. Vi stå då här inför ett anslag, där man får fråga sig: vilken effekt har det såsom medel mot arbetslöshet? Jag har tagit mig friheten räkna ut, hur det ställer sig beträffande de arbeten, som utförts intill den 1 april 1934. Jag finner då, att av det antal dagsverken, som ha utförts, ha 24 % utförts av arbetslösa personer men 76 % av personer, som icke voro arbetslösa. Cirka hälften av alla dagsverken har utförts av jordbrukarna själva eller deras ordinarie arbetspersonal. Om jag jämför detta anslag med t. ex. anslaget till tillfälliga skogsvårdsåtgärder, som också är ett anslag, tillkommet för bekämpande av arbetslösheten, så finner jag, att av alla dagsverken vid detta slag av arbete utfördes 94 % av personer, som förut varit arbetslösa. Om man alltså jämför dessa båda anslag med hänsyn till effekten för bekämpande av arbetslösheten, måste man finna, att detta anslag, statsbidraget till gödselvårdsanläggningar, är synnerligen lägvärdigt. Då måste man väl ändå föra det resonemanget, att om man vidtager extraordinära åtgärder till arbetslöshetens bekämpande och det är ett intresse, att dessa åtgärder avvecklas i snabbast möjliga takt, är det väl självklart, att man skall börja med anslag, som ur arbetslöshetssynpunkt visat sig mindre betydelsefulla.

Nu vill jordbruksutskottets majoritet förvandla detta anslag från ett arbetslöshetsanslag till ett normalt, ordinarie jordbruksanslag. Jag ber kammarens ledamöter att litet överväga, vilka konsekvenserna skulle bli, om riksdagen slår in på den vägen, att med hänsyn till ett eller annat intresse konservera tillfälliga arbetslöshetsanslag och låta dem växa fast i budgeten. Jag föreställer mig, att det kan medföra konsekvenser, som man icke är så road av att taga.

Lägger man till detta de rent statsfinansiella synpunkter, som finansministern anförde vid en föregående punkt, tror jag, att kammaren borde följa reservanternas och gå med på den mycket måttliga avveckling, som här av Kungl. Maj:t föreslås.

Anslag till gödselvårdsanläggningar. (Forts.)

Herr von Stockenström: Herr talman! Herr statsrådet har påpekat, att det finnes anslag till en hel del andra arbeten, igångsatta från det allmännas sida, som i mycket högre grad än just detta anslag bidragit att avhjälpa arbetslösheten. Men om vi se efter, hur många dagsverken som i alla fall blivit utförda, sedan detta anslag kom till, är det dock ganska avsevärda siffror. Man finner nämligen, att intill utgången av år 1934 234,000 dagsverken blivit utförda, sedan detta anslag kom till. Man har också gjort en del stickprov, som visa, hur stor statens kostnad varit för dessa dagsverken, och man har då kommit till den låga siffran av 2 à 3 kronor. Man får väl ändå anse, att detta anslag varit arbetsbefrämjande i ganska hög grad, även om man inte kan jämföra arbetet med vissa andra företag, exempelvis med arbeten, som helt och hållet sysselsatt arbetslösa personer.

Nu har herr statsrådet opponerat sig mot tanken, att detta anslag skulle ges en mera fast karaktär, att det skulle återkomma även i fortsättningen. Jag vill då i förbigående säga, att jag inte tror, att i varje fall alla reservanterna äro eniga med herr statsrådet på den punkten. Jag vet, att inom utskottet uttalades även från reservanternas sida med bestämdhet denna uppfattningen, att detta anslag är så viktigt, att vi böra anvisa medel till detta ändamål även i fortsättningen. Ja, då är det ju närmast en avvägningsfråga, en bedömningsfråga, hur mycket man skall ge. Den omständigheten, att anslaget är nytt, att det endast förekommit två år förut, bör ju icke vara något avgörande hinder för att det skall utgå även i fortsättningen, förutsatt att man finner det mycket nyttigt och välbehövt. Läger jag tyngdpunkten helt och hållet på och tar hänsyn endast till arbetslösheten, kan jag medge, att det finnes andra anslag, som äro mer befogade än detta, men tar jag hänsyn till vad som blivit utfört, vilken nytta som göres, får jag säga, att enligt min mening mycket starka skäl tala för att anslaget bör utgå både detta år och jämväl i fortsättningen.

Nu måste jag medge, att jag icke har samma uppfattning som herr statsrådet i fråga om att insikten om vikten av god gödselvård trängt så igenom, att någon uppmuntran från statens sida på detta område icke är oundgängligen nödvändig. Detta uttalande återfinnes i statsverkspropositionen och har i dag upprepats av herr statsrådet. Jag är icke av den uppfattningen. Det är riktigt, att det utgående anslaget varit mycket eftersökt. Det har varit så eftersökt, att jag tror man i regel icke kunnat lämna ut det avsedda bidragsbeloppet, 25 %, utan många ha fått nöja sig med 10 % och mindre, och i vissa fall har intet bidrag alls lämnats, utan man har helt och hållet måst vägra dylik tilldelning. Det är sant, att anslaget varit efterfrågat, men om man inte har detta anslag, tror jag att förbättrandet av gödselvården kommer att gå i samma långsamma tempo, i samma lunk som förut. Det ligger i det hänseendet mycket illa till i vårt land. Det är inte många procent av våra svenska jordbrukare som ha sin gödselvård ordnad som sig bör. Det förspilles stora värden varje år, och om man jämför med vissa andra länder, framför allt Danmark, kan man inte tala om vårt land och dem på samma dag, så som förhållandena äro här.

Skola vi komma någon vart, tror jag det är nödvändigt att staten griper in och verkligen ger ett handtag, och här har man ju en form, där staten genom att lämna ett relativt obetydligt bidrag — sett i procent av totalkostnaden är det ju inga stora summor det gäller — medverkar till att mycket arbete blir utfört. Jag har därför kommit till den uppfattningen, att på samma gång detta anslag har en viss arbetsbefrämjande effekt gör det mycket god nytta på ett område, som är efterblivet och där mycket återstår att göra.

Jag vill också säga, att man inte får ta till detta anslag för lågt. Det be-

Anslag till gödselvårdsanläggningar. (Forts.)

lopp, som är föreslaget, 350,000 kronor, är i förhållande till det behov, som föreligger, och den efterfrågan, som kan väntas uppstå, så lågt, att effekten blir otillräcklig. En del motionärer ha därför yrkat, att anslagsbeloppet i år skulle höjas till 800,000 kronor — medelsbehovet beräknades förut av hushållningssällskapen till 1,500,000 kronor —, men majoriteten i utskottet har stannat för att begära samma belopp som har utgått de två senaste åren, nämligen 700,000 kronor.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till detta förslag.

Herr Reuterskiöld: I själva sakfrågan, herr talman, har jag icke någon annan mening än utskottsmajoriteten. Men det är ett spørsmål, som jag icke kan underlåta att vidröra i detta sammanhang, och det är den budgetära behandlingen. Hade frågan varit före i statsutskottet, skulle jag icke varit så tveksam, ty i och med att statsutskottet tillstyrker en hundraprocentig ökning av ett av Kungl. Maj:t begärt stort anslag, tar utskottet också ansvaret för anskaffning av medlen, men jordbruksutskottet tar icke något ansvar för anskaffning av medel, och jag har den bestämda känslan, att jordbruksutskottet vid behandlingen av de budgetära frågorna och den huvudtitel det har att behandla icke anlägger andra synpunkter än dem av behovet.

Jag måste därför till utskottets ärade vice ordförande ställa den frågan, huruvida spørsmålet om täckningen av *denna* hundraprocentiga ökning har varit behandlat i budgetdeputationen? Det är en nyskapad institution för att möjliggöra samverkan mellan utskotten i budgetära ting, och just ett utskott, som icke har något ansvar för anskaffning av medel, borde i sådana ting så att säga göra förhandsförfrågan hos budgetdeputationen, hur medlen skola anskaffas. Innan en sådan åtgärd är vidtagen, som effektivt utnyttjar de möjligheter, vilka nu finnas för samverkan mellan utskotten, är det verkligen ett betänkligt steg att gå ifrån en kungl. proposition på det sätt, som här skett.

Jag har, herr talman, intet yrkande.

Herr Sederholm: Herr talman! Denna fråga har icke varit föremål för budgetkommissionens behandling, och med hänsyn till att frågan så tidigt kommit upp, föreställer jag mig, att kommissionen i det hänseendet inte heller kan beträffande ett sådant anslag, låt vara att det kan synas tämligen stort, ge speciell anvisning på var medlen i fråga borde tagas. Att det går att ordna saken utan budgetökning har finansministern redan omnämnt. Han påpekade bara konsekvenserna. Om *alla* utskott komme med så stora höjningar, bleve det svårigheter, och det är klart, men då finge väl också budgetkommissionen taga frågan under övervägande.

Herr statsrådet Wigforss: Herr talman! Jag trodde det skulle vara tillräckligt att säga, att om alla andra utskott skulle handla på det sättet, skulle budgetens ram sprängas, så att det bleve omöjligt att balansera den. Jag trodde det var tillräckligt att påpeka detta.

Herr andre vice talmannen: Herr talman! Det torde vara få av de anslag, som under krisåren anvisades för jordbrukets hjälp, vilka tilldragit sig sådan uppmärksamhet och så stort intresse som just detta anslag, särskilt under det sista året. Jag har kännedom därom från deltagandet i hushållningssällskapets organisationer, dit ansökningar om bidrag från detta anslag inströmmat

Anslag till gödselvårdsanläggningar. (Forts.)

i mycket stor omfattning. Det är först på sista tiden man egentligen fått kännedom om detta. Det tar ju åtskillig tid, innan man får jordbrukarna intresserade för en uppgift.

Nu har intresset väckts, och det skulle för jordbrukets del och för själva saken vara till ganska stor skada, om man icke nu kunde lämna bidrag till detta ändamål genom ett anslag till förbättrad gödselvård.

Av krisanslagen är det kanske även nationalekonomiskt sett få, som kommit till bättre användning än detta. Jag beklagar alltså, om man nu av statsfinansiella skäl skulle anse sig nödsakad att göra en så kraftig nedskärning av detta behövliga anslag, som här föreslagits.

Jag tror också, att det skall bli möjligt att finna utvägar för finansieringen, om riksdagen bifaller utskottets hemställan. Jag tror icke, att man i det hänseendet behöver hysa alltför starka betänkligheter.

Herr von Stockenström har framhållit de rent sakliga skäl, som tala för bifall till utskottets hemställan. Jag skall icke upprepa dem, utan inskränker mig till att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr statsrådet **Sköld**: Herr talman! Jag vill gentemot herr andre vice talmannen än en gång påpeka, att detta anslag icke har tillkommit såsom hjälp åt jordbruket utan som arbetslöshetsanslag.

Jag skulle vidare vilja fästa uppmärksamheten på att intresset för en förbättrad gödselvård sannolikt icke kommer att dö bort genom nedskärning av detta anslag. Det är ju dock på det sättet, som alla vitsorda, att genom detta anslag framlockats ett mycket starkt intresse. Det är väl icke sannolikt, att detta starka intresse skall upphöra, därför att bidraget försvinner. Vi skola dock komma ihåg, att jordbrukets ekonomiska ställning i dag är avsevärt mycket bättre, än den var den gången, när detta anslag först började utgå.

Jag skulle också vilja påpeka, att de många gödselvårdsanläggningar, som tillkommit med stöd av detta anslag, finnas kvar ute i bygderna och tala sitt språk som exempel, och det kommer sannolikt också att hålla uppe intresset.

Herr **Svensson, Martin**: Herr talman! Jag tillåter mig att gentemot herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet erinra därom, att även om det finnes ett starkt intresse bland lantmännen att förbättra gödselvården, så sakna de ofta förmåga att göra det. De stora anspråk, som ha ställts på detta anslag, visa ju också, att så är fallet.

Nu stå vi ju inför den situationen, att stödlånen komma att upphöra, och premieringsverksamheten är ju i många avseenden icke densamma som den var för några år sedan. Jag tänker särskilt på premieringen av de mindre jordbruken. Om man nu beskär detta anslag på sätt Kungl. Maj:t här har föreslagit, d. v. s. nedsätter det till hälften, tager man ett steg för att minska det stöd åt jordbruket, som man gått in för.

Nu säges det här, att ett bifall till utskottets förslag skulle inverka på budgetens balansering i så hög grad, att vi icke skulle våga ta det steget. Jag har för min del den övertygelsen, att vi längre fram komma till behandlingen av frågor, där vi mycket väl skulle kunna göra en besparing, motsvarande det belopp, som striden här gäller.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr statsrådet **Wigforss**: Jag skall bara tillägga ett enda ord, för att kammaren skall ha klart för sig, att de föregående år anslagna 700,000 kronorna utgått av lånemedel, varför det faktiskt är en höjning av skattebudgeten

Anslag till gödselvärdansläggningar. (Forts.)

med 350,000 kronor, som i år föreslås som bidrag till dessa gödselvärdansläggningar.

Herr Tjällgren: Jag skulle kunna nöja mig med att instämma i det anförande, som nyss hölls av herr von Stockenström, men jag skall ytterligare tillägga ett par ord.

Jag vill nämligen som min mening säga, att detta är ett av de allra nyttigaste anslag, vi kunna hitta på nionde huvudtiteln. Jag vill motivera detta med att det är ett anslag, som kan komma jordbruket i hela landet till godo. Vi ha ju varit med om — ifall jag får göra denna fråga till en Norrlandsfråga — att riksdagen beviljat anslag för olika ändamål till jordbrukets stödande, som vi norrlänningar kanske i alla fall icke haft så stor nytta av, men här ha vi ett anslag, som även skulle komma oss till godo, och det är därför jag skulle vilja vädja till kammarens ledamöter att gå med på utskottets förslag.

Herr Hagström: Herr talman! Herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet har i statsverkspropositionen uttalat den åsikten, att vikten och betydelsen av en god gödselvärd redan skulle vara så allmänt erkänd och beaktad, att något bistånd från statens sida numera skulle vara överflödigt. Jag anser för min del, att denna uppfattning är åtskilligt för optimistisk. Men även om betydelsen av en god gödselvärd skulle ha vunnit en så allmän uppfattning, att det icke skulle vara något att erinra i det avseendet, så är det därför icke säkert, att icke bistånd från statens sida kan vara erforderligt. Det förhåller sig nämligen så, att det finnes stora mängder bland de mindre jordbrukarna, som visserligen kunna inse vikten och betydelsen härav, men som sakna ekonomisk förmåga att uppföra gödselvärdansläggningar. Detta är, såsom nyss framhölls, kanske speciellt förhållandet i Norrland. Jag tror dock, att förhållandena på många ställen inom landet i övrigt kunna vara ungefär desamma. Men om blott dessa mindre jordbrukare kunde erhålla så pass stort statsbidrag, att det kunde räcka till de kontanta utgifterna för inköp av cement m. m., kunna de oftast själva åstadkomma det erforderliga arbetet och kunna således få sina gödselvärdansläggningar till stånd. Det torde också råda stor enighet därom, att det är få anslagsformer, som riksdagen beviljat, som åstadkommit så stor nytta för det mindre jordbruket som just detta. Och även om man bortser från den betydelse, anslaget kan ha för arbetslösheten, har anslaget säkert fortfarande en mycket stor uppgift att fylla.

Jag skall, herr talman, inskränka mig till att med detta yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr förste vice talmanen i enlighet med föreliggande yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmanen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Nilsson, August, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 1 punkten 91, röstar

Ja;

Anslag till gödselvårdsanläggningar. (Forts.)

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr förste vice talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser.

Då herr förste vice talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes härefter votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 46;

Nej — 50.

Därjämte hade 11 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkterna 92 och 93.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 94.

*Anslag till
Sveriges
pomologiska
förening.*

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Bidrag till Sveriges pomologiska förening för budgetåret 1935/1936 anvisa ett anslag av 14,000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I: 260 av herr *Gustavson, John*, och II: 461 av herr *Pettersson* i Dahl m. fl., vari hemställt, att riksdagen måtte anvisa ett bidrag till Sveriges pomologiska förening av 18,000 kronor efter samma grunder som Kungl. Maj:t föreslagit.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande framställning samt med avslag å motionerna I: 260 och II: 461 till Bidrag till Sveriges pomologiska förening för budgetåret 1935/1936 anvisa ett anslag av 14,000 kronor.

Reservation hade anmälts av herr *Tjällgren* och herr *Gustafson* i Vimmerby, vilka dock ej antytt sin mening.

Herr *Gustavson, John*: Herr talman! Vid denna punkt föreligger en motion, vari vi begära höjning av anslaget från 14,000 till 18,000 kronor.

Nu framgår ju av utskottsmajoritetens ställning, att det statsekonomiska läget »omöjliggör» en höjning av detta anslag med 4,000 kronor. Jag skall ej göra något yrkande, ty man skall icke försöka det, som är omöjligt.

Det gäller dock en grupp av odlare, som ha det ganska svårt, då det är fråga om att vinna avsättning för sina produkter. De få vidkännas samma svårigheter, som råda på hela jordbrukets produktionsområde.

Jag vill uttala den förhoppningen, att då ansökningarna komma till vederbörande departement, man skall använda största möjliga belopp av det anslag, som riksdagen nu kommer att bevilja, till att främja *avsättningen* av svensk frukt. Jag vill således uttala som min livliga förhoppning, att dessa ansökningar skola vinna så välvillig behandling som möjligt.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i förevarande punkt hemställt.

Punkten 95.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 96.

Lades till handlingarna.

Punkterna 97—99.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 100.

Lades till handlingarna.

Punkten 101.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 102.

Lades till handlingarna.

Punkterna 103 och 104.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 105 och 106.

Lades till handlingarna.

Punkterna 107—110.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 111.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Bidrag till jordbrukarungdomens förbund för budgetåret 1935/1936 anvisa ett anslag av 84,900 kronor.

*Anslag till
jordbrukar-
ungdomens
förbund.*

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen

1) II: 227 av herr *Gustafsson* i Välsnäs m. fl., vari hemställdes, att riksdagen som bidrag till jordbrukarungdomens förbund för budgetåret 1935/1936 måtte anvisa ett anslag av 94,900 kronor;

2) II: 472 av herr *Andersson* i Dunker, vari hemställdes, dels att riksdagen vid beviljande av anslag till jordbrukarungdomens förbund måtte anhålla, att Kungl. Maj:t måtte utfärda närmare bestämmelser för de anslagna medlens användning och för verksamhetens bedrivande, dels ock att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande lämpligaste sättet för anordnande av praktisk jordbruksundervisning för ungdom.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten av angivna orsaker hemställt,

1) att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande framställning och med avslag å motionen II: 227 till Bidrag till jordbrukarungdomens förbund för budgetåret 1935/1936 anvisa ett anslag av 84,900 kronor;

2) att motionen II: 472, i den mån den ej kunde anses besvarad genom vad utskottet förut under punkten anfört, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Anslag till jordbrukarungdomens förbund. (Forts.)

Reservation hade avgivits av herr *Tjällgren* och herr *Gustafson* i Vimmerby, som ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa,

1) — — — (lika med utskottet) — — —

2) att riksdagen med anledning av motion II: 472 måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande lämpligaste sättet för anordnande av praktisk jordbruksundervisning för ungdom.

Herr **Tjällgren**: Herr talman! Då jag är reservant även på denna punkt måste jag besvära kammaren med att säga ett par ord.

Jag vill då först rätta en missuppfattning, som att döma av vissa tidningsuttalanden, gjort sig gällande på denna punkt. Det är nämligen icke så, att vi reserverat oss mot det *anslag*, Kungl. Maj:t äskat till jordbrukarungdomens förbund, utan vi ha velat, att det skulle stipuleras *vissa regler* för detta anslags användande, och i den motion, som framburits i andra kammaren av herr Andersson i Dunker, har hemställts,

»dels att riksdagen vid beviljande av anslag till jordbrukarungdomens förbund måtte anhålla att Kungl. Maj:t utfärdar närmare bestämmelser för de anslagna medlens användning och för verksamhetens bedrivande;

dels ock att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande lämpligaste sättet för anordnande av praktisk jordbruksundervisning för ungdom».

Vad beträffar den första punkten, som nämnes i motionen, har ju vår hemställan på visst sätt bifallits eller beaktats, i det att utskottet har sagt på sid. 73 nederst: »Vad därefter angår motionen II: 472, förutsätter utskottet först, att Kungl. Maj:t skall utfärda bestämmelser angående kontroll över statsanslagets användning.» Det ha vi ansett innebära ett så pass stort beaktande av motionen, att vi ej ansett oss böra reservera oss för en skrivelse till Kungl. Maj:t i ämnet.

Det är ganska anmärkningsvärt, hur man fattat detta på vissa håll i landet. Jag vill taga mig friheten att citera några rader ur en Stockholmstidning för i går, som också tycks ha missuppfattat innebörden av reservationen. I nämnda tidning skrives i den s. k. ledaren: »I samband med denna anslagsfråga har utskottet tydligen ansett onödigt att skärpa medelskontrollen eller verkställa en sådan utredning, som föreslagits i en bondeförbundsmotion. Det förefaller, som om utskottet haft mycket goda skäl för sitt avstyrkande av denna motion. Om staten hade samma inflytande och kontroll över alla andra anslag till föreningar, som den har då det gäller J. U. F., vore det ingen fara.»

Ja, detta är ett misstag, därför att utskottet *har* beaktat vår motion i nämnda avseende. Vad utskottet däremot icke velat vara med om är en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning om jordbrukarungdomens utbildning i allmänhet. Det ha vi ansett nödvändigt. Nu hänvisar utskottet visserligen till den omständigheten, att det föreligger en utredning färdig i det avseendet, men eftersom regeringen icke tagit ställning till denna utredning, ha vi ansett, att man borde ge en påstötning därom.

Vad beträffar anslaget — jag återkommer till det — så vill jag säga, att vi ingalunda äro motståndare till det. Tvärtom. Med tillfredsställelse ha vi erfarit, att Kungl. Maj:t av innevarande års riksdag har äskat ett till 84,900 kronor förhöjt belopp.

Jag tillåter mig emellertid, som frågan ligger, herr talman, yrka bifall till den av mig och herr Gustafson i Vimmerby avgivna reservationen.

Anslag till jordbrukarungdomens förbund. (Forts.)

Herr Sederholm: Den föregående talaren har här till sina rätta proportioner reducerat meningsskiljaktigheten mellan utskottsmajoriteten och reservanterna. Skillnaden gäller endast, om man skall begära utredning angående ordnandet av den praktiska undervisningen för jordbrukarungdomen. Nu veta vi ju, att det kommit ett betänkande rörande den lägre lantbruksundervisningens ordnande, som är föremål för regeringens prövning. Jag vet icke, om det är definitivt avgjort, huruvida det skall läggas till grund för någon proposition, men i varje fall är denna fråga om ett ordnande av den praktiska undervisningen för jordbrukets ungdom en integrerande del av den övriga lägre lantbruksundervisningen. Man kan knappast tänka sig att kunna bryta ut denna fråga utan att därvidlag taga med under behandling, hur den lägre jordbruksundervisningen i övrigt bör ordnas, och under sådana förhållanden har utskottet icke ansett, att denna fråga borde nu sammankopplas med frågan om anslaget och allra minst med denna fråga om jordbrukarungdomens förbund, som endast utgör en detalj däri.

För övrigt finnes det en del uttalanden i utskottsreservanternas motivering, som jag något vill opponera mot. Jag tror ej, att det vore lyckligt, om all praktisk statsunderstödd jordbruksundervisning ovillkorligen skulle inordnas under de olika hushållningssällskapen. Jag tror tvärtom, att det är lyckligt, att det finns enskilda organisationer, som driva en sådan verksamhet, vilka ha tillfälle att avpassa sina initiativ alldeles fritt efter som förhållandena kunna bjuda. Och jag menar, att det icke är lämpligt och önskvärt att uniformera alltför mycket i det hänseendet.

Emellertid innehåller reservanternas kläm ingenting, som i det fallet skulle vara bindande, utan utskottsmajoriteten har låtit sin avvisande hållning mot detta förslag bestämmas av att det är fråga om en stor och omfattande utredning, som lämpligen bör ske i ett annat och större sammanhang, varför utskottet i detta sammanhang icke velat biträda reservanternas hemställan.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Olsson, Oscar: Jag tror i motsats till den senaste talaren, att sammanhanget mellan anslaget till jordbrukarungdomens förbund och den reservation till förmån för utredning, som har framkommit, är ganska klart och motiverat. Jag är fullt överens med den siste ärade talaren om att svenska folket har all anledning att vara jordbrukarungdomens förbund tacksamt för att detta ungdomsförbund har lyckats få till stånd ett levande intresse bland just jordbrukarungdomen ovanför de egentliga barnaåren, när det gäller landets modernäring. Det enda, som är att beklaga, är just att detta intresse ännu är utbrett bland en så relativt liten del av jordbrukarungdomen, trots allt det goda arbete, som är nedlagt i detta hänseende. Det, som här är nödvändigt, är just vad reservanterna framhålla, nämligen att detta intresse sprides till att omfatta hela jordbrukarungdomen, och att medel ställas till förfogande, för att detta intresse skall tillvaratagas. Det är statens uppgift.

Det är visst icke min mening, att man skall framgå med någon uniformering, som den siste ärade talaren var rädd för att reservanterna åsyftade. Men det skulle vara ganska nyttigt, om en sådan rörelse, som jordbrukarungdomens förbund satt i gång för jordbrukarungdomens vidkommande, kunde sättas i gång också för den industriella arbetarungdomens vidkommande. Här har från statens sida gjorts alldeles för litet för uppfostran av vår ungdom till det praktiska arbetet. Här ha vi varit alldeles för intresserade egentligen av att se till, att den begåvade ungdomen inom industri och jordbruk skall

Anslag till jordbrukarungdomens förbund. (Forts.)

kunna uppfostras från arbetarklassen på dessa områden i stället för att uppfostras till vad folkets majoritet måste ägna sig åt.

Jag är således fullt övertygad, att det är synnerligen viktigt, att man så fort som möjligt kommer fram till en utredning, som kan resultera i en ungdomsskola för hela svenska folket, i detta fall hela den svenska jordbrukarungdomen, en praktisk skola, icke minst på grund av nödvändigheten i allt högre grad att konkurrera med de teoretiska skolorna för att få utvecklingen in på rätta banor i detta hänseende.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Häri instämde herr *Asplund*.

Herr **Lindström**: Tiden börjar bli ganska långt framskriden, därför att vi ej tagit någon middagsrast i dag, men tror, att det finns så mycket att säga i denna fråga, att man vågar taga kammarens uppmärksamhet i anspråk ett par ögonblick.

Jag är fullkomligt överens med den föregående talaren, att denna rörelse är värd uppmuntran och att den gör mycken nytta. Men när jag under de senaste dagarna har sysslat rätt mycket med att studera denna rörelse i de tämligen talrika och delvis mycket intressanta trycksaker, som föreligga, så anser jag det, med hänsyn till de stora statsbidrag, som jordbrukarungdomens förbund fått, angeläget att för kammaren påpeka några synpunkter, som icke bara understryka utskottets krav på kontroll, utan som till och med kunna anses understryka det krav, som från visst håll rests på utredning rörande denna sak.

Jag har ganska stor erfarenhet om ungdomsrörelsen och jag vet vad andra rörelser inom Sveriges ungdom få göra för egna uppoffringar, då det gäller att åstadkomma resultat. När jag nu studerar jordbrukarungdomens förbunds senast tillgängliga årsberättelse, frapperas jag för det första av att dess medlemmar icke erlagga något eget bidrag till den centrala verksamheten, som här är det väsentligaste, utan allting bekostas av medel, som man i alla fall huvudsakligen får från det allmänna. Jag tror, att det är en god pedagogisk synpunkt, att människor, som deltaga i en rörelse, skola bringas att känna eget ansvar för rörelsen, och jag vet av gammal erfarenhet, att om icke offer av egna medel få göras till det viktigaste inom rörelsen, så förloras lätt detta intresse, och man får en löslighet i organisationen, som ingalunda är önskvärd. Det tyckes också, som om de unga människor, som det här gäller, skulle ha så mycken nytta av rörelsen, att de skulle kunna lämna ett sådant eget bidrag.

Det finnes en redovisning här i årsberättelsen, i vilken det talas om att de ekonomiska företag, som av jordbrukarungdomens förbund med statsmedel satts i gång och med hjälp av hushållningssällskapens konsulenter bedrivits, ha lämnat till odlare av köksväxter per år 145,867 kronor eller 25 kronor och 16 öre per deltagare, till odlare av åkerbruksväxter 160,826 kronor eller 68.12 kronor per deltagare, till odlare av såväl köks- som åkerbruksväxter 26,819 kronor eller 52.59 kronor per deltagare. Nu vet jag mycket väl, att detta icke är någon nettointkomst för dem, som syssla med detta, men det är klart, och det understrykes också, om man läser den bok »Jordbruket och ungdomen», som utgetts av förbundet, att de enskilda medlemmarna haft icke ringa ekonomiskt gagn av verksamheten, och det tycker jag understryker den synpunkten, att de borde själva kunna knytas till rörelsen genom att få betala en avgift också till den centrala verksamheten.

Nu säges det, att man tänkt komma in på dessa vägar, men den avgift, som skall betalas av de lokala avdelningarna till centralförbundet, skulle bara bli

Anslag till jordbrukarungdomens förbund. (Forts.)

10 öre per år och medlem, och jag finner det vara ett alltför ringa bidrag för att tillfredsställa de synpunkter, som jag lägger på detta problem.

Jag vill också peka på en annan sak, som frapperar i sammanhang med förbundets rapporter för år 1933, nämligen att förbundet har ett medlemsantal av 23,861, men samtidigt meddelas i årsberättelsen, att förbundets organ »J. U. F.-bladet» utgår i 5,000—5,500 ex. Det föreligger enligt min åsikt en uppenbar disproportion mellan tidningens spridning och medlemsantalet, en disproportion, som anger, att det ej finnes det verkliga djupa intresse bland medlemsstocken, som man dock skulle kunna önska beträffande en verksamhet, som blivit så rikligt understödd av offentliga medel.

Ytterligare en sak skulle jag vilja påpeka med anledning av berättelsen, och det är den utomordentligt stora oregelmässigheten i verksamheten, en oregelmässighet, som understryker, att trots denna vidlyftiga konsulentverksamhet, och dessa stora statsbidrag man icke fått någon verklig stil och organisation på hela rörelsen. Det finns här en tabell rörande verksamheten i J. U. F:s lokala avdelningar 1933, och därav framgå siffrorna för de olika antal möten, som man hållit. Med möten menar man då icke bara parlamentariska sammankomster — det förstår jag — utan också att man har träffats och utfört någonting annat i samband med rörelsen. I Stockholms län har en avdelning på ett år haft bara två sådana möten, en annan ända upp till 112. I Uppsala län hade en avdelning bara ett möte, under det att den, som var bäst, hade 246. Så finnes det alla möjliga variationer. I Sörmlands län har den sämsta avdelningen haft nio och den bästa 81 möten, i Kronobergs län hade den sämsta fyra, den bästa 131 möten. I Kalmar län hade den sämsta avdelningen tre och den bästa 147 möten.

Denna kolossala variation, jag understryker det, måste väl bevisa, att vederbörande ej ha haft riktigt hand över verksamheten, icke funnit de medel, som behövts för att överallt få upp effektiviteten.

Det finnes i det sammanhanget en annan omständighet, som intresserar. Det är verksamheten i ett särskilt distrikt, nämligen Jämtlands distrikt. Där rapporterar man, att för 1933 hade man 12 avdelningar, och att man fått ett bidrag från hushållningssällskapet på 1,800 kronor för verksamheten inom länet. Då är således icke i detta vad man fått i statsbidrag inberäknat. Men tittar man närmare på berättelsen, ser man, att bara sex avdelningar varit i verksamhet, varför på varje avdelning kommer ett belopp, som, när det gäller alla andra nyttiga ungdomsrörelser i landet, skulle betraktas som kolossalt stort i förhållande till medlemsantalet.

Det skulle också kunna dragas fram en annan egendomlighet hos denna rörelse, som anger karaktären och arten av densamma. När man ser på medelålderssiffrorna för deltagarna, sådana de äro angivna i denna rapport, kommer man ganska snart till den uppfattningen, att här är det icke fråga om om någon ungdomsrörelse i egentlig mening, utan det är mest fråga om — jag vet inte, om jag skall kalla det för barn eller ungdom, människor i varje fall som befinna sig i fortsättningsåldern. I Jönköpings län är medelåldern 15.3 år, i Kronobergs län 14.5, i Kalmar län 13.6, i Kristianstads län 13.4, i Malmöhus län 13.2, i Västmanlands län 14.2 o. s. v. I andra län åter, såsom Skaraborgs län, är man uppe i en så hög siffra som en medelålder av 21 år och i södra Älvsborgs län 20.3 och i Hallands län 19.9 år. Dessa uppgifter visa också på en oregelmässighet i själva verksamheten. På vissa områden riktar man sig på äldre årsklasser, men på de allra flesta områden har man verksamheten lagd som något slags fortsättningskola. Jag anser, att det är kanske det värdefullaste arbete, som detta förbund utför, att gripa dessa unga människor, som nyss ha lämnat folkskolan, och söka uppfostra dem till intresse för jordbruksnäringen och andra samhällsgagnande saker, men man kan fråga sig,

Anslag till jordbrukarungdomens förbund. (Forts.)

om icke denna viktiga sak borde organiseras på ett fastare sätt från statens sida i stället för att det nu lämnas ut bidrag, som här sker, till en organisation, som ändå, hur mycket nytta den än gör, endast slumpvis kan utportionera och göra nyttiga de medel, som komma från det allmänna. Det finns alltså, om man granskar denna verksamhet, många punkter, på vilka man kan ställa frågor, och jag tror därför, att det kan vara skäl att syna den litet närmare i sömmarna.

Det är slutligen ytterligare en synpunkt, jag ber att få anföra. Det är den — jag tror att det redan har antytts — att det finnes även andra ungdomsförbund i vårt land, som utan att praktiskt taget ha ett öre i statshjälp eller hjälp från det allmänna utföra en utomordentligt betydelsefull gärning för att uppfostra unga människor till samhällsintresse, till yrkesintresse, med ett ord till goda och nyttiga svenskar. Man skall akta sig mycket noga för att från statsmakternas och det allmännas sida vidtaga några alltför okontrollerade åtgärder, som riskera att ställa dessa värdefulla men icke understödda ungdomsinstitutioner på något sätt i harnesk mot jordbrukarungdomens förbund. Jag tror icke, att det skall riktas någon kritik mot detta förbund från de andra ungdomsförbund, jag här åsyftar, om man på det hållet är riktigt säker om att denna verksamhet blir väl organiserad och det blir en fullständig kontroll över statsmedlens användning.

Herr talman! Jag tror, att man skall ha ögonen öppna för denna synpunkt. Vad jag nu sagt skulle kanske närmast resultera i att jag skulle yrka bifall till den reservation, som är avgiven på denna punkt, men då jag icke är så kunnig i dessa ting, att jag riktigt kan överblicka effekten av ett bifall till reservationen — den rör sig ju på vida områden, som angå jordbrukarungdomens yrkesundervisning — så nöjer jag mig med att göra dessa påpekanden till protokollet.

Herr statsrådet **Sköld**: Den siste talaren har gjort aktningvärda försök att tränga jordbrukarungdomens förbund in på livet, och jag har därför funnit i viss mån angeläget att här ge ett bidrag, som möjliggör för honom att komma förbundet ännu en liten bit närmare in på livet.

Herr Lindström har observerat i fråga om medelåldern inom detta ungdomsförbund, att den är osedvanligt låg. Även i de fall, där herr Lindström kunde framvisa en högre medelålder, var denna medelålder dock avsevärt mycket lägre än den, som förekommer i andra ungdomsförbund. Att det kan vara skillnad, beror helt enkelt därpå, att i olika landsändar kan det från den mera mogna befolkningens sida finnas ett större eller mindre intresse för att deltaga i arbetet på den verkliga ungdomens utbildning. Men låt oss komma överens om, att jordbrukarungdomens förbunds stora huvuduppgift är att lämna bondeungdomen en sådan handledning, att den får kärlek och intresse för jordbrukarens yrke. Det följer därav ganska naturligt, att det material, man skall arbeta med, skall vara de verkligt unga, skall vara de, som ännu ej så att säga tagit ståndpunkt till yrket, och därför är det också naturligt, att man kommit att röra sig med huvudsakligen ett mycket ungt klientel just i fortsättnings-skoleåldern.

Därav följer väl också, att en sådan rörelse icke kan påräkna samma genomsnittliga organisatoriska styrka, som om man hade att taga hänsyn till en rörelse, som riktar sig till mognare åldersklasser. Skulle icke herr Lindström i det förhållandet också kunna finna en förklaring till att man ej utkräver några medlemsavgifter? Jag vill icke med det ha sagt, att det icke kan vara rimligt att där försöka få en inkomstkälla, men å andra sidan skall man ej se bort från hur svårt det är att få några bidrag av folk, som befinner sig i 13, 14 och

Anslag till jordbrukarungdomens förbund. (Forts.)

15 års ålder. Skulle icke herr Lindström också kunna finna en orsak i detta förhållande till att J. U. F.-bladet har så relativt liten spridning? Det är väl lättare att sprida förbundsorganet ibland en medlemsstock, som befinner sig mellan 20 och 30 år, än bland en sådan, som ligger nere i 15-årsåldern. Jag tycker, att detta skulle vara tillräckligt svar på de frågor, herr Lindström härvidlag framställt.

Vad sedan beträffar frågan om kontrollen över denna rörelse, vill jag för min del påstå, att från statens sida, från statsförvaltningens och Kungl. Maj:ts sida följer man denna rörelse med uppmärksamhet, ehuru med en mycket välvillig uppmärksamhet, det måste jag medge. Men det är ju icke på det sättet, att detta förbund får lov att handskas med pengar hur som helst. Det är inte alls på det sättet, att genom detta statsbidrag eller de lotterimedel, som tidigare beviljats, man har tillgodosett förbundets alla önskemål och krav. Det har funnits gott rum för insatser från annat håll och från medlemmarnas sida. Jag vill därför tillbakavisa påståendet, att man från statsförvaltningens sida skulle ha visat någon slapphet gentemot denna förening. Det är icke på det sättet och det kan inte framställas några befogade invändningar däremot.

Vi komma sedan fram till den andra frågan, huruvida man bör bevilja statsbidrag till en sådan rörelse, och om den ej borde få stå på egna ben likaväl som många andra. Jag kan icke i detta sammanhang underlåta att påpeka, att både Arbetarnas bildningsförbund och Godtemplarordens studieförbund eller, som det föreslagits, Svenska landsbygdens studieförbund tillerkännas direkta statsanslag till en verksamhet, som principiellt sett är av samma natur som den J. U. F. utför. Låt vara, att man kan säga, att man varit mera generös mot J. U. F., men, jag kommer tillbaka till det, låt oss icke glömma bort beträffande J. U. F., att det arbetar med ett klientel, som det är svårare att få ekonomiska bidrag av, och att det därför kan vara motiverat med ett något starkare stöd. Jag skulle för min del vilja säga, att J. U. F:s verksamhet är trots allt någonting av det mest intressanta och glädjande, som man kan uppleva. Det är ju dock ganska uppseendeväckande, att man kan på det sättet skapa kärlek till arbetet, som man faktiskt här gör, göra arbetet till ett nöje och en glädje. Det är ju värt mycket.

Herr Lindström undrar, om icke samhället skulle kunna göra det i stället för en frivillig organisation. Herr Lindström, låt oss icke driva vårt intresse för att samhället skall handhava olika ting för långt! Låt oss komma ihåg, att det finns något, som heter mänsklig entusiasm, lust att arbeta, att tända och elda, som kanske icke är så lätt att få till stånd i en samhällsorganisation. Kan man få de egenskaperna att framträda utanför samhällsorganisationen, skall man taga vara på det.

Jag menar ej därmed, att det icke här kan finnas anledning till eftersyn över den verksamhet, som J. U. F. bedriver, och att det icke kan vara tal om att staten skall sträcka fram en hand, som ej bara stöder, utan jämkar och lägger till rätta. Jag tror nog, att det kan vara på det sättet, men jag vill påpeka, att det sedan ett par år tillbaka har varit ett starkt krav från olika håll, att hela den lägre lantbruksundervisningen i dess många skiftande former skulle underkastas en utredning för att komma fram till ett effektivare system än det nuvarande. Jag är för min del fullt övertygad, att den utredningen måste sättas i gång i den närmaste framtiden, och jag är också övertygad, att i den utredningen även bör inbegripas en översyn av den verksamhet, som från J. U. F:s sida bedrivs.

Herr Gustafson, Fritiof: Den ärade talaren på Göteborgsbanken anlade en ganska kritisk synpunkt på J. U. F.-rörelsen. Jag tror dock, att denna kri-

Anslag till jordbrukarungdomens förbund. (Forts.)

tiska uppfattning ej skulle gjort sig gällande, om han haft tillfälle att i det praktiska livet studera J. U. F:s verksamhet. Jag tyckte mig finna av herr Lindströms anförande, att den granskning, han ägat J. U. F., inskränkte sig mera till en teoretisk sådan än en praktisk. Med det intresse för praktisk verksamhet, som jag vet, att herr Lindström har, är jag för min del övertygad om, att ifall han hade varit ute på förbundets arbetsfält och sett den entusiasm och den arbetsglädje, som där utvecklas, skulle han icke varit så kritiskt inställd.

Nu beklagade herr Lindström, att icke verksamheten fått mera stadgad form och icke hade en sådan regelmässighet, som kunde tilltala honom. Ja, denna rörelse har ju lyckats på ett utmärkt sätt fånga ungdomen, men kanske den gjort det mest därför, att den arbetat under sina egna fria former. Varför skall man ovillkorligen lägga band på en verksamhet, som måhända är fri och otvungen, men ändå visat sig göra mycket gott? Jag tror, det ligger en fara i att snöra in verksamheten i en alltför schablonmässig form, och därför instämmer jag med den föregående talaren, som varnade för att riksdagen skulle begära en utredning, där man sköte i förgrunden verksamhetens inordnande under hushållningssällskapen.

Beträffande den i reservationen framförda synpunkten, att det vore önskligt, att den verksamhet, som jordbrukarungdomens förbund utför, skulle komma hela landsbygdens ungdom till godo, vill jag påpeka, huru från ledningens sida uttryckligen sagts ifrån, att den skall göra allt för att verksamheten skall utsträckas till hela landsbygdens jordbrukarungdom. J. U. F:s studieverksamhet är redan nu öppen för alla ungdomar, som vilja delta i densamma, och i verksamheten delta icke blott jordbrukarungdom utan också en stor del annan ungdom på landsbygden. Vidare vill jag fästa uppmärksamheten på att förbundets ledning lojalt försökt på allt sätt rätta sig efter de anvisningar, som vid anslaget beviljande givits. Ledningen har också förklarat, att den är villig att genomföra den ytterligare kontroll, som befinnes önskvärd.

Jag vågar därför vädja till kammaren, då jag har en bestämd uppfattning, att J. U. F. i sin nuvarande form gör mycket stor nytta, att antaga utskottets förslag, vartill jag yrkar bifall.

I detta anförande instämde herr *Andersson, Elof*.

Herr Hammarskjöld: Tiden är ju mycket långt framskriden, och åtskilliga talare ha under dagens lopp varnat mot utdragna debatter. Emellertid anser jag mig ej kunna underlåta att säga några ord, då jag dels representerar det län, där jordbrukarungdomens rörelse tidigast och relativt starkast fått sin utbredning, dels också under många år har varit åskådare, för att icke säga mera, på mycket nära håll av jordbrukarungdomens föreningsrörelses utveckling. Då vill jag säga, att det som för mig varit allra mest värmande och glädjande i denna rörelse, och det, som jag anser karakteristiskt för denna rörelse, är att den är byggd på frivillighetens grund, på de ungas egen önskan. Det är icke några äldre, som säga: »Nu skola ni bilda en förening», utan det är ungdomar i ganska låga årsklasser, som självmant träda tillsammans och hjälpa varandra med att förkovra sig i sina fäders yrke.

Det har sagts, att medlemmarna icke lämna några kontanta bidrag. Hur skola dessa barn, som ej ha någon inkomst, kunna lämna kontanta bidrag? De lämna bidrag nog med det arbete, de nedlägga först och främst på de jordlotter, till vilka de kunna få disposition, och även under de senare åren genom åstadkommande av bygdegårdar och dylikt. Verksamheten är ju ytterst mångsidig. Den har småningom utvidgats från rotfruktsodling och dylika ting till att även omfatta en hel del intressen av ideell art, men, som sagt, för att en

Anslag till jordbrukarungdomens förbund. (Forts.)

sådan rörelse skall trivas, är det efter min uppfattning nödvändigt att bevara dess livsluft, och dess livsluft är, att det är de unga själva, som taga initiativ och de unga själva, som fritt arbeta; givetvis taga de dock med glädje ledning av vandringsrättare och konsulenter, i den mån dessa ha tillfälle att lämna dem sådan ledning.

Det är klart, att under sådana förhållanden kommer verksamheten att på olika orter och till och med i olika socknar taga sig något olika former. Vi i Uppsala län, den tid jag tillhörde det, voro så angelägna om att bibehålla rörelsens spontanitet och frihet, att vi upprepade gånger avböjde anbud, att vi skulle få med av de pengar, som Rockefeller anslagit till stödande av dylika rörelser. Vi fruktade nämligen, att med mottagandet av dylika bidrag också skulle följa en reglementering, som skulle vara skadlig för rörelsen och beröva den dess egentliga livsluft. Statsbidraget har ju icke varit så överväldigande; det går, såvitt jag vet, icke till annat än den centrala ledningen, som så småningom har visat sig vara erforderlig, till följd av att hela rörelsen fått så stor utsträckning.

Rörelsen är absolut opolitisk, och rörelsen omfattar ej bara, som man skulle tro och somliga inbilla sig, bondesöner och bondedöttrar, utan också ungdom från andra hem än självägande jordbrukarhem. Jag skulle vilja gå så långt i min omsorg om jordbrukarungdomsrörelsens frihet, att den skall bibehålla det som gör den till vad den är och ger den möjlighet att bli mera välsignelsebringande i framtiden för vårt svenska folk, jag skulle vilja gå så långt, att jag hellre skulle se, att den icke finge något statsbidrag, än att jordbrukarungdomens rörelse underkastas en reglementering. Ty, mina herrar, vill man slå ihjäl jordbrukarungdomens rörelse, skall man uniformera och reglementera den och underställa den i detalj offentlig myndighet.

Reservanternas kläm är i själva verket icke något så vidare skräckinjagande, men efter vad som framkommit både i motiveringen och i diskussionen skulle ett antagande av reservationen kunna anses ge på hand, att man önskar ett regelbindande av jordbrukarungdomens rörelse. Under sådana förhållanden kan jag icke ett ögonblick tveka att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lindström: Herr talman! Jag skall icke använda många ord ytterligare på denna fråga. Jag förvånar mig över att de talare i debatten, som uppträtt efter mig, lagt sina anföranden på det sätt, som om jag skulle ha givit uttryck åt någon fientlighet mot denna rörelse.

Jag måste säga, att jag är mycket livligt övertygad om denna rörelsens nytta och att jag på grund av vad jag tagit reda på om rörelsen — jag har sökt göra det ganska noggrant — måste säga mig, att dess verksamhet i stort sett, beträffande syftemålet, är utomordentligt god, och att de anmärkningar, jag gör, sålunda icke rikta sig mot rörelsen som sådan, utan det är anmärkningar rörande dess arbetssätt, som ha legat i luften under de senaste åren och uttrycka tankar hos människor, som noggrant ha följt denna rörelse.

Herr Gustafson i Domö sade, att den oregelbundenhet, jag här pekat på, berodde på att det var en så ny rörelse. Jag ber då få påpeka, att i denna handbok »Jordbruket och ungdomen», som jordbrukarungdomens förbund har givit ut, uppges det, att rörelsen bildades i mars 1918. Det är alltså en rörelse, som har jämnt sjuutton år på nacken. Jag tror, att en rörelse med så pass lång erfarenhet borde ha kunnat utbilda en fast organisationsform.

Statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet har ju försökt finna vissa förklaringsgrunder till de förhållanden, som jag här påpekat, och jag erkänner villigt, att herr statsrådet naturligtvis har rätt, då han säger, att den låga åldern hos medlemmarna och deras ringa ekonomiska bärkraft kunna utgöra en

Anslag till jordbrukarungdomens förbund. (Forts.)

förklaring till detta. Men jag kan icke underlåta att påpeka, att dels är det fråga om deras yrkesutbildning, alltså deras framtida ekonomiska förkovran, och dels är det fråga om ett arbete, på vilket de få direkta inkomster, och det är för mig mycket svårt att förstå, att man under dessa omständigheter ej skulle kunna själv bidra något till verksamheten. Arbetarnas bildningsförbund och andra organisationer få hjälp från det allmännas sida, säger herr Sköld, och det är mycket riktigt, men dels är det så mycket mindre per medlem, och dels få de som tillhöra dessa rörelser, huvudsakligen inom kroppsarbetarnas klass, göra oändligt mycket större uppoffringar än de andra. Man bör taga hänsyn även till det.

Till slut vill jag säga, att jag icke för min del på något sätt önskar, att man skall snöra in denna verksamhet och göra den uniform. Jag är fullkomligt överens med herr statsrådet och den ärade talaren på Uppsalalänsbanken därom, att detta skulle vara att leda rörelsen in på banor, som icke skulle vara hälsosamma. Jag har själv stått i spetsen för en ungdomsrörelse, men jag värjde mig alltid för den tanken, att rörelsen skulle uniformeras, och jag hyllade den åsikten, att största möjliga frihet skulle lämnas, och på den grundvalen blev det en stark rörelse, som kunde utöva ganska stort inflytande inom samhället. Man skall icke uniformera eller göra något från statens sida, som dödar denna så hoppgivande rörelse, men, herr talman, riksdagen sitter ju och nagelfar ända in i minsta detalj anslag, även blygsammare än detta, som lämnas till andra ändamål, och jag tror icke, att det behöver bli någon uniformering, därför att man reser anspråk på en rimlig kontroll i detta sammanhang.

Herr von Heland: Jag ber om ursäkt för att jag tager till orda, ehuru tiden är så långt framskriden, men det är därför, att så många i sina anföranden varit av motsatt mening mot herr Lindström, och jag kan icke hjälpa, att jag i mycket stora delar sympatiserar med herr Lindströms anförande.

Vad som framför allt förvånat mig, när det gäller jordbrukarungdomens förbund, är, att det icke har på samma sätt som andra ungdomsföreningar förstått att i alla avseenden anlägga sin verksamhet på ett praktiskt sätt, så att man verkligen fostrar de unga till att bliva goda jordbrukare. Icke heller tycker jag, att man där har förstått att följa den sparsamhetsregel, som genomgår andra ungdomsförbund. Jag kan exempelvis, när jag jämför J. U. F. med andra ungdomsföreningar, icke anse, att den lön, som tillerkännes sekreteraren i J. U. F., är skäligen. Jag tycker den är litet för hög. Han har i alla fall uppburit 11,000 kronor om året förutom 3,000 kronor i resebidrag. Den kontroll, som omnämnes i utskottsutlåtandet, tror jag alltså kan vara behövlig.

Jordbruksministern har ju sagt, att en sådan kontroll kommer att verkställas och redan delvis har verkställts. Jag skulle då även vilja hemställa, att man kontrollerar det sätt, på vilket föreningen utövar sin praktiska verksamhet, ty läser man i dess berättelse, äro verkligen de resultat, som dessa ungdomar uppnå, häpnadsväckande, och det kan icke vara den riktiga fostran, som de få därvidlag. De få de mest lysande resultat på sina odlingar, vilket har till följd storartade förtjänster, som det icke är möjligt, vilket trolleri man än använder, att få ut. Det måste därför vara på något rent bokföringsmässigt sätt eller genom kontanta tillskott som sådana resultat uppstå. Men det kan icke vara riktigt med hänsyn till det praktiska utövändet av verksamheten, att man gör på det sättet, alltså vänjer ungdomen att få en felaktig blick på jordbruksekonomiska spörsmål.

Vad som på mig gjort ett pinsamt intryck var förra årets lantbruksvecka, när deras ungdomskonsulent där höll ett anförande vid öppnandet, då han —

Anslag till jordbrukarungdomens förbund. (Forts.)

naturligtvis med rätta — berömde den ungdom, som fanns i J. U. F.-rörelsen, men å andra sidan — jag vill ej läsa upp ordagrant vad han sade — tyckte ungefär, att den ungdom, som icke tillhörde J. U. F., var försöffade individer, som träffades på dansbanor, där man hade två jazzkapell, som spelade utan paus. Slöa och kanske snustuggande individer vore alla, som icke tillhörde J. U. F. Jag menar, att det icke är trevligt, när man är intresserad för andra ungdomsrörelser, att det skall lämnas ett sådant betyg åt dem, som händelsevis icke äro med i J. U. F.

Jag tror således, att också sådant skall kontrolleras, så att det icke blir en sådan stämning inom J. U. F., som kan stöta andra organisationer.

Dessutom tyckte jag, det var beklagligt, när man i år fick se hur J. U. F:s styrelse, när den fick till sig remitterad frågan om statsbidrag till en annan ungdomsorganisation, nämligen Svenska landsbygdens studieförbund, ansåg, att detta förbund icke skulle ha något bidrag till sin stora verksamhet. Då är det att märka, att detta studieförbund har 500 träget arbetande studiecirklar, det vet jag av egen erfarenhet, under det att J. U. F. endast har 300 studiecirklar.

Detta kan tyckas vara bagateller, men det är bagateller, som kunna bli tråkiga, och därför är det önskvärt, om nu staten skall i fortsättningen — något som jag icke alls motsätter mig utan tvärtom — ge bidrag, staten även får kontrollera verksamheten, så att den icke på något sätt kommer i gängor, som kanske ej alla tycka äro så lämpliga.

För övrigt ber jag få instämma med dem som sagt, att detta icke gäller J. U. F.-rörelsen som sådan. Den omfattas av alla med det största intresse, och denna rörelse är förtjänt av all framgång.

Herr Olsson, Oscar: Jag vill endast säga ett ord, men det är nödvändigt med anledning av de yttranden, som höllos av herrar Sederholm och Hammar-skjöld.

Jag ber få fästa uppmärksamheten på att den reservation, till vilken jag yrkat bifall, överensstämmer med det anförande, herr Tjällgren höll. Där finns inte ett ord talat om denna kontroll eller om att uniformera J. U. F:s verksamhet. Det skulle icke falla mig ett ögonblick in att yrka bifall till något sådant, utan vad jag yrkat bifall till och som, såvitt jag förstår, också är reservanternas mening, är en anhållan om utredning rörande lämpligaste sättet för anordnande av praktisk jordbruksundervisning för ungdomen. Det är ingenting annat. De fria metoder, som utmärka J. U. F., den spontanitet, som utmärker denna rörelse, det är detta, jag vill ha ut till hela den svenska jordbrukarungdomen.

Efter härmed slutad överläggning gjordes enligt de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utsöktet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 112—132.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 133.

Lades till handlingarna.

Punkterna 134—137.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 138 och 139.

Lades till handlingarna.

Punkterna 140—151.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 152.

Lades till handlingarna.

Punkten 153.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 154 och 155.

Lades till handlingarna.

Punkterna 156—167.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 168 och 169.

Lades till handlingarna.

Punkterna 170—174.

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 175.**Anslag till rikets allmänna kartverk.*

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att fastställa viss personalförteckning och godkänna viss avlöningsstat för rikets allmänna kartverk samt att till rikets allmänna kartverk: Avlöningar för budgetåret 1935/1936 anvisa ett förslagsanslag av 399,500 kronor.

Den av Kungl. Maj:t föreslagna personalförteckningen upptog under rubriken tjänstemän å extra stat tre statstopografer i lönegraden B 21. Avlöningsstaten upptog i post 2 för avlöningar till tjänstemän å extra stat förslagsvis 21,100 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehäft en inom andra kammaren väckt, till utskottet hänvisad motion, nr 282, av herrar *Arnemark* och *Lundqvist*, vari hemstälts, att riksdagen måtte besluta

1) att statstopograferna vid rikets allmänna kartverk skulle uppföras under rubriken:

»Tjänstemän å övergångsstat B 21.»

2) att genom uppräknning i högsta löneklass av lönegrad B 21 det i statsverkspropositionen uppförda anslaget till statstopograferna skulle höjas från förslagsvis 21,100 kronor till förslagsvis 22,400 kronor.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande framställning och med avslag å motionen II: 282

1) för rikets allmänna kartverk fastställa under punkten införd personalförteckning;

2) godkänna under punkten införd avlöningsstat för rikets allmänna kartverk, att tillämpas tillsvidare från och med budgetåret 1935/1936;

Anslag till rikets allmänna kartverk. (Forts.)

3) till rikets allmänna kartverk: Avlöningar för budgetåret 1935/1936 anvisa ett förslagsanslag av 399,500 kronor.

Reservationer hade avgivits

1:o) av herr *Hedlund* i Häste, vilken ansett, att utskottets utlåtande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, och avslutas med en hemställan, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande framställning och motionen II: 282

1) för rikets allmänna kartverk fastställa i reservationen införd personalförteckning;

2) godkänna i reservationen införd avlöningsstat för rikets allmänna kartverk, att tillämpas tillsvidare från och med budgetåret 1935/1936;

3) till Rikets allmänna kartverk: Avlöningar för budgetåret 1935/1936 anvisa ett förslagsanslag av 400,800 kronor;

2:o) av herr *August Nilsson*, som likväl ej antytt sin åsikt.

I den av utskottet förordade personalförteckningen hade under rubriken »Tjänstemän å extra stat» upptagits 3 statstopografer med placering i lönegraden B 21. I den personalförteckning, som intagits i herr *Hedlunds* i Häste reservation, hade samma antal statstopografer med placering i nämnda lönegrad i stället upptagits under rubriken »Tjänstemän å övergångsstat».

Herr Nilsson, August: Jag beklagar, att jag i denna sena timme måste taga kammarens uppmärksamhet i anspråk en stund.

I den korta motivering, som utskottet i den nu föredragna punkten har fogat till sin hemställan, heter det: »Utskottet förutsätter, att i annat sammanhang till prövning upptages frågan, huruvida den arvodesminskning, som dessa befattningshavare fått vidkännas under den långa tid de varit uppförda å övergångsstat, i pensionshänseende bör tillgodoräknas dem, som om de under motsvarande tid erlagt pensionsavgifter.»

Detta uttalande är ett kanske något tafatt försök av utskottet att uttrycka sin sympati för de tre statstopografer, som det här är fråga om. Utskottet har ej velat gå emot departementschefen i hans framställning i propositionen, men har å andra sidan icke kunnat undgå att finna, att dessa statstjänstemän ha blivit behandlade på ett sätt — icke bara nu utan under en lång följd av år — som näppeligen kan vara riktigt lämpligt ur statsnyttans synpunkt och icke heller ur humanitetens synpunkt så befogat.

Av de tre statstopografer, som finnas i rikets allmänna kartverk, blev en topograf 1908 och de två andra 1909. De civila statstopograferna kommo till, därför att den tidens försvarsministrar ej kunde garantera den topografiska avdelningen i kartverket tillgång till officerare i tillräckligt antal, som kunde utföra topografernas arbete, d. v. s. utarbete den militära kartan. Officerarna blevo nämligen bortkommenderade för möten och andra uppgifter. Därför tillsattes civila statstopografer. Några år senare, när kartverket omorganiserades år 1912, hade det blivit en vändning i det hänseendet. Man ansåg sig då kunna få tillräckligt antal militärer. När därför år 1912 kartverkets tjänstemän uppfördes på ordinarie stat, blevo dessa statstopografer icke ordinarie utan sattes på övergångsstat, alldenstund de, när de en gång avginge, icke skulle få civila efterträdare. Jag kan för min del inte finna, att detta förfarande var så väl motiverat eller rättvist mot dessa förtjänta statstjänstemän. När de ändå skulle användas i statens tjänst under hela sin livstid ända upp till pensionsåldern, fanns det ingen anledning, varför de icke liksom kartografer, geodeter och andra verkets befattningshavare upp-

Anslag till rikets allmänna kartverk. (Forts.)

fördes på ordinarie stat, om än med en anmärkning i staten, att de vid avgången ej skulle ersättas med andra civila statstopografer. De blevo i stället uppförda på övergångsstat, en anordning, som torde vara alldeles singuliär för dessa, ty annars är det endast ordinarie tjänstemän, som, när deras tjänster skola indragas, överföras på övergångsstat. Men dessa voro icke ordinarie och dock uppfördes de på övergångsstat. Såsom tjänstemän på denna stat fingo de vidkännas en minskning i avlöningen, motsvarande pensionsavgiften för motsvarande ordinarie tjänstemän. Sedan kom ny lönerereglering år 1923. Och vid den omorganisation, som verket då undergick, fingo dessa topografer vidkännas en relativt större avlöningsminskning, i det att de få nöja sig med en slutlön, som med en löneklass understiger högsta löneklassen inom deras lönegrad, vilken är densamma som geodeternas och statskartografernas, nämligen lönegraden B 21. Därigenom blev således deras ställning ytterligare försämrade i jämförelse med deras ordinarie kolleger i verket. Med anledning av den nya pensionslagen, som träder i verkställighet den 1 juli i år, har nu i propositionen föreslagits, att ifrågavarande statstopografer skulle avföras från övergångsstaten och nedflyttas från övergångsstaten till extra stat och behandlas såsom extra-stats-tjänstemän, d. v. s. dels icke kunna komma upp i högsta löneklassen och dels få vidkännas vanligt pensionsavdrag för tjänstemän i nämnda lönegrad.

Då jag och flera med mig är av den meningen, att det icke hade varit annat än rättvist, att dessa tjänstemän hade uppförts på ordinarie stat, ha vi ju så mycket mer anledning att anmärka på att de nu nedflyttas från den ställning, de befinna sig i, och förvandlas till extra-statare.

Frågan är rätt svårbehandlad och invecklad till sin natur. Det är ett singulärt förhållande, som här förefinnes. Men vad jag särskilt vill betona är det, att när denna fråga behandlades i jordbruksutskottets första avdelning, hade vi oss icke bekant, att dessa tjänstemän besitta fullmakter på sina tjänster. De ha fullmakter på stämplat papper, för vilka de erlagt stadgad avgift. Det är givetvis icke sådana fullmakter, som ordinarie tjänstemän undfå »enligt lag och författning», som det lyder, men deras fullmakter ge dem, skulle jag tro, rätt att fortfarande bibehållas vid den ställning, de fingo år 1912, nämligen såsom tjänstemän på övergångsstat. Jag är givetvis ej i stånd att kunna fullt bedöma värdet av en dylik fullmakt, men nog förefaller det mig, att det knappast kan vara att förfara fullt lagligt, att man på angivet sätt annullerar fullmakterna och försätter deras ägare i en annan ställning än den de intagit i så många år, eller alltsedan år 1912.

Jag har till denna punkt fogat en blank reservation. Jag angav icke min mening, därför att jag, när det skedde, befann mig något i ovisshet om vilken ståndpunkt jag skulle intaga och vilket slutyrkande jag skulle komma till. Jag hade tänkt mig att endast vädja till jordbruksministern, att han ville vid en kommande riksdag upptaga dessa tjänstemäns sak till förnyad behandling och helst låta dem bli ordinarie tjänstemän. Denna utväg är jag dock icke nu benägen att fullfölja, dels därför att jordbruksministern har i propositionen som sin mening uttryckt, att ett uppförande på ordinarie stat i år av dessa tjänstemän icke kan komma i fråga — förmodligen eftersom de alltsedan 1912 stått på övergångsstat — dels därför, att detta nya faktum, som tillkommit, deras innehav av fullmakter, som var utskottet obekant, föranleder mig att göra ett direkt yrkande. Jag kan för min del icke finna annat än att den motion, som i andra kammaren väckts i denna fråga, har fullt berättigande, och det icke bara ur dessa mer formella och lönetekniska synpunkter, som jag nu har andragit, utan även ur rent sakliga synpunkter. Jag förutsätter, att dessa civila statstopografer utföra ett fullgott arbete på sitt område. Jag vill

Anslag till rikets allmänna kartverk. (Forts.)

icke säga ett ord till förklenande av det arbete, som utföres av de officerare, som bliva kommanderade till kartverket, men det ligger i sakens natur att personer, som växla från det ena året till det andra, icke kunna vara fullfjädrade i sin konst utan få rådfråga sina kamrater, och att därför de civila topograferna ha att dra det tyngsta lasset i detta arbete. Och inte kan det verka främjande på deras arbetslust och arbetsvilja, när de se, att de bli så tillbakasatta i olika hänseenden, då däremot deras militära kamrater, av vilka en är löjtnant, en major och sex kaptener, sitta med sina officerslöner och därutöver 350 kronor i månaden och således bli betydligt bättre ersatta än dessa civila topografer bli ersatta för samma arbete.

Jag skulle naturligtvis helst vilja yrka på deras uppförande på ordinarie stat. Det kan jag icke göra, men den motion, som föreligger i andra kammaren och som ingår i herr Hedlunds i Häste reservation, måste jag beteckna som väl befogad.

Herr talman! Jag dristar mig, fast vi nu äro så få tillstädes, att yrka bifall till den vid denna punkt fogade reservationen av herr Hedlund. Jag tror, att det är en åtgärd, som, om den bifalles, är en gärd av rättvisa och ägnad att främja det arbete, som utföres i rikets allmänna kartverk.

Herr förste vice talmannen uppstod nu och avlägsnade sig, varefter ledningen av kammarens förhandlingar övertogs av herr andre vice talmannen.

Herr von Stockenström: Jag har endast begärt ordet för att deklarerera att jag ej var närvarande vid justeringen av denna punkt på huvudtiteln i utskottet, men därest jag hade varit närvarande, skulle jag ha biträtt den reservation, som är avgiven av herr Hedlund.

Jag skall icke närmare ingå på denna ganska säregna och invecklade fråga. Den föregående ärade talaren har ju ingående behandlat den. Jag vill endast konstatera, att genom överförandet från övergångsstat till extra stat och genom den placering i lönegrad, som man här tänkt göra, skulle här ifrågavarande statstopografer komma att bli direkt nedflyttade och komma i sämre ställning. Och genom de pensionsavdrag, som de skulle få vidkännas, skulle också deras inkomster reduceras med några hundra kronor per man, och det kan ju icke ha varit avsikten, så vitt jag förstår, från regeringens sida, att så skulle ske. Jag anser därför, att man icke skall begå en oförrätt helt enkelt och att det riktigaste är att låta dessa befattningshavare stå kvar på övergångsstat med bibehållande av de villkor, som hittills gällt för dem, alltså i enlighet med den av herr Hedlund avgivna reservationen, till vilken jag ber att få yrka bifall.

Herr Sederholm: Jag skall icke förlänga debatten. Jag vill endast i avslutning till vad särskilt herr Nilsson anfört och i full överensstämmelse med hans ståndpunkt och yrkande ansluta mig härtill och liksom de två föregående talarna yrka bifall till herr Hedlunds reservation.

Herr statsrådet Sköld: Det måst ju betraktas som i högsta grad uppseendeväckande att vid denna tid av ett plenum, sedan större delen av kammarens ledamöter avlägsnat sig, en rad av utskottets ledamöter fränfalla sina ståndpunkter och ansluta sig till en reservation, vilken i utskottet endast en man framfört. Är detta manne icke att göra en sak, som kan leda till att kammaren kan fatta ett beslut, vars konsekvenser man icke kan överblicka. Låt mig anföra några synpunkter på denna sak, som jag ser den!

Kartverket befann sig före 1912 på extra stat. Alla tjänstemän voro extra statstjänstemän. 1912 beslöt man sig för att det icke längre skulle finnas

Anslag till rikets allmänna kartverk. (Forts.)

några civila topografer. Följaktligen, om man skulle förfara strängt enligt statsnyttans synpunkt, såsom man då såg den, skulle dessa topografer uppsägas med sex månaders uppsägning från sina platser. Därtill hade staten rätt. Av hänsyn till dessa människor och för att icke beröva dem deras levebröd gjorde staten, som den brukar göra i sådana fall. Den lät dessa tjänstemän uppföras på övergångsstat, dock med bibehållande av ställningen som extra. Vid omregleringen av lönerna 1923 vidhöllo Kungl. Maj:t och riksdagen den ståndpunkten, att dessa tjänstemän voro extra statstjänstemän, som skulle stå en löneklass lägre än ordinarie tjänstemän i samma grad. Vad som nu sker är icke att deras ställning förändras. Vad som nu sker är, att de hållas kvar i sin ställning som extra statstjänstemän och få den lön, de förut hade. Men de bliva samtidigt pensionsberättigade, vilket extra statstjänstemän icke förut varit. Och i konsekvens därmed bliva dessa tjänstemän skyldiga att betala pensionsavgifter, d. v. s. låta sig nöja med pensionsavdrag. Det behandlingssätt, som sålunda vederfarits dessa, står i full överensstämmelse med gällande avlöningsbestämmelser. Det har icke från vederbörande myndigheters sida anförts något skäl, för att man skulle annat än möjligtvis av billighetshänsyn häri göra någon ändring.

Nu anför herr Nilsson att till hans kännedom har kommit, att dessa personer ha kungl. fullmakter, som dock icke äro några kungl. fullmakter, och herr Nilsson anför, att den rättsliga verkan däray kan ingen överblicka. Det kan inte jag heller, eftersom jag icke haft anledning att gå in i prövning av det spörsmålet. Men jag vill dock fästa uppmärksamheten på att det är otroligt, att icke dessa omständigheter varit föremål för en ingående behandling vid 1923 års lönereglering och att det alltså tagits hänsyn därtill.

Jag skulle alltså med hänsyn därtill, att jag ej kan överblicka vilka konsekvenser det skulle få, om man utan vidare låter extra statstjänstemän gå över på övergångsstat, som ordinarie tjänstemän, vädja till kammaren att bifalla utskottets hemställan. Och jag lovar för min del, om jag blir i tillfälle därtill, att till ett annat års riksdag underkasta denna fråga ny prövning. Jag menar, att det kan icke vara möjligt att på sätt, som här skett utan vidare, avgöra en löneteknisk princip, utan att den närmare överväges.

Herr Nilsson, Johan, i Kristianstad: Det förefaller mig, som vore det något äventyrligt att fatta beslut i denna fråga, då man hört debatten och hört meningarna hos dem, som yttrat sig.

Jag tror, det är svårt för kammarens ledamöter att bestämma sig för vilken ståndpunkt de skola intaga. Jag skulle därför vilja tillåta mig, herr talman, att yrka, att denna fråga måtte återremitteras till jordbruksutskottet för nytt övervägande.

Herr Sederholm: Jag vill endast till förklaring nämna, att jag icke deltagit i denna punkts behandling inom utskottet. Jag har sålunda icke frånfallit någon mening. Men jag vill säga, att jag hela tiden varit mycket tveksam, och vad som för mig varit avgörande är just fullmakterna och den starkare ställning, dessa tjänstemän därigenom intaga, med hänsyn till rätten att få stå kvar på övergångsstat, som motionären påyrkar att de skola få. Emellertid menar jag, att jag för min del ej har någonting emot att återremittera detta ärende, ty det kan väl icke skada, när detta nya förhållande, som icke var känt vid utskottsbehandlingen, nu framkommit, och som tyckes kunna inverka avgörande på behandlingen, att frågan blir återremitterad.

Anslag till rikets allmänna kartverk. (Forts.)

Herr Nilsson, August: Jag erkänner gärna, att herr jordbruksministern har rätt, då han finner det vara en obehaglig situation att så sent och i en så glest besatt kammare taga upp en så pass svår fråga som denna. Jag är också jordbruksministern mycket förbunden för det löfte, han avgivit, att därest vi skulle besluta i överensstämmelse med utskottets förslag, han till nästa år vill till förnyat övervägande upptaga frågan. Detta är mycket bra. Men jag tror inte, att den framställning, jordbruksministern i övrigt lämnade, alldeles håller streck.

Dessa tjänstemän ha aldrig varit tjänstemän på extra stat, aldrig varit vad man menar med extrastatstjänstemän, »extrastatare», som det heter, utan *tjänstemän på övergångsstat* och såsom sådana ha de fått sina fullmakter. Dessa äro visserligen icke utfärdade av Konungen såsom högre tjänstemäns fullmakter, utan av verkschefen år 1912 eller 1913. Och på samma sätt som eljest fullmakter blivit utfärdade av verkschefen för en lång rad *ordinarie* tjänstemän inom samma verk.

Jag måste erkänna det berättigade i det yrkande, som gjordes av herr Nilsson i Kristianstad om återremiss. Det är naturligtvis det lämpligaste yrkande, som nu kan göras, då här framkommit ett faktum, som varit utskottet obekant. Det var likaledes obekant för den gamla löneredgeringskommittén, när den år 1923 behandlade frågan om diverse tjänstemäns överförande till det nya avlöningsreglementet. Men det betyder ingenting härvidlag.

Jag skall nu, herr talman, be att få återtaga mitt yrkande om bifall till reservationen och instämma med herr Nilsson i Kristianstad i hans yrkande, att denna frågan måtte återremitteras till utskottet.

Herr statsrådet Sköld: Då denna punkt tydligen blir återremitterad till utskottet, kan jag icke låta herr Nilssons yttrande stå alldeles oemotsagt.

Det kan icke bortresoneras, att vid 1923 års löneredgering gjordes dessa tjänstemän till extrastatare. Det är så. Det bestämdes då, i analogi med vad som gäller för andra extrastatare, att dessa tjänstemän skulle placeras en lönegrad lägre än ordinarie tjänstemän.

Herr von Stockenström: Det tjänar ingenting till att förlänga debatten i själva sakfrågan, men jag vill endast erinra om att det aldrig varit meningen att dessa tjänstemän skulle bli utan pension. De ha varit placerade i en lägre lönegrad och ha icke haft pensionsavdrag, men icke har man tänkt sig, att de skulle bli utan pension. Nu skulle de vidkännas pensionsavdrag, som innebär att deras faktiska lön skulle bli 400—500 kronor lägre än den hittills varit. Om det varit avsikten från statsrådets sida att flytta ned dem, föreställer jag mig, att man sagt ifrån det uttryckligen.

I det läge frågan kommit, och för att icke man skall tro, att det från utskottsledamöternas sida föreligger någon önskan att genom en överrumpling få igenom ett beslut, vill jag biträde yrkandet om återremiss. Jag vill också erinra om, att jag själv inte deltagit i justeringen och således icke fränfallit någon förut uttalad mening.

Herr Nilsson, August: Jag ber herr statsrådet att icke taga illa upp, om jag gör en liten extra replik.

Han säger, att redan år 1923 blevo dessa tjänstemän uppförda på extra stat. Nej, de blevo behandlade, *som om* de varit extra-statstjänstemän och fingo en löneställning, som med en klass understeg lönen för motsvarande ordinarie tjänstemän. Men de blevo icke avförda från övergångsstaten, utan på den stå de fortfarande. Däri ligger den, som det kan synas, subtila differen-

Anslag till rikets allmänna kartverk. (Forts.)

sen, men det är en stor skillnad, i synnerhet om man beaktar det förhållandet, att det eljest icke är ändra än ordinarie tjänstemän, som komma på övergångsstat. Alltjämt stå de, även efter 1923, icke uppförda på extra stat utan på övergångsstat. Det är ett faktum.

Herr statsrådet **Sköld**: Jag skall icke fortsätta med att klyva hår med herr Nilsson. Jag begärde ordet endast för att rikta en replik till herr von Stockenström.

Det är icke så, att genom det föreliggande förslaget dessa tjänstemän förlora 400—500 kronor, utan de förlora 192 kronor i pensionsavdrag.

Herr von Stockenström säger vidare, att det hade aldrig varit tanke på att dessa statstjänstemän ej skulle få pension. Nej, det har det aldrig varit en tanke på, det är väl alldeles självklart, men det är på det sättet, att när en person, som icke vidkännes pensionsavdrag, får sin pension på elfte huvudtiteln, får han väl i allmänhet en pension, som motsvarar vad som är statens bidrag till pensioneringen, men han får icke den del, som motsvarar vad han själv skulle ha betalat in. Nu få dessa tjänstemän ett avdrag av 192 kronor och tillerkännas därigenom en högre pension.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr andre vice talmannen yttrade, att i avseende på den nu ifrågavarande punkten endast yrkats, att densamma skulle visas åter till utskottet.

På sedermera gjord proposition bifölls nämnda yrkande.

Punkterna 176—187.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 188.

Lades till handlingarna.

Punkterna 189—194.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 195—197.

Lades till handlingarna.

Punkten 198.

Utskottets hemställan bifölls.

Herr statsrådet *Sköld* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 144, angående befrielse för Vaxholms kustartilleriregementes manskapskassa från betalningsskyldighet för vissa skulder m. m.; och

nr 150, angående ändrad löneklassplacering för vissa beställningshavare vid artilleriets fabriker och tyganstalter.

Föredrogos ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av allmänna arvsfonden tillfallna tomterna nr 2 och 3 i kvarteret Linden i Motala;

nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dispositionen av vissa kronoegendomar; samt

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående restitution i vissa fall av skatt å oljekakor och vissa slag av fodermjöl.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 1, i anledning av väckt motion angående ett rationellt och vinstgivande tillgodogörande av svenska frukter och bär, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Då alla ärenden på föredragningslistan nu blivit behandlade, medgav kammaren, på framställning av herr andre vice talmannen, att de anslag, som utfärdats till sammanträdets fortsättande på aftonen, finge nedtagas.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner nr 143—147 och 150—152 blevo desamma på begäran bordlagda.

Anmäldes och bordlades jordbruksutskottets memorial och utlåtanden:

nr 34, med överlämnande till riksdagen av förteckning över av vattenfallsstyrelsen under år 1934 försålda eller bortbytta tomter;

nr 35, i anledning av väckta motioner om lagstiftning rörande fiskets skyddande mot förorening av vattnet i vattendragen;

nr 36, i anledning av väckta motioner angående ändring i villkoren för erhållande av statsbidrag till understöd å fiskare;

nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare statsunderstöd till Nedre Åråns regleringsföretag i Jönköpings län;

nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förlagskapital åt Svenska spannmålsföreningen u. p. a.; samt

nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förstärkning av nionde huvudtitelns anslag till utredning angående jordbrukets skuldsättning.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Nordborg* för tiden från och med den 7 till och med den 18 innevarande månad.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 7.35 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.
